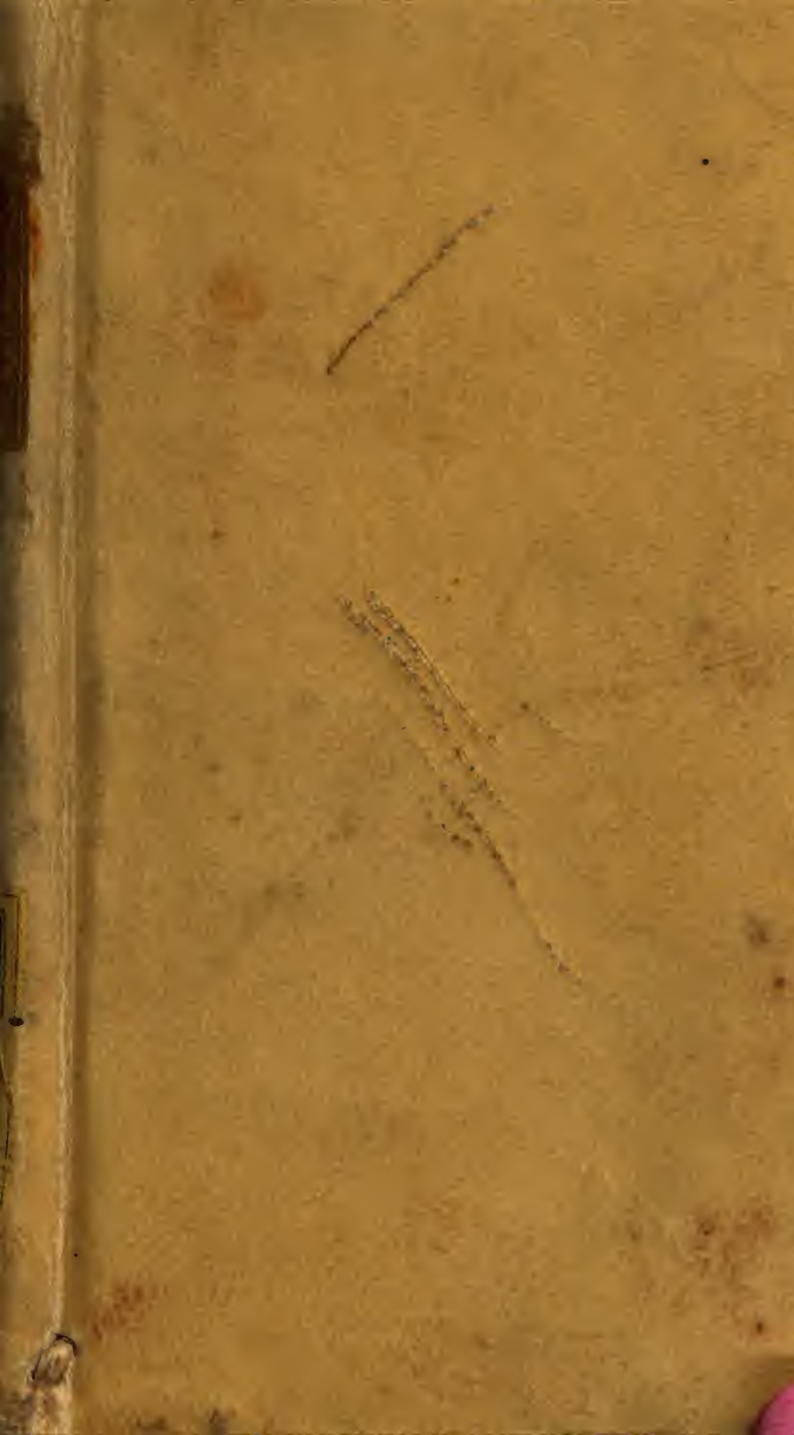
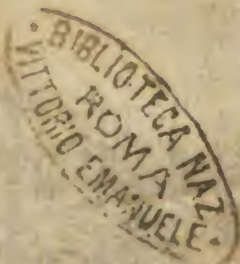
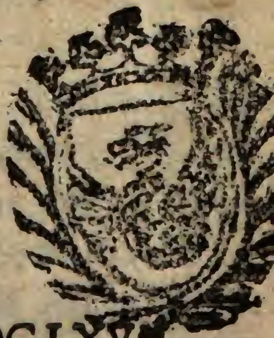

SANCTVS BERNARDVS DE CONSIDERATIONE.

SANCTI BERNARDI ABBATIS CLARÆVALLIS DE CONSIDERATIONE AD EVGENIVM PAPAM TERTIVM.

LIBRI QVINQVE.

MEDIOLANI, MDCLXVII.

Ex Typographia Francisci Vigoni.

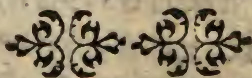
Superiorum permissu.

ADM. R. IN CHRISTO PATRI,

P. IOANNI ANTONIO A SANCTA MARIA,

Apud Eremitas August. Excalceat. per Liguriam, & Insubriam PRIORI PROVINCIALI.

IX codicis, qui tibi est præ manibus, Pater Admodum Reuerende, editionem adornaueram, ne dum perduxeram ad Colophonem, cum per noctem voluenti, ſedulòque

con-

conſideranti, cui nam poſtea Bernardi Libri de Conſideratione è mea Calcographia prodituri aptius inſcriberentur, tu vnus ſtatim *inter omnes* occurriſti, quippè tum apud domeſticos, cum apud exteros *micas velut inter ignes Luna minores*. Neutiquam ergo cuiquam mirum videatur ab Mediolanenſe Typographo Claræuallenſem Abbatem Liguſtico dicari Prælato, quandoquidem ſinguli optimè norunt Inſubres, quotquot in Hiſtoria ſunt vel mediocriter verſati, Bernardum in Ianuenſes animo valdè propenſum. Vndè ratus ipſe, deuoto, ne dicã beneuolo affectu eum tandem per te exceptum iri, eiuſmodi ſanè ſanum iniui conſilium. Totus eſt Bernardus Conſiderationibus intentus, qua propter virum ſibi querebat, qui intra remotiora, & auſteriora clauſtra deliteſcens non tantum ſollicitè quæ

tra-

traderet affixo mentis oculo cōſiderabundus rimaretur, verum & exequtioni mandaret. Paternitas tua, quæ ſuperioribus æquè, ac inferioribus ſtudet, & tam quæ circa nos, quam quæ intra nos ſunt, aſſiduò diſcutit, ac volutat, illius doctrinam optimè deducit ad Praxim. Abbas idcircò ad talem Prouinciæ Præfectum, accurrit, Monachorum Ciſtercienſium lumen clariſſimum ad Eremitarum Auguſtinenſium, Excalceatorum Prælatum digniſſimum tendit. Parcendum hic pluribus, ne vbi Bernardus increpat, ſtylus extollat. Pateret quidem mihi in præſentiarum tuarum campus latiſſimus laudum, aſt ne tuam modeſtiam, religioſamque humilitatem, Bernardi Theoriæ apprimè conſonam, videar tentare, conticeſcere ſatius duco. Illud tamen vnum nolo tacitus præterire, habere te ſcili-

cet

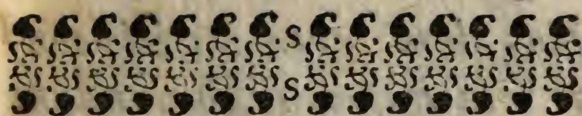
cet ex me in istis D. Bernardi Considerationibus, quo possis venerãdos Patres ad Prouincialia Comitia Mediolanum tecum conuenientes, aliquo honesto, sacroque munusculo, tuæ pietati pari, auctos dimittere. Neque Mediolanenses, reor, donum ejusmodi refugient, quibus Bernardi tam mores, quam eruditiones semper fuere in delicijs. Hoc veluti redostimento meam in te, ac cæteros Ascetas Gremiales tuos, quibus præes vt Caput, testatam volebam seruitutem. Vale.

Pat. tuæ Adm. Reu.

Mancipatus

Francifcus Vigonus.

S.BER-

S. BERNARDI ABBATIS CLARÆVALLIS

In libros de Considera-
tione, ad Eugenium
Papam III.

PROLOGVS.

SVBIT animum dictare aliquid, quod te, Papa beatissime Eugeni, vel ædificet, vel delectet, vel consoletur. Sed nescio quomodo vult, & non vult exire læta quidem, sed lenta ora-

tio; dum certatim illi contraria imperare contendunt maiestas, atq; amor. Nempe vrget ille, inhibet illa, Sed interuenit dignatio tua, qua hoc ipsum non precipis, sed petis: cum præcipere magis te deceat. Maiestate igitur tam dignanter cedente, quidni cedat pudor? Quid enim, si cathedram ascendisti?
Ps 17. 103. *Nec si ambules super pennæs ventorum; subduceris affectui. Amor dominum nescit, agnoscit filium, & in infulis per se satis subiectus est; obsequitur spontè, gratis obtemperat, liberè reueretur. Non sic aliqui, non sic: sed aut timore ad ista impelluntur,*

aut cupiditate. Hi sunt qui in facie benedicunt, mala autem in cordibus eorum; blandiuntur coram, in necessitate deficiunt. At charitas nunquam excidit. Ego, vt verum fatear, matris sum liberatus officio, sed non deprædatus affectu. Olim mihi inuisceratus es; non tam facile erueris. Ascende in cælos, descende in abyssos: non recedes à me, sequar te quocunque ieris. Amaui pauperem, amabo pauperum, & diuitum patrem. Non enim, si benè te noui, quia pater pauperum factus; ideo non pauper spiritu es. In te hanc mutationem factam esse

Ps. 27.

1. Cor. 13.

confido, non de te: nec priori statui tuo successisse promotionem, sed accessisse. Monebo proinde te, non vt magister, sed vt mater; planè vt amans. Amens magis videar, sed ei, qui non amat, ei, qui vim non sentit amoris.

DE CONSIDERATIONE

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

NDE iam ergo incipiam? Libet ab occupationibus tuis, quia in his maxime condoleo tibi. Condoleo dixerim, si tamen doles & tu. Alioquin, doleo magis dixisse debueram: quia non est condolere, vbi nemo qui doleat. Itaque si doles, condoleo. Si non; doleo tamen, & maximè sciens, longius à salute absistere membrum, quod obstupuit: & ægrum sese non sentientem periculosius laborare. Absit autem, vt de te id suspicer. Noui quibus delicijs dulcis quietis tuæ non longe antehac fruebare: non potes his dissue-

Pontificis Ro. occupationibus condolet.

uiſſe tam citò, ita ſubitò non dolere nuper ſubtractas. Plaga recens dolore non caret. Neque enim hoc iam occalluit vulnus, nec in tam breui verſum in inſenſibile eſt. Quamquam ſi non diſſimules, non deeſt tibi iugis materia iuſti doloris, à quotidianis damnis, & iacturis. Inuitus, niſallor, auelleris a tuæ Rachelis amplexibus: & quotiens id pati contigerit, totiens dolor tuus renouetur neceſſe eſt. At quãdo non contingit? Quotiens vis, & in caſſum? quotiens moues, nec promoues? quotiens conaris, & non datur vltrà? eniteris, & non obtines? parturis, & non paris? tentas, & abriperis? & vbi incipis, ibi deficis? & dum adhuc
4. Re. ordiris, ſuccidunt te? Vene-
19. runt filij vſque ad partum, ait Propheta, & vires non habet

bet parturiens. Nosti hoc? nemo te melius. Attritæ frontis es; & instar vitulæ Ephraim, doctus diligere triturã: si quod pace tua loquar, sic se habent res tuæ. Absit: hæc est pars illius, qui datus est in reprobum sensum. Ab his sane cupio tibi pacem, non cùm his. Nihil tibi plus metuo pace ista. Miraris, si vnquam possit accidere? Etiam dico tibi, potest; si res (vt assolet) per consuetudinem in incuriam venerit.

Osee 10.

CAPVT II.

NOli nimis credere affectui tuo, qui nunc est: Nihil tam fixum animo, quod neglectu, & tempore non obsolescat. Vulneri vetusto, & neglecto callus obducitur; & eo insanabile, quo insensibile fit. Denique dolor continuus, & acer-

bus, diuturnus esse non patitur. Nam si non aliunde extunditur, necesse est vt cedat vel sibi. Enimuerò citò aut de remedio consolationem recipiet, aut de assiduitate stuporem. Quid non inuertat consuetudo? quid non assiduitate duretur? quid non vsui cedat? quantis quod præ amaritudine prius exhorrebant, vsu ipso malè in dulce conuersum est? Audi iustum; quid lamentetur
Iob.6. super huiuscemodi: *Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt.* Primum, tibi importabile videbitur aliquid: processu temporis si assuescas, iudicabis non adeo graue; paulo post & leue senties; paulo post nec senties, paulo post etiam delectabit. Ita paulatim in cordis duritiam itur: & ex illa in auersionem. Sic etiam grauis,

& continuus dolor, citum, vt dixi, habiturus eſt exitum: aut ſanitatem profectò, aut inſenſibilitatem. Hinc prorſus; hinc timui tibi ſemper, & timeo: ne dilato remedio, dolorem non ſuſtinens, periculo te irreuocabiliter deſperatus immergas. Vereor, inquam, ne in medijs occupationibus, quoniam multæ ſunt, dum diffidis, finem, frontem dures; & ita ſenſim te ipſum quodammodo ſenſu priues iuſti, vtiliſque doloris. Multo prudentius te illis ſubtrahas vel ad tempus, quàm patiare trahi ab ipſis, & paulatim certe duci quò tu non vis. Quæris, quò? Ad cor durum. Nec pergas quærere, quid illud ſit: ſi non expauiſti, tuum hoc eſt. Solum eſt cor durum, quod ſemetipſum non exhorret, quia nec ſentit. Quid me interro-

Contra obduratos corde.

Ezec. 36.

Cor durum cuiusinodi.

gas? interroga Pharaonem. Nemo duri cordis, salutem vnquam adeptus est: nisi quem forte miserans Deus abstulit ab eo (iuxta Prophetam) cor lapideum, & dedit illi cor carneum. Quid igitur cor durum? Ipsum est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur: nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum est ad beneficia, ad consilia infidum, ad iudicia sæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, in humanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiscens, præsentium negligens, futura nō prouidens. Ipsum est, cui præteritorum, præter solas iniurias, nihil omnino nō præterit; præsentium nihil non perit, futurorum nulla nisi forte ad vlciscendum prospectio, seu præ-

paratio est Et vt in breui, cũcta horribilis mali mala complectar: ipsum est quod nec Deum timet, nec hominem reueretur. En quò trahere te habent occupationes hæ maledictæ: si tamen pergis vt cœpisti, dare ita totum te illis nil tui tibi relinquens.

CAPVT III.

PErdis tẽpus: & si licet nunc alterum me tibi exhibere Iethro; tu quoque in his stulto labore consumeris: quæ non sunt nisi afflictio spiritus, euisceratio mentis, euacuatio gratiæ. Nam fructus omnium horum, quid nisi aranearum telæ? Quæso te, quale est illud, de mane vsque ad vesperam litigare; aut litigantes audire? Et vtinam sufficeret diei malitia sua: non sunt liberæ noctes.

Vix relinquitur necessitati naturæ, quod corpusculi pausationi sufficiat; & rursum ad iurgia surgitur. Dies diei eructat lites, & nox nocti indicat malitiam. Vsq; adeo non est respirare in bonis, non est alternam capessere requiem, non vel rara interseri otia. Non ambigo te quoque ista deplorare: at frustra istud, si non & emendare studueris. Interim tamen sic semper facias hortor; nec te vnquam ad ista duraueris quolibet vsu, vel assiduitate. Percussi eos, & non doluerunt, ait Dominus. Nihil tibi, & illis. Iusti potius tibi aptare curato, & affectionem, & vocem, qui ait: Quæ est enim fortitudo mea, vt sustineam: aut quis finis meus, vt patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est. Magna vir-

Hiere. 5

Iob 6.

tus

tus patientiæ, sed non hanc tibi ad ista optauerim. Interdum impatientem esse probabilius. Tunè approbes illorum patientiam, quibus Paulus dicebat: Libenter suffertis insipientes, cũ sitis ipsi sapientes? Nisi fallor, ironia erat, & non laus: sed suggillatio quorundã mansuetudinis, qui quasi datis manibus pseudoapostolis (à quibus & seducti erãt) ad quæque ipsorum peregrina, & praua dogmata trahi se patientissime ferrent. Vnde & subdens: Sustinetis enim, inquit, si quis vos in seruitutem redigit. Non bona patientia, cum possis esse liber, seruum te permittere fieri. Nolo dissimules seruitutem, in quam certè in dies dũ nescis, redigeris. Hebetati cordis indicium est, propriam non sentire continuam vexationẽ. Vexatio dat intellectum auditui,

Patientia, vt ad omnia non optanda.

2. *Cor.* 11.

Ibidẽ.

Esa. 28

Vexatio dat intellectū, si nimia non fuerit.

tui, ait quidam: verum est, sed si nimia non fuerit: nam si sit, non planè intellectum dat, sed contemptum. Denique impius, cum in profundum malorum venerit, contemnit. Expergiscere ergo: & pessimæ seruitutis iugum, iamiamque imminens, imò tam non modicè premens; non tantum caue, sed horre. An nō ideo seruus; quia non vni seruis, sed omnibus? Nulla turpior seruitus grauior ue, quàm seruitus Iudæorum: quam quocunque ierint, post se trahunt, & vbique dominos offendunt suos. Tu quoque dic quæso, vbi vnquam sis liber, vbi tutus, vbi tuus? Vbique strepitus, vbique tumultus, vbique iugum tuæ seruitutis te premit. Nec mihi opponas nunc Apostoli vocem, qua ait: Cum essem liber ex omnibus, omnium seruum me feci. Longe

Prou. 18.

1. Cor. 9.

gè est istud a te. Nunquid hac ille seruitute hominibus inseruiebat, in acquisitione turpis quæstus? Nunquid ad eum de toto orbe confluebant ambitiosi, auari, simoniaci, sacrilegi, concubinarij, incestuosi; & quæque istiusmodi monstra hominum, vt ipsius apostolica auctoritate vel obtinerent honores ecclesiasticos, vel retinerent? Ergo seruum te fecit homo, cui viuere Christus erat, & mori lucrum: vt plures lucrifaceret Christo, nō vt lucra augeret auaritiæ. Non est igitur quod de solertissima Pauli industria, & charitate tam libera, quam liberali, seruili conuersationi tuæ patrocinium sumas. Quàm tuo dignius apostolatu, quàm salubrius tuæ conscientiæ; quàm fructuosius ecclesiæ Dei, audias potius ipsum alibi dicentem:

tem: Pretio empti eſtis, noli-
1. Cor. 7. te effici ſerui hominum. Quid
ſeruilius, indigniuſque præſer-
Seruitus quæ indigna Pontifice. tim ſummo Pontifici; quàm;
non dico omni die; ſed pene
omni hora, inſudare talibus
rebus, & pro talibus? Deniq;
Officiũ Pontificum. quando oramus? quando do-
cemus populos? quando ædi-
ficamus eccleſiam? quando me-
ditamur in lege? Et quidem
quotidiè perſtrepunt in pala-
tio leges: ſed Iuſtiniani, non
Domini. Iuſtenè etiam iſtud?
Pſ. 18. Tu videris. Nã certe Lex Do-
mini immaculata, conuertens
animas. Hæ autem non tam le-
ges, quam lites ſunt, & cauilla-
tiones, ſubuertentes iudicium.
Tu ergo paſtor, & epiſcopus
animarum, qua mente, obſe-
cro, ſuſtines coràm te ſemper
ſilere illam, garrire iſtas? Fal-
lor, ſi non mouet tibi ſcrupu-
lũ peruerſitas hæc. Puto quòd

& interdum clamare compellat ad Dominum, cum Propheta: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed nō vt lex tua. I ergo, & te liberum aude profiteri, ſub tam graui mole inconuenientię huius, & cui fas non ſit ceruicem ſubducere. Nam ſi potes, & non vis: multo magis ſeruus es huius ipſius tam peruerſæ voluntatis tuæ. An non ſeruus, cui dominatur iniquitas? Et maximè. Niſi tu forte indignius iudices, hominem tibi, quam vitium dominari. Quid intereſt, volens ſeruias, an inuitus? Nam etſi coacta ſeruitus miſerabilior; ſed affectata miſerior eſt. *Pſal. 118.*

CAPVT IV.

ET quid me vis facere, inquis? Vt tibi ab his occupationibus parcas. Impoſſibi-

le fortaſſe reſpondebis; facilius cathedræ valedicere poſſe. Rectè hoc, ſi rumpere, & non magis interrũpere iſta hortarer. Audi ergo quid redarguã, quid ſuadeam. Si quod viuis, & quod ſapis, totum das actioni, conſiderationi nihil, laudo te? in hoc non laudo. Puto quod & nemo, qui à Salomone audierit: Qui minoratur actu, percipiet ſapientiam. Certe nec ipſi actioni expedit, conſideratione non præueniri. Si item totus vis eſſe omnium, inſtar illius, qui omnibus omnia factus eſt; laudo humanitatem, ſed ſi plena ſit. Quomodo autem plena, te excluſo? Et tu homo es. Ergo vt integra ſit, & plena humanitas: colligat & te intra ſe ſinus qui omnes recipit. Alioqùin quid tibi prodeſt, iuxta verbum Domini, ſi vniuerſos lucreris, te vnum per-

Eccl. 18.

1 Cor. 9.

Marc. 16.

perdens? Quamobrem cũ omnes te habeant, eſto etiam tu ex habentibus vnus. Quid ſolus fraudaris munere tui? Vſquequo vadens ſpiritus, & nõ rediens? *Pſ. 77.* Vſquequo non recipis te, & ipſe inter alios vice tua? Sapientibus & inſipientibu s debitor es; & ſoli negas te tibi? Stultus, & ſapiens, ſeruus & liber, diues, & pauper, vir, & femina, ſenex, & iuuenis, clericus, & laicus, iuſtus, & impius: omnes pariter participant te, & omnes de fonte publico bibunt, de pectore tuo; & tu ſeorſum ſitiens ſtabis? Si maledictus qui partem ſuam facit deteriorem: quid ille, qui ſe penitus reddit expertem? *Prou. 5.* Sane deriuentur aquæ tuæ in plateas: homines, & iumenta, & pecora bibant ex eis: quin & *Geneſ. 24.* camelis pueri Abrahæ potum tribuas: ſed inter cæteros, bibe

& tu

& tu de fonte putei tui. Alienus, inquit, non bibat ex eo. Numquid tu alienus? Cui non alienus, si tibi es? Denique qui sibi nequam est, cui bonus? Memento proinde, non dico semper, non dico sæpè, sed vel interdum reddere teipsum tibi. Vtere tu quoque te inter multos, aut certe post multos. Quid indulgentius? Hoc enim dico secundum indulgentiam, non secundum iudicium. Puto etiam ipso Apostolo indulgentiorem me, in hac parte. Ergo plus quàm oportet, inquis? Non inficior. Quid si ita oportet? Nam tu (vt confido) nostra non eris meticulosa infirmatione contentus, sed abundabis magis. Sane sic decet, te scilicet abundantiorem, quàm me audaciorem esse. Ego quoque mihi tutius iudico, apud maiestatem timiditate;

Eccl. 24.

Apud maiestatem, tutius timiditate quàm temeritate periclitari.

te;

te; quàm temeritate periclitari. Et fortaſſis non ſecus mori ſapientem opportuit, vt ſit quod ſcriptum eſt. Da occaſionem ſapienti, & ſapientior erit. *Prou. 9.*

CAPVT V.

AVdi tamen Apoſtolum, quid de huiuſmodi ſentiat. Sic nõ eſt inter vos ſapiẽs, ait ille, qui iudicet inter fratrẽ, & fratrem? Et infert: Ad ignominiam vobis dico; contemptibiliores qui ſunt in eccleſia, illos conſtituite ad iudicandum. Itaque ſecundum Apoſtolum, indignè tibi vſurpas tu apoſtolicus officium vile, gradum contemptibilium. Vnde & dicebat Apoſtolus, epiſcopum inſtruens: Nemo militans Deo, implicat ſe negotijs ſecularibus. Ego autem parco tibi. *1. Cor. 6.* *Ibidẽ.* *2. Tim. 1.*

bi. Non enim fortia loquor, ſed poſſibilia. Putaſnè hæc tempora ſuſtinerent, ſi hominibus litigantibus pro terrena hæreditate, & flagitantibus abs te iudicium, voce Domini tui reſponderes; O homines, quis me conſtituit iudicem ſuper vos? In quale mox iudicium tu venires? Quid dicit homo ruſticanus, & imperitus; ignorans primatum tuum, inhonorans ſummam, & præexcelſam ſedem, derogans Apoſtolicæ dignitati? Et tamen non monſtrabunt, puto, qui hoc dicent; vbi aliquando quiſpiam Apoſtolorum iudex ſederit hominum; aut diuiſor terminorum; aut diſtributor terrarum. Steti{ſſe} denique lego apoſtolos iudicandos: ſediſſe iudicantes non lego. Erit illud; non fuit. Itanè imminutor eſt dignitatis ſeruus, ſi non

Luc. 12.

Apoſtoli à rebus terrenis alieni.

Act. 5.

vult eſſe maior domino ſuo: aut diſcipulus, ſi non vult eſſe maior eo, qui ſe miſit: aut filius, ſi non tranſgreditur terminos, quos poſuerunt patres ſui? Quis me conſtituit iudicem, ait ille magiſter, & dominus: & erit iniuria ſeruo, diſcipuloque, niſi iudicet vniuerſos? Mihi tamen non videtur bonus æſtimator rerum, qui indignum putat apoſtolis, ſeu apoſtolicis viris, non iudicare de talibus, quibus datum eſt iudicium in maiora. Quidni contemnant iudicare de terrenis poſſeſſiunculis hominum; qui in cæleſtibus & angelos iudicabunt? Ergo in criminibus, non in poſſeſſionibus poteſtas veſtra: quoniam propter illa, & non propter has, accepiſtis claues regni cælorum, præuaricatores vtique excluſuri, non poſſeſſores. Vt ſciatis,

Luc. 12.

Matt. 16.

Matt. 6.

tis, ait, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata,&c. Quænam tibi maior videtur dignitas, & poteſtas: dimittendi peccata, an prædia diuidendi? Sed non eſt comparatio. Habent hæc infima, & terrena iudices ſuos; reges,& principes terræ. Quid fines alienos inuaditis? Quid falcem veſtram in alienam meſſem extenditis? Non quia indigni vos:ſed quia indignum vobis,talibus inſiſtere; quippe potioribus occupatis. Denique vbi neceſſitas exigit, audi quid cenſeat, nō ego, ſed Apoſtolus: Si enim in vobis iudicabitur hic mundus, indigni eſtis qui de minimis iudicetis? Sed aliud eſt, incidenter excurrere in iſta, cauſa quidem vrgente: aliud, vltro incumbere iſtis,tamquam magnis,digniſque tali, & talium intentio-

Prou.

1. Cor. 6.

Incidēter vt excurrendum ſit in negotia ſecularia, & non incumbēdum.

tione rebus. Itaque hæc, & innumera talia dicerem, si fortia dicerem, si recta, si sincera.

CAPVT VI.

NVnc autem quoniam dies mali sunt, sufficit interim admonitum esse, non totum te, nec semper dare actioni: sed considerationi, aliquid tui, & cordis, & temporis sequestrare. Hoc autem dico, necessitatem intuens, non æquitatem: quanquam non sit præter æquum credere necessitati. Nam si liceret quod deceret, absolutè per omnia, & in omnibus præferendam, & vel solam, vel maxime colendam eam, quæ ad omnia valet, id est, pietatem; prorsus irrefragabilis ratio monstrat. Quid sit pietas, quæris? Vacare considera-

Ephes. 5.

1. Tim. 4.

Pietas quid.

tioni. Dicas forsitan, in hoc dissentire me ab illo, qui pietatem definiuit, cultum Dei. Non est ita. Si benè considerâs; illius sensum meis expressi verbis, etsi tamen ex parte. Quid tam pertinens ad cultum Dei, quàm quod ipse hortatur in psalmo: Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus? Quod sane in partibus considerationis præcipuum est. Quid denique tam ad omnia valens, quàm quæ ipsius quoque actionis partes, benigna quadam præsumptione suas facit, præagendo quodammodo, & præordinando quę agenda sunt? Necessariò sane; ne forte, quæ & præuisa, & præmeditata poterant esse proficuo, præcipitata magis periculo fiant. Quod tibimet, si recordaris, in ipsis actionibus causarum, & in magnis quibus-

Psal. 45.

busque negotijs, magnarumve consilijs rerum frequenter tibi accidisse non ambigo. Et primum quidem, ipsum fontem suum, id est, mentem, de qua oritur, purificat consideratio. Deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat, & ordinat. Postremò diuinarum pariter, & humanarum, rerum scientiam confert. Hæc est, quæ confusa disterminat, hiantia cogit, sparsa colligit, secreta rimatur, vera vestigat; verisimilia examinat, ficta & fucata explorat. Hæc est quæ agenda præordinat, acta recogitat: vt nihil in mente resideat, aut incorreptum, aut correptione egens. Hæc est quæ in prosperis aduersa præsentit, in aduersis quasi non sentit: quorum alterum fortitudinis, alterum prudentiæ est.

Effectus considerationis.

Ibi etiam aduertere tibi est suauissimum quendam concentum, complexumque virtutum; atque alteram pendere ex altera, sicut hoc loco vides, fortitudinis matrem esse prudentiam: nec fortitudinem, sed temeritatem esse, quemlibet ausum, quem non parturiuit prudentia. Hæc item est, quæ inter voluptates, & necessitates media, quasi quædam arbitra sedens, vtrinque certis limitibus disterminat fines, istis asſignans, & præbens quod satis est; illis quod nimis est, demens: & sic ex alterutro tertiam formans virtutem, quam dicunt temperantiam. Nempe intemperantem ipsa consideratio censet tam eum, qui pertinaciter necessarijs demit, quàm qui indulget superfluis. Non est ergo temperantia in solis rese-

candis superfluis, est & in admittendis necessarijs. Huius sententiæ Apostolus non fautor tantum, sed auctor esse videtur, qui curam carnis nostræ docet non perfici in desiderio. Dicens siquidem curam carnis non perfici, superflua cohibet: addens, in desiderio, necessaria non excludit. Vnde mihi videtur non omnino absurdè definire temperantiam, qui hanc nec præcidere necessitatem, nec excedere dicat, iuxta illud Philosophi: Ne quid nimis. Iam de iustitia, quæ vna ex quatuor est, nonne constat consideratione mentem præueniri, vt se formet in ea? Se enim necesse est prius cogitet, vt ex se normam ducat iustitiæ: nec factura vtique alteri, quod sibi fieri, nolit; nec quod sibi velit fieri, negatura. In his nempe duobus,

Rom. 43.
Galat. 6.
Ibidē.
Tob. 4.

liquet integrum esse iustitiæ statum. Sed nec ipsa solitaria est.

CAPVT VII.

INtuere etenim nunc mecum etiam huius pulchram connexionem, & cohærentiam iustitiæ cum temperantia; & item ambarum cum duabus superioribus, id est, prudentia, & fortitudine. Nam cum iustitiæ dicatur portio, quod sibi non vult fieri quis, alij non facere: porro perfectio, quod ait Dominus: Quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis, neutrum horum erit, nisi ipsa voluntas, de qua tota ducitur forma, si ordinata fuerit, vt nec velit aliquid superfluum; nec necessarium quid superstitiosè nolit, quod quidem temperantiæ est.

Tob. 4. Matth. 7.

eſt. Denique & ipſi iuſtitiæ vt iuſta ſit, temperantia modum imponit. Noli nimium eſſe iuſtus, ait Sapiens: oſtendens per hoc minime, approbandam iuſtitiam, quæ temperantiæ moderamine non frænetur. Quid quòd & ipſa ſapientia hoc temperantiæ frænum non reſpuit, dicente Paulo, ſecundum ſapientiam ſibi à Deo datam: Non plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem? Sed & e conuerſo, quòd temperantiæ neceſſaria iuſtitia ſit, oſtendit Dominus arguens in Euangelio illorum temperantiam, qui abſtinebant, vt viderentur hominibus ieiunantes. Erat in cibo temperantia, ſed non iuſtitia in animo: quia non Deo placere, ſed hominibus intendebant. Quomodo rurſum vel illa, vel iſta ſine fortitudi-

Eccleſ. 7.

Rom. 12.

Matt. 6.

ne? cum constet fortitudinis esse non mediocris, cohibere velle,& nolle suum inter angustias, parum, & nimis: vt sit contenta voluntas, modo illo medio, nudo, puro, solo, constante sibi, æquali vndique sui, vtpote ex omni parte pariter circunciso, quem solum constat esse virtutis. Dicito mihi quæso, si potes; cuinam potissimum trium harum virtutum meditullium hoc dandum censeas, quod ita cunctis conterminum est, vt videatur esse proprium singularum? An ipsum virtus est,& nihil aliud? Sed sic virtus non esset multiplex, sed essent omnes vna. An potius quia sine eo virtus non est; omnium quodammodo intima vis vna est, & medulla virtutum? in qua sic vniuntur, vt perinde vna videantur omnes, præsertim

quòd

quòd non illud participando communicant,sed totum à singulis, atque integrum possidetur. Verbi causa. Quid tam iustitiæ, quàm modus? Alioquin si quid extra modum relinquit; non plane cuique tribuit quod suum est: quod tamen suum ipsius est facere. Quid tam rursum temperantiæ; quæ non aliunde profectò temperantia est, nisi quòd nil immoderatum admittit? Sed puto fatebere etiam non minus esse fortitudinis, cum vel maximè ipsa sit, quæ ab irruentibus vitijs, & quasi hinc inde suffocare conantibus, purum illud potenter eruit, & vindicat in quodam stabile fundamentum boni,sedemque virtutis. Ergo modum tenere, iustitia est, temperantia est,fortitudo est. Sed vide ne in hoc differant, vt iu-

iustitiæ quidem in affectu res sit, a fortitudine autem efficacia eius: porrò possessio eius, atque vsus, apud temperantiam est. Restat iam vt doceamus, ab hac communione prudentiam non excludi. Nonne ipsa est, quæ modum diu animi neglectu posthabitum, & vitiorum inuidia quasi in abditis reclusum, & coopertum, quadam vetustatis caligine, prior reperit & aduertit? Propterea dico tibi, a paucis aduertitur; quia paucorum prudentia est. Itaque iustitia quærit, prudentia inuenit, vindicat fortitudo, temperantia possidet. Non mihi hoc loco propositum est de virtutibus disputare: sed hæc dixerim, hortans ad vacandum considerationi, cuius beneficio hæc, & his similia aduertuntur. Cui tam pio, tamque vtili otio, nul-

Pio cō-sideratonis otio nullam operam dare, vitam est ...re.

nullam in vita operam dare, nonne vitam est perdere?

CAPVT VIII.

QVid tamen? Si te philosophiæ huic totum repente deuoueris; prædecessores tui non ita consueuerunt: eris molestus quāpluribus, quasi qui a patrum vestigijs deuiaueris. Nempe id videberis agere in suggillationem eorum. Sed & notabere vulgari prouerbio: Qui hoc facit, quod nullus, mirantur omnes: veluti qui cupias admirationi fore. Nec potes eorum omnia simul, & subitò vel errata corrigere, vel excessus redigere in modum. Erit cum acceperis tempus, vt secundum sapientiam tibi a Deo datam, paulatim, & opportune id studeas. Interim sane malo *Prou.*

alterius vtere in bonum, quod potes. Quanquam si de bonis, & non de nouis sumamus exempla: non defuere Romani Pontifices, qui sibi otia inter maxima negotia inuenirent. Obsidio vrbi; & barbaricus ensis ciuium ceruicibus imminebat: nunquid tamen istud terruit Beatum Papam Gregorium, quo minus sapientiam scriberet in otio? Eo nempe tempore (quod ex eius præfatione liquet) obscurissimam, & extremam partem Ezechielis tam diligenter, quàm eleganter exposuit.

Ab exẽplis Romanorũ Pontificum.

S.Gregorij exemplum.

CAPVT IX.

Mutat mores & tempora.

SED esto: Alius inoleuit mos, dies alij sunt, & alij hominum mores, & tempora periculosa non instant iam, sed extant. Fraus, & circumuen-

tio, & violentia, inualuere super terrã calumniatores multi, defensor rarus. Vbique potentiores opprimunt pauperiores. Non possumus deesse oppressis; non negare iudicium iniuriam patientibus. Nisi agitentur causæ, audiantur partes; inter partes iudicari quid potest? Agitentur causæ, sed sicut oportet. Nam is modus, qui frequentatur, execrabilis plane; & qui non dico Ecclesiam, sed nec forum deceret. Miror namque quemadmodum religiosæ aures tuæ audire sustinent huiusmodi disputationes aduocatorum, & pugnas verborum: quæ magis ad subuersionem, quàm ad inuentionem proficiunt veritatis. Corrige prauum morem; & præcide linguas vaniloquas, & labia dolosa claude. Hi sunt, qui docuerunt linguas

suas

ſuas loqui mendacium; diſerti aduerſus iuſtitiam, eruditi pro falſitate. Sapientes ſunt, vt
Hier. 4. faciant malum; eloquentes, vt impugnent verum. Hi ſunt, qui inſtruunt a quibus fuerant inſtruendi; aſtruunt non comperta, ſed ſua. ſtruunt de proprio calumnias innocentiæ; deſtruunt ſimplicitatem veritatis, obſtruunt iudicij vias. Nihil ita abſque labore manifeſtam facit veritatem, vt breuis, & pura narratio. Ergo illas quas ad te neceſſe erit intrare cauſas (neque enim omnes neceſſe erit) diligenter velim, ſed breuiter, decidere
Cauſſæ vt breuiter decidendæ, & dilationes amputādæ.
aſſueſcas; fruſtratoriaſque, & venatorias præcidere dilationes. Cauſa viduæ intret ad te; cauſa pauperis; & eius qui non habet quod det. Alijs alias multas poteris committere terminandas: quamplures

res, nec dignas audientia, iudicare. Quid enim opus est admittere illos, quorum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium? 1. Tim. 5.

CAPVT X.

TAnta est impudentia nonnullorum; vt cùm manifestè ambitionis prurigine scateat, tota facies causæ eorum non erubescant audientiam flagitare, publicantes semetipsos ad multorum conscientias: in quo vel suo solius satis poterant confundi iudicio. Non fuit qui retunderet attritas frontes, & ideo plures facti sunt, & induruerunt magis. Sed & nescio quomodo vitiosus conscientias vitiosorum non refugit: & vbi omnes sordent, vnius minimè fœtor sentitur. Quis enim vnquam,

verbi

verbi causa, auarus auarum, immundus immundum, luxuriosus luxuriosum erubuit? Plena est ambitiosis Ecclesia: non est iam quod exhorreat in studijs, & molitionibus ambitionis, non plus quam spelunca latronum, in spolijs viatorum. Si Christi discipulus es; ignescat zelus tuus, exurgat auctoritas aduersus impudentiam hanc, & generalem pestem. Intuere magistrum sic facientem, & audi dicentem: Qui mihi ministrat, me sequatur. Non parat aures vt audiat; sed flagellum, quo feriat. Verba nec facit, nec recipit: nec enim sedet iudicans, sed insequitur puniens. Causam tamen non tacet, quod videlicet domum orationis, negotiationis fecissent. Ergo & tu fac similiter. Erubescant vultum tuum istiusmodi negotiatores, si fieri

Contra ambitiosos.

Io. 12.

Matth. 21.

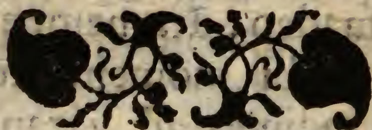
Contra negotiatores.

fieri poteſt: ſi non, timeant. Et tu flagellum tenes. Timeant nũmularij, nec fidant in nũmis, ſed diffidant: abſcondant æs ſuum à te, ſcientes effundere, quam accipere paratiorem. Hoc ſtudioſè, & conſtanter agendo, multos lucrifacies turpium ſectatores lucrorum, honeſtioribus officijs vendicando: multos, ne vel audeant huiuſmodi attentare, ſeruabis. Adijce illud, quod non parum proficiet, & ad ferias, quas tibi ſuadeo. Ita nempe non pauca tibi momenta temporum redimes ad vacandum conſiderationi; quædam, vt dixi, negotia nec audiendo, quædam alijs committendo: quæ tua digna putaueris audientia, fideli quodam, & accommodo ipſi cauſæ compendio, terminando. De qua conſideratione his addere aliqua

Effundẽda ſpotius pecunia, quàm accipiẽda.

co-

cogito; sed sub alterius sane principio libri. Atque hic sit finis istius: ne duplo te oneret minus suauis oratio, si & longa fuerit.

S.BER-

S. BERNARDI

ABBATIS

CLARÆVALLIS

LIBER II.

De Conſideratione, ad Eugenium Papam III.

CAPVT I.

Emor promiſſi mei, quo eccè iam aliquãdiu teneor apud te, vir optime Papa Eugeni: volo ab ipſo abſoluere me vel ſerò. Puderet dilationis, ſi mihi conſcius forem incuriæ, vel cõtemptus. Non ita eſt; ſed incidimus (vt ipſe noſti) in tempus graue, quod & ipſi pene viuendi vſui videbatur indicere ceſſationem,

nem, nedum ſtudijs: cum ſci-
licet Dominus prouocatus
peccatis noſtris, ante tempus
quodammodo viſus ſit iudi-
caſſe orbem terræ, in æquitate
quidem, ſed miſericordiæ ſuæ
oblitus. Nonne dicunt in gen-
Pſal. tibus: Vbi eſt Deus eorum?
113. Nec mirum. Eccleſiæ filij, &
qui Chriſtiano cenſentur no-
mine, proſtrati ſunt in de-
ſerto; aut interfecti gladio, aut
Pſal. conſumpti fame. Effuſa eſt
106. contentio ſuper principes, &
Dominus errare fecit eos in
Pſ. 13. inuio, & non in via: Contri-
tio, & infęlicitas in vijs eorum.
Pauor, & mœror, & confuſio in
penetralibus regum ipſorum.
Iſa. 52. Quam confuſi pedes annun-
& Ro. ciantium pacem; annuncian-
10. tium Bona! Diximus pax, &
non eſt pax: promiſimus bona,
& eccè turbatio. Quaſi verò
temeritate in opere iſto, aut
le-

lenitate vsi simus. Cucurrimus planè in eo, non quasi in incertum; sed iubente te, imò per te Deo. Quare ergo ieiunauimus, & non aspexit? humiliauimus animas nostras, & nesciuit? Nam in his omnibus non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Quam patienter interim adhuc audit voces sacrilegas, & Aegyptios blasphemantes; quia callidè eduxit eos, vt occideret in deserto! Et quidem iudicia Dei vera, quis nesciat? At iudicium hoc abyssus multa; & tanta, vt videar mihi non immeritò pronunciare beatum, qui non fuerit scandalizatus in eo. Et quomodo tamen humana temeritas audet reprehendere, quod minimè comprehendere valet? Recordemur, supernorum iudiciorum quæ à seculo sunt, si

Deus vt iubet per R. Pontif.

Exod. 32.

Psal. 118.

Ps. 18.

Ps 35.

forte ſit conſolatio. Nam quidam ita dixit; Memor fui
Pſal. 118. iudiciorum tuorum à ſęculo, Domine, & conſolatus ſum. Rem dico ignotam nemini; & nunc nemini notam. Nempe ſic ſe habent mortalium corda: quod ſcimus cum neceſſe non eſt, in neceſſitate neſcimus.
Exo.3. Moyſes educturus populum de terra Aegypti meliorem illis pollicitus eſt terram. Nam quando ipſum aliter ſequeretur populus, ſolam ſapiens terrā? Eduxit; eductos tamen in terram, quam promiſerat, non introduxit. Nec eſt quod ducis temeritati, imputari queat triſtis, & in opinatus euentus. Omnia faciebat Domino imperante, & opus confirmante, ſequentibus ſignis. Sed populus ille, inquis, duræ ceruicis fuit, ſemper contentioſè agens contra Dominum,

& Moysen seruum eius. Bene illi increduli, & rebelles. hi autem quid? Ipsos interroga, Quid me dicere opus est, quod fatentur ipsi? Dico autem ego vnum. Quid poterant proficere, qui semper reuertebantur cum ambularent? Quando, & isti per totam viam non redierunt corde in Aegyptum? Quod si illi ceciderunt, & perierunt propter iniquitatem suam: miramur istos eadem facientes, eadem passos? Sed nunquid illorum casus aduersus promissa Dei? Non. Ergo nec istorum. Neque enim aliquando promissiones Dei, iustitiæ Dei præiudicant. Et audi aliud: Peccauit Beniamin, accinguntur reliquæ tribus ad vltionem, nec sine nutu Dei: Designauit deniq; ipse ducem præliaturis. Itaque præliantur freti & manu validiori, & causa

Ps. 72.

Iudic. 20.

causa potiori, & quod his maius est, fauore dinino. At
Ps. 65. quam terribilis Deus in consilijs, super filios hominum! Terga dedere sceleratis vltores sceleris, & paucioribus plures. Sed recurrunt ad Dominum, & Dominus ad eos: Ascendite ad eos, inquit. Ascendunt denuò, denuòque fusi, & confusi sunt. Ita Deo primum quidem fauente, secundò & iubente, iusti iustum certamen ineunt, & succumbunt. Sed quo inferiores certamine, eo fide superiores inuenti sunt. Quid putas de me facerent isti; si meo hortatu iterato ascenderent, iterato succumberent? Quando me audirent monentem tertiò repetere iter, repetere opus, in quo semel, & iam secundò frustrati forent? Et tamen Israelitæ vnã, & alteram non reputantes frustrationem,

tertio parent, & superant. Sed dicunt forsitan isti: Vnde scimus quod à Domino sermo egressus sit? Quæ signa tu facis, vt credamus tibi? Non est quod ad ista ipse respondeam: parcendum verecundiæ meæ. Responde tu pro me, & pro te ipso; secundum ea, quæ audisti, & vidisti: aut certe secundum quod tibi inspirauerit Deus.

CAPVT II.

SEd forte miraris me prosequi ista, qui aliud proposueram. Facio non oblitus propositi; sed quod à proposito non iudicem aliena. Nempe de consideratione (vt memini) sermo mihi ad tuam dignationem. Et sane magna res ista; & egens consideratione non minima. Quod si res

magnas à magnis considerari oportet, cui æque vt tibi, id studij competit; qui parem super terram non habes? Sed tu secundum sapientiam, & potestatem datam tibi desuper, facies de hoc. Non est meæ humilitatis dictare tibi, sic vel sic fieri quicquam. Sufficit intimasse, oportere aliquid fieri, vnde & Ecclesia consoletur, & obstruatur os loquentium iniqua. Hæc pauca vice apologiæ dicta sint, vt ipsa qualiacunq; habeat conscientia tua ex me, vnde me habeat excusatum, & te pariter: etsi non apud eos qui facta ex euentibus æstimant, certe apud te ipsum. Perfecta & absoluta cuique excusatio, testimonium conscientiæ suæ. Mihi pro minimo est, vt ab illis iudicer, qui dicunt bonũ malum, & malum bonum; ponentes lucem te-

Papam non habet parem super terram.

Esa. 5.

nebras, & tenebras lucem. Et si necesse sit vnum fieri ex duobus; malo in nos murmur hominum, quam in Deum esse. Bonum mihi, si dignetur me vti pro clypeo. Libens excipio in me detrahentium linguas maledicas, & venenata spicula blasphemorum, vt non ad ipsum preueniant. Non recuso inglorius fieri, vt non irruatur in gloriam Dei. Quis mihi det gloriari in voce illa: Quoniam propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam? Gloria mihi est consortem fieri Christi, cuius illa vox est: Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me. Nunc iam recurrat stylus ad suam materiam, & in ea, quæ proposueramus, suo tramite gradiatur oratio.

Ps. 68.

Ps. 68. & Ro. 15.

CAPVT III.

Consideratio.

ET primo quidem ipſam conſideratioñe quid dicã, conſidera. Non enim idem per omnia quod contemplationem intelligi volo: quod hæc ad rerum certitudinem, illa ad inquiſitionem magis ſic habeat. Iuxta quem ſenſum poteſt contemplatio quidem definiri, verus, certuſque intuitus animi de quacunque re, ſiue apprehenſio veri non dubia. Conſideratio autem, intenſa ad inueſtigandum cogitatio: vel intẽſio animi veſtigantis verũ, quanquam ſoleant ambæ pro inuicem indifferenter vſurpari. Iam quod ad conſiderationis attinet fructum, quatuor vt occurrant tibi conſideranda, reor: te, quæ ſub te, quæ circa te, & quæ ſupra te ſunt.

Quid ſit contemplatio.

Quid conſideratio.

Cõſideratio in quatuor conſiſtit.

A te tua consideratio inchoet: ne frustra extendaris in alia, te neglecto. Quid tibi prodest, si vniuersum mundum lucreris, te vnum perdens? Et si sapiens sis; deest tibi ad sapientiam, si tibi non fueris. Quantũ vero? Vt quidem ego senserim, totũ. Noueris licet omnia mysteria; noueris lata terræ, alta cæli, profunda maris: si te nescieris, eris similis ædificanti sine fundamento: ruinam, non structuram faciens. Quidquid extruxeris extra te; erit instar congesti pulueris, ventis obnoxium. Non ergo sapiens, qui sibi non est. Sapiens, sibi sapiens erit, & bibet de fonte putei sui primus ipse. A te proinde incipiat tua consideratio; non solum autem, sed & in te finiatur. Quocunque euagetur, ad te reuocaueris eam cum salutis fructu. Tu

primus tibi, tu vltimus. Sume exemplum, de summo omnium patre, verbum suum, & emittente, & renitente. Verbum tuum, consideratio tua. Quæ si procedit, non recedat. Sic progrediatur, vt non egrediatur. Sic exeat, vt non deserat. In acquisitione salutis, nemo tibi germanior vnico matris tuæ. Contra salutem propriam, cogites nihil. Minus dixi contra: præter dixisse debueram. Quicquid se considerationi offerat, quod non quoquo modo ad tuam ipsius salutem pertineat, respuendũ. Et hæc tui consideratio, in tria quædam diuiditur; si consideres quid, quis, & qualis sis. Quid in natura, quis in persona, qualis in moribus. Quid, verbi gratia, homo. Quis, papa; vel summus pontifex. Qualis; benignus, mansuetus,

vel quidquid tale. Quanquam illud primum, philosophicum sit magis, quam apostolicum vestigare. attamen est in deffinitione hominis, quem dicunt animal rationale mortale: quod diligentius intueri si libet, licet. Non est quod tuæ in eo aut professioni obuiet, aut dignitati: est vero quod saluti adferre queat. Nam consideranti duo hæc simul, rationale mortaleque: is tibi exinde occurrit fructus, vt & mortale quod in te est, rationale humiliet: & rursum rationale, mortale confortet, quod neutrum neglectui erit homini circumspectio. Si qua adhuc consideranda præsens requirit locus, tractabuntur infra, & forte vtilius ex partium collatione.

CAPVT IV.

Consideratio quis.

NVnc quis ſis, & de quo ſis factus, aduertendum. Quamquam quod dixi de quo, id mihi prætereundum putem, tuæ potius relinquendũ agnitioni. Illud dico indignum tibi citra perfectum agere, de tanta aſſumpto perfectione. Quidni erubeſcas minimus inueniri in magnis; qui te recordaris magnum in minimis extitiſſe? Non es oblitus tuę primę profeſſionis: non excidit menti, quæ ſubducta eſt manui, ſed ne affectui quidem. Ipſam ad ſingula tua imperia, iudicia, inſtituta, habere præ oculis non erit inutile. Hæc te conſideratio facit honoris contemptorem, in honore etiam ipſo. Atque id magnum. Non recedat à pectore: clypeus eſt tibi,

vel à sagitta illa: Homo cum *Ps.* 48.
in honore esset, non intellexit.
Loquere ergo tibi: Abiectus
eram in domo Dei mei. Quale
est hoc; de paupere, & abiecto,
leuari super gentes, & regna?
Quis ego, aut quæ domus
patris mei, vt sedeam excelsis
sublimior? Sane qui dixit mi-
hi: Amice, ascende superius: *Luc.*
amicum fore fidit. Si minus 14.
inueniar: non expedit quidem.
Qui eleuauit, & deijcere
potest: Sera querela: quoniam
eleuans allisisti me. Non est *Psal.*
quod blandiatur celsitudo, vbi 101.
sollicitudo maior. Illa discri-
men intendit: hæc amicum
probat. Huic accingamur, si
nolumus tandem cum rubore
nouissimum locum tenere.
Factum superiorem dissimula- Ad quid factus sit superior.
re nequimus, sed enim ad quid,
omnimodis attenendum. Non
enim ad dominandum opinor.

Nam, & Propheta cum similiter leuaretur, audiuit: Vt euellas & destruas; & disperdas & dissipes, & ædifices & plantes. Quid horum; fastum sonat? Rusticani magis sudoris schemate quodam, labor spiritalis expressus est.

Hier. 1.

CAPVT V.

ET nos igitur vt multum sentiamus de nobis, vel nobis impositum senserimus ministerium, non dominium datum. Non sum ego maior propheta; & si forte par potestate, sed meritorum non est comparatio. Hæc loquere tibi, & doce teipsum, qui alios doces. Puta te, velut vnum aliquem de prophetis. An non satis ad te? Et nimium. Sed gratia Dei es, id quod es. Quid? Esto quod propheta, nun-

nunquid plus quam propheta? Si sapis; eris contentus mensura quã tibi mensus est Deus. Nam quod amplius est, à malo est. Disce exemplo prophetico, præsidere non tam ad imperitandum, quam ad factitandum quod tempus requirit. Disce sarculo tibi opus esse, non sceptro; vt opus facias prophetę. Et quidem ille non regnaturus ascendit, sed extirpaturus. Putasne, & tu inuenias aliquid elaborandum in agro Domini tui? Et plurimum. Non plane totum quiuere emundare prophetæ: aliquid filijs suis apostolis quod agerent, reliquerunt; aliquid ipsi parentes tui, tibi. Sed nec tu ad omnes sufficies. Aliquid profecto tuo relicturus es successori; & ille alijs, & alij alijs vsque in finem. Circa vndecimam denique horam,

Matt. 5.

Luc. 10.

operarij otij arguuntur, & mittuntur in vineam. Anteces-
Matt. 9. 20. sores tui Apostoli audierunt; quia messis quidem multa, operarij autem pauci. Paternã tibi vendicato hæreditatem.
Gal. 4. Nam si filius; & hæres. Vt probes te hæredem, euigila ad curam: & non otio torpeas, ne & tibi dicatur: Quid hic stas tota die otiosus? Multo minus
Matt. 20. inueniri oportet aut delicijs resolutum, aut resupinum pompis: Nihil horum tibi tabulæ testatoris adsignant. Sed quid? Si illarum tenore contentus sis; curam potius hæreditabis, & operam, quam gloriam, & diuitias. Blanditur cathedra? Specula est. Inde denique superintendis, sonans tibi episcopi nomine non dominium, sed officium. Quid ni loceris in eminenti, vnde omnia prospectes, qui specu-

lator super omnia constitueris? Enimuerò prospectus iste procinctum parit, non otium. Quando libet gloriari, vbi otiari non licet? Nec locus est otio; vbi sedula vrget sollicitudo omnium ecclesiarum. Nam quid tibi aliud dimisit sanctus Apostolus? Quod habeo, inquit, hoc tibi do. Quid illud? Vnum scio, non est aurum, neque argentum; cum ipse dicat: Argentum, & aurũ non est mihi. Si habere contingat; vtere non pro libitu, sed pro tempore. Sic eris vtens illis, quasi non vtens. Ipsa quidem, quod ad animi bonum spectat, nec bona sunt nec mala: vsus tamen horum bonus; abusio mala, sollicitudo peior, quæstus turpior. Esto, vt alia quacunque ratione, hæc tibi vendices; sed non apostolico iure. Nec enim

Act. 3.

Auri, & argenti vsus bonus, abusio mala, solicitudo peior, quæstus turpior.

tibi ille dare,quod non habuit, potuit. Quod habuit, hoc dedit, ſolicitudinem, vt dixi, ſuper eccleſias. Nunquid dominationem? Audi ipſum: Non dominantes, ait, in clero, ſed forma facti gregis. Et ne dictum ſola humilitate putes, non etiam veritate; vox Domini eſt in Euangelio: Reges gentium dominantur eorum; & qui poteſtatẽ habent ſuper eos, benefici vocantur. Et infert: Vos autem non ſic. Planum eſt: apoſtolis interdicitur dominatus. I ergo tu, & tibi vſurpare aude, aut dominans apoſtolatum; aut apoſtolicus dominatum. Plane ab alterutro prohiberis. Si vtrunque ſimul habere voles, perdes vtrunque. Alioquin non te exceptum illorum numero putes, de quibus queritur Deus ſic: Ipſi regnauerunt, & non

1. Pet. 5. — Luc. 22.

non ex me: principes extiterunt, & ego non cognoui eos. Iam si regnare sine Deo iuuat, habes gloriam, sed non apud Deum. At si interdictum tenemus, audiamus edictum: Qui maior est vestrum, ait, fiat sicut iunior: & qui præcessor est, sicut qui ministrat. Forma apostolica hæc est: dominatio interdicitur: indicitur ministratio. Quæ & commendatur ipsius exemplo legislatoris; qui secutus adiungit: Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Quis se iam titulo hoc inglorium putet; quo se prior dominus gloriæ præsigniuit? Merito Paulus gloriatur in eo dicens: Ministri Christi sunt, & ego: Et addit: Vt minus sapiens dico, plus ego. In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modū,

Osea 8.

Luc. 22.

Luc. 22.

Ibid.

2. *Cor.* 11.

in mortibus frequenter. O præclarum ministerium. Quo non id gloriosius principatu? Si gloriari oportet; forma tibi sanctorum præfinitur, apostolorum proponitur gloria: Paruane tibi illa videtur? Quis mihi tribuat similem fieri in gloria sanctorum? Clamat
Psal. 138. Propheta: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus: nimis confortatus est principatus eorum. Clamat
Gal 6. Apostolus: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. Hoc glorieris opto semper optimo genere gloriæ: quod apostoli, quod prophetæ delegere sibi, reliquere tibi. Agnosce hæreditatem tuam in Christi cruce, in laboribus plurimis. Felix
1 Cor. 15. qui dicere potuit: plus omnibus laboraui. Gloria est, sed nihil in ea inane, nil molle, nil

resupinum. Si labor terret, merces inuitet. Vnusquisque enim secundũ suum laborem, mercedem accipiet. Etsi ille plus omnibus laborauit, non tamen totum elaborauit; & adhuc locus est. 1. Cor. 3.

CAPVT VI.

EXi in agrum domini tui: & considera diligenter, quantis hodieque de veteri maledicto siluescat spinis, ac tribulis. Exi, inquam, in mundum: Ager est enim mundus, isque creditus tibi. Exi in illum, non tanquam dominus: sed tanquam villicus, videre, & procurare vnde exigendus es rationem. Exi dixerim, quibusdam tuæ passibus intentæ sollicitudinis, & sollicitæ intẽtionis. Neque enim ipsi qui iussi sunt ire in orbem vni- Ager est mundus. Marc. 16.

uerſum, orbem circuierunt præſentia corporis, ſed mentis prouidentia. Et tu leua oculos quoſdam conſiderationi tuæ: & vide regiones, ſi non ſunt magis ſiccæ ad ignem, quam albæ ad meſſem. Quam multę; quas putaueras fruges; diligenter inſpectæ, vepres potius apparebunt? Imò nec vepres quidem: annoſæ, & veternoſæ arbores ſunt; ſed non profectò fructiferæ, niſi forte glandium aut ſiliquarum, quas porci manducant. Quouſque occupant terram? Nonne ſi exis & cernis iſta, pudebit otioſam iacere ſecurim? pudebit ſine cauſa falcem apoſtolicam accepiſſe? In hunc quondam
Geneſ. 24. agrũ Iſaac patriarcha exierat, cum primo Rebecca occurrit ei: & vt Scriptura habet, exierat ad meditandum. Ille ad meditandum: tu ad extirpan-
dum

dum egrediaris neceſſe eſt: Tibi iam præceſſiſſe meditatio debet: tempus faciendi præ manibus: Si nunc hæſitare incipias, id quidem ſero. Ante, iuxta conſilium Saluatoris, ſe- *Luca*
diſſe debueras, ante æſtimaſſe *14.*
opus, metiri vires, ponderaſſe ſapientiam, merita comparaſſe, ſumptus computaſſe virtutum. Age ergo; puta tem- *Cant.*
pus putationis adeſſe, ſi tamen *2.*
meditationis præiuit. Si cor mouiſti, mouenda iam lingua, mouenda eſt & manus. Accin- *Pſal.*
gere gladio tuo, gladio ſpi- *44.*
ritus, quod eſt verbum Dei. *Epheſ. 6.*
Glorifica, & manum, & brachium dextrum, in faciendo *Pſal.*
vindictam in nationibus, incre- *149.*
pationes & in populis, in alligando reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Si hæc facis: honorificas miniſterium tuum,

&

& ministerium te. Non mediocris iste principatus. Exturbare est hoc malas bestias à terminis tuis, quò greges tui securi in pascua educantur. Domabis lupos: sed ouibus non dominaberis. Pascendas vtique, non perimendas suscepisti.

CAPVT VII.

SI benè considerasti quis sis: hæc te oportere facere nō
Iaco. 4. ignoras. Porrò scienti & non facienti, peccatum est tibi. Non es oblitus, vbi legeris:
Luc. 12. Seruus sciens voluntatem domini sui, & non faciens digna, plagis vapulabit multis. Sic prophetæ, sic apostoli factitabant. Fortes fuere in bello, non molles in sericis. Si filius
Heb. 11. es apostolorum, & prophetarũ; & tu fac similiter. Vendica tibi nobile genus similibus moribus

bus: quod non aliunde nobile, quam morum ingenuitate, & fidei fortitudine fuit. Per hanc vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones. Hoc chirographum paternæ tuæ hæreditatis, quod tibi euoluimus; vbi inspicias portionem substantiæ, quæ te contingit. Induere fortitudinē, & hæreditasti. Possside fidem, possside pietatem, possside sapientiam: sed sapientia sanctorum, ipsa est timor domini; & habes quod tuum est. Habes sine defraudatione integrum paternum fundum. Pretiosissimus fundus virtus est. Bonus fundus, humilitas: in qua omne ædificium spirituale cōstructum consistit, & crescit in templum sanctum in domino. Per hanc nonnulli possedere etiam portas inimicorū. Quæ enim virtutum æque po-

Heb. 11.

Ephes. 2.

poteſt dæmonum omnem debellare ſuperbiam;tyrannidem hominum? Cæterum cum omni indifferenter perſonæ; hæc ſit quædam turris fortitudinis à facie inimici: neſcio quo pacto tamen vis eius maior in maioribus, & in clarioribus clarior comprobatur. Nulla ſplendidior gemma, in omni præcipue ornatu Summi Pontificis. Quo enim celſior cæteris: eo humilitate apparet illuſtrior, & ſeipſo.

Humilitatis cõmendatio.

CAPVT VIII.

ARguar forſitan quod non ſatis primis partibus explicitis, in ſecundas neſcio quomodo ſtylus excurrerit: deſcribere inchoans qualem te oporteat eſſe, cum necdum quis ſis, plenius expreſſiſſet. Credo erubeſcens in ſummo po-

positum apice videri hominem nudum, festinauit induere insignibus suis. Absque his, eo nempe deformior, quo illustrior pares. Nunquid potest abscondi ciuitatis supra montē positæ desolatio? aut latere fumus lucernæ extinctæ super candelabrum? Simia in tecto: rex fatuus in solio sedens. Et nunc audi canticum meum & quidem minus suaue, sed salutare. Monstruosa res, gradus summus, & animus infimus: sedes prima, & vita ima: lingua magniloqua, & manus otiosa: sermo multus, & fructus nullus; vultus grauis, & actus leuis; ingens auctoritas, & nutans stabilitas. Admoui speculum; fœdus se in eo vultus agnoscat: tu tuum gaude dissimilem inueniri. Inspice tamen & tu: ne forte, & si sit vnde merito placeas tibi: etiam in

Matt. 5.

Prou.

quo debeas diſplicere, non deſit. Volo glorieris teſtimonio conſcientiæ: ſed non minus vt eodem ipſo humilieris. Rara vox: Nihil mihi conſcius ſum.

1. Cor. 4.

Cautior in bonis ambulas, ſi & mala non lateant. Quamobrem vt dixi, noueris te, vt inter anguſtias, quæ non deſunt, fruaris cõſcientię bono: magis autem vt ſcias quid deſit tibi.

Quid de ſit tibi conſiderandum.

Nam cui non deſit? Omnia illi deſunt, qui nil ſibi deeſſe putat. Quid ſi ſummus pontifex ſis? Nunquid, quia ſummus Pontifex, ideo ſummus? Infimum noueris eſſe, ſi ſummum putas. Quis ſummus? Cui addi non poſſit. Grauiter erras, ſi te illum exiſtimes. Abſit. Non tu de illis es, qui dignitates virtutes putant. Tibi ante experta virtus, quam dignitas fuit. Auguſtis relinquito illam ſententiam, alijſque, qui diuinis

coli

côli honoribus nõ timuerunt: verbi gratia, Nabuchodonosor, Alexandro, Antiocho, Herodi. Tu verò considera, non consummatione summum te dici; sed comparatione. Nec me putes comparationem dicere meritorum, sed ministeriorum. Sic te existimet homo, vt ministrum Christi: & quod absque præiudicio sanctitatis cuiuspiam dixerim, summum planè inter ministros. Alias, niti te ad summum velim, non putare summum; aut velle putari, antequam sis. Nam quomodo proficis, si iam sufficis tibi? Non sit proinde tibi aut pigrum vestigare quod desit, aut fateri quod desit verecundum. Loquere & tu voce antecessoris tui: Non quod iam acceperim, aut iam perfectus sim. Et rursum: Ego me non arbitror comprehen-

Ab exẽplis.

Summus quomodo dicatur.

Philip. 3.

Ibid.

D di-

disse. Hæc scientia sanctorum: hæc longe ab illa, quæ inflat. Hanc qui apponit, apponit & dolorem: sed dolorem hunc nemo sapiens vnquam subterfugit. Est quippe medicinalis dolor, per quem stupor ille lethalis animi duri, & impœnitentis excluditur. Et ideò
Ps. 37. sapiens, qui dicere potuit: Et dolor meus in conspectu meo est semper.

CAPVT IX.

Nunc iam repetendæ reliquiæ, si quæ sunt, loci illius, à quo paulo ante diuertimus. Age indagemus adhuc diligentius, quis sis: quam geras videlicet pro tempore personam in ecclesia Dei. Quis es? Sacerdos magnus: Summus Pontifex. Tu princeps episcoporum, tu hæres Apo-

ſtolorum. tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchiſedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyſes, iudicatu Samuel, poteſtate Petrus, vnctione Chriſtus. Tu es, cui claues traditæ, cui oues creditæ ſunt. Sunt quidem & alij cæli ianitores, & gregum paſtores: ſed tu tanto glorioſius, quanto & differentius vtrunque præ cæteris nomen hæreditaſti. Habent illi ſibi adſignatos greges, ſinguli ſingulos: Tibi vniuerſi crediti, vni vnus. Nec modò ouium, ſed & paſtorum; tu vnus omnium paſtor. Vnde id probem quæris? Ex verbo Domini. Cui enim non dico epiſcoporum, ſed etiam Apoſtolorum; ſic abſolutè, & indiſcretè, totæ commiſſæ ſunt oues? Si me amas, Petre, paſce oues meas. Quas? Illius, vel

Matt. 16.
Io. 21.
Io. 21.

illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certi regni? Oues
Ibid. meas, inquit. Cui non planum, non designasse aliquas, sed adsignasse omnes? Nihil excipitur, vbi distinguitur nihil. Et forte præsentes cæteri cōdiscipuli erant, cum committens vni, vnitatem omnibus commendaret in vno grege, & vno
Cant.6 pastore, secundum illud: Vna est columba mea, formosa mea, perfecta mea. Vbi vnitas, ibi perfectio. Reliqui numeri perfectionem non habent: sed diuisionem, recedentes ab vnitate. Inde est, quod alij singuli singulas sortiti sunt plebes,
Gal. 2. scientes sacramentum. Denique Iacobus, qui videbatur columna ecclesiæ; vna contentus est Hierosolyma, Petro vniuersitatem cedens. Pulchrè verò ibi positus est suscitare semen defuncti fratris, vbi oc-

cisus est ille. Nam ille dictus est frater Domini. Porrò cedente Domini fratre, quis se alter ingerat Petri prærogatiuæ? Ergo iuxta canones tuos alij in partem sollicitudinis: tu in plenitudinem potestatis vocatus es. Aliorum potestas certis arctatur limitibus: tua extenditur & in illos qui potestatem super alios acceperunt. Nonne si causa extiterit: tu episcopo cælum claudere, tu ipsum ab episcopatu deponere etiam, & satanę tradere potes? Stat ergo inconcussum priuilegium tuum tibi, tam in datis clauibus, quam in ouibus commendatis. Accipe aliud, quod nihilominus minus prærogatiuam confirmat tibi. Discipuli nauigabant, & Dominus apparebat in littore: quodque iucundius erat, in corpore rediuiuo. Sciens Petrus, quia

Gal. 1.

Prærogatiuæ Petri nemo se ingeri.

Potestas Papæ.

Io. 21.

Ibid. Dominus est, in mare se misit: & sic venit ad ipsum, alijs nauigio peruenientibus. Quid istud? Nempè signum singularis pontificij Petri, per quod non nauem vnam, vt cæteri quisque suam, sed sæculum ipsum susceperit gubernandum. Mare enim sæculum est. naues Ecclesiæ. Inde est quod altera vice instar Domini gradiens super aquas, vnicum se Christi vicarium designauit: qui non vni populo, sed cunctis præesse deberet. Siquidem aquæ multæ populi multi. Ita cum quisque cæterorum habeat suam, tibi vna commissa est grandissima nauis, facta ex omnibus, ipsa vniuersalis Ecclesia, toto orbe diffusa.

Mare dicitus seculnm; & naues Ecclesiæ.

Aquæ, populi dicũtnr.

CAPVT X.

EN quis est? Sed noli obliuisci etiam quid. Nam & ego non sum oblitus id me promisisse repetiturum in opportunitate. Quam opportunè cum eo quis es, & quod ante eras, consideras. Quid dico eras? & nunc es. Quid desinas intueri, quod non desisti esse? Vna sanè consideratio est, quid fueris, & quid sis. Nam quis sis factus; altera. Non oportet vt ista extundat illam, in scrutinio tui. Es enim, vt dixi, adhuc quod eras: & non minus hoc es, quam quod factus es post; forte & magis. Denique illud natus es; mutuatus hoc, non in hoc mutatus; non reiectum illud, sed istud adiectum. Tractemus vtrunque simul. Nam vt

præfatum me memini, collatæ ex inuicem ambæ res vtiliores fient. Dixi supra, consieranti quid sis; naturam occurrere, qua es homo: nam homo natus es. Porrò percunctanti quis; personæ respondebitur nomen, quod est Episcopus: quod quidem factus: non natus es. Quid tibi horum videtur ad purum esse tui, & ad te principalius pertinere? quod factus, an quod natus? Nonne quod natus? Hoc ergo consulo consideres maximè, quod maximè es: hominem videlicet, quod & natus es. Nec modò quid natus, sed etiam qualis natus, oportet attendas: si non vis tuæ considerationis fructu, & vtilitate fraudari. Tolle proinde nunc hæreditaria hæc perizomata ab initio maledicta. Dirumpe velamen foliorum celantium ignominiam,

uiam, non plagam curantium, Dele fucum fugacis honoris huius, & malè coloratæ nitorem gloriæ; vt nudè nudum consideres: quia nudus egressus es de vtero matris tuæ. Nunquid infulatus? nunquid micans gemmis, aut floridùs sericis, aut coronatus pennis, aut suffarcinatus metallis? Si cuncta hæc veluti nubes quasdam matutinales velociter trāseuntes, & citò pertransituras, dissipes, & exsufles à facie considerationis tuæ: occurret tibi homo nudus, & pauper, & miser, & miserabilis. homo dolens quòd homo sit; erubescens quòd nudus sit; plorans quòd natus sit; murmurans qnòd sit. Homo natus ad laborem, non ad honorem. Homo natus de muliere, & ob hoc cum reatu; breui viuens tempore, ideoque cum metu; repletus multis mi-

Fucus honoris delēdus, Iob. 1. Iob. 5. Iob. 14.

ſerijs, & propterea cum fletu. Et verè multis: quia corporis, & animæ ſimul. Quid enim calamitate vacat, naſcenti in peccato, fragili corpore, & mente ſterili? Verè ergo repletus, cui infirmitas corporis, & fatuitas cordis cumulatur, traduce ſordis, mortis addictione. Salubris copula, vt cogitans te ſummum Pontificem, attendas pariter viliſſimum cinerem non fuiſſe, ſed eſſe. Imitetur cogitatio naturam; imitetur & quod dignius eſt, auctorem naturæ, ſumma, imaque conſocians. Nonne natura in perſona hominis, vili limo vitæ ſpiraculum colligauit? Nonne auctor naturæ in ſui perſona verbum limumque contemperauit? Ita tibi ſume formam, tam de noſtræ concretione originis, quàm de ſacramento redemptio-

Salubris cogitatio.

tionis: vt altus sedens, non alta sapiens sis; sed humilia de te sentiens sis, humilibusque consentiens.

CAPVT XI.

PRoinde si consideras quantus es, cogita etiam qualis, & maximè. Hæc te sane consideratio tenet in te; nec à te auolare sinit, nec ambulare in magnis, neque in mirabilibus super te. (In te consistito). Non infra deijci, non attolli supra, non euadere in longius, non extendi in latius. Tene medium, si non vis perdere modum. Locus medius tutus est. Medium sedes modi, & modus virtus. Omnem extra modum habitationem, sapiens exilium reputat. Propterea non est illi habitare in longo, quod vltra modum sit:

Psal. 130.

Medij ratio.

ſed nec in lato quidem, quod extra ſit: porrò nec in alto, nec imo, quod alterum ſupra, alterum infra ſit. Denique & longitudo exterminium habere ſolet, & dilatatio ſciſſuram, & altitudo ruinam, & profundum abſorptionem. Dico hæc planius, ne me putes ea loqui, quæ
Eph. 3. Apoſtolus comprehendere hortatur cum omnibus ſanctis, longitudinem, latitudinem, ſublimitatem, & profundum: quod alterius erit & diſputationis, & temporis. Nunc autem longum dico, cum ſibi homo longiorem promittit vitam. Latum, cum in ſuperfluas animus diſtenditur curas. Altum, cum de ſe plus præſumit. Profundum, cum ſe plus deijcit. Qui igitur longa ſibi metitur tempora, nonne verè ingreditur iter exterminij, tranſiens vitæ terminos

Quid hic longum, latum, altum, & profundum.

productiori solicitudine? Inde est quòd homines in præsenti, à sese exules per obliuionem, in alia per inanem sollicitudinem migrant sæcula, non profutura; imò nec futura. Similiter animus distentus in multa, multis laceretur curis necesse est. Nempe immoderata extensio extenuationem, & extenuatio nimia scissionem facit. Iam verò alta præsumptio, quid nisi ruinosa præcipitatio est? Legisti namque: Ante ruinam exaltatur cor. *Pro.16.* Quid e regione nimiæ pusillanimitatis deiectio; nisi desperata quædam absorptio est? In hanc fortis non deijcietur. Prudens longioris vitæ non abducetur incerto. Modestus moderabitur curas, temperabit a superfluis, non deerit necessarijs. Porrò iustus altiora se non præsumet: sed lo- *Iob.10.*

que-

quetur cum iusto: Si iustus fuero, non leuabo caput. Tu ergo in hac consideratione tui cautè ambules, & tota æquitate verseris: vt nec plus vero tibi tribuas, nec plus iusto parcas. Porrò plus vero tribuis, non modo arrogando tibi quod habes bonum: sed & quod habes, tibi adscribendo. Vigilanter discerne qualis ex te, & qualis sis dono Dei; & non sit in spiritu tuo dolus. Erit autem vbi partiens fideliter, tua tibi, & quæ sunt Dei, Deo sine fraude resignes. Ex te mala, bona autem a Domino esse, persuasum tibi non ambigo.

Ex nobis mala, bona autem à Domino.

CAPVT XII.

SAne inter considerandum qualis sis, etiam qualis fueris, ad memoriam reuocan-

candum. Conferenda posteriora prioribus: profeceri sne in virtute, in sapientia, in intellectu, in suauitate morum: an ab his forte (quod absit) defeceris. Patientior sis, an impatientior solito; iracundior, leniorue; insolentior, an humilior; affabilior, an austerior; exorabilior, an difficilior; pusillior animo, an magnanimior; serius magis, an pluscu-lum dissolutus; timoratior, an forte fidentior quam oportet. Quam latus tibi patet campus in hoc genere considerandi. Memoro ego pauca, veluti quædam seminaria proferens: non tamen ipse serens, sed dans semen serenti. Oportet innotescat tibi zelus tuus, clementia tua, discretio quoque moderatrix earumdem virtutum: qualis videlicet in donandis iniurijs; qualis sis in vl-

Zelus Clemẽtia. Discretio.

vlciſcendis; quam in vtroque prouidus, modi, loci, temporis, obſeruator. Prorſus conſideranda tria hæc, in vſu virtutum harum: ne non ſint virtutes, ſi præter hæc reperiantur. Nempè eiuſmodi, non natura virtutes, ſed vſus facit. Nam ex ſe indifferentes eſſe noſcuntur. Tuum eſt aut abutendo, & confundendo, facere vitia: aut benè, ordinatèque vtendo, virtutes. Solent diſcretionis oculo caligante, alterutrum ſibi præripere loca, terminos occupare. Porrò caliginis duæ ſunt cauſæ: ira, & mollior affectus. Is iudicij cenſurã enervat, illa præcipitat. Quomodo enim ab altero non periclitetur, aut pietas clementiæ, aut zeli rectitudo? Turbatus præ ira oculus nil clementer intuetur: ſuffuſus fluxa quadam, & muliebri mollitie animus,

De triplici earundem virtutũ conſideratione.

Caliginis duæ cauſæ.

re-

rectum non videt. Non eris innocens, si aut punias eum, cui forte parcendum esset: aut parcas ei, qui fuerat puniendus. In tribulationibus quoque qualem te inuenieris, nolo dissimules. Si constantem in tuis; condolentem in alienis; gaude. Recti cordis hoc. E regione, peruersissimi: si cum in proprijs deprehendaris fortasse impatiens, minimè tamen in alienis cōpatiens sentiaris. Quid in prosperis? nihilne est quod considerationem sollicitet? Est vtique, si diligenter attendas, quam rarus semper extiterit, qui non vel modicè in prosperitate animum relaxauerit à sua custodia, & disciplina. Quando hoc incautis nō fuit ad disciplinam, quod ignis ad ceram; quod solis radius ad niuem, vel glaciem? Sapiens Dauid, sapientior Salomon

In aduersis vt se habere debeat.

In prosperis qualem se gerere oporteat.

fuit

fuit: sed blandientibus nimis secundis rebus; alter ex parte, alter ex toto desipuit. Magnus qui incidens in aduersa non excidit vel parum à sapientia. Nec miror, cui præsens fælicitas si arrisit, non irrisit. Quamquam facilius inueneris, qui sapientiam sibi retinuerunt, contraria sibi fortuna: quam qui propitia, non perdiderunt. Præferendus ille, & magnus est, cui inter prospera saltem risus indecentior, aut immoderatior cura vestis, vel corporis, non irrepsit.

CAPVT XIII.

Eccl. 38. Otij dāna.

ET si rectè Sapiens hortatur sapientiam scribi in otio: cauendū & in otio, otium est. Fugienda proinde otiositas, mater nugarum, nouerca virtutum. Inter sæculares nugæ,

nugæ

nugæ sunt: in ore sacerdotis, blasphemiæ. Interdum tamen si incidant, ferendæ fortassis, referendæ nunquam. Magis interueniendum caute, & prudenter nugacitati. Prorumpendum sane in serium quid, quod non modò vtiliter, sed libenter audiant; & supersedeant otiosis. Consecrasti os tuum Euangelio: talibus iam aperire illicitum, assuescere sacrilegum est. Labia sacerdotis, ait, custodiunt scientiam, & legẽ requirunt de ore eius, non nugas profectò, vel fabulas. Verbũ scurrile, quod faceti, vrbaniue nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore: procul & ab aure relegandum. Fœdè ad cachinnos moueris: fœdius moues. Porrò detrahere, aut detrahentem audire: quid horum damnabilius sit, non facile dixerim. De auaritia

Nugæ in ore Sacerdot. blasphemiæ.

Mal. 2.

De Auaritia.

non

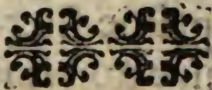
non eſt quod tuum fatigem intuitum, cum pecuniam tanquam paleam dicaris habere. Non prorſus, non eſt quod pro illa timeatur à iudicijs tuis, Sed eſt quod non minus ſæpè, nec noxiè minus inſidiari iudicantibus ſolet: de quo maximè quid in tua lateat conſcientia, latere te nolim. Quid illud ſit, quæris? Acceptio perſonarũ. Non parui te reum peccati exiſtimes, ſi facies peccatorum ſumis: & non potius cauſas iudicas meritorum. Eſt item vitium, cuius ſi te immunem ſentis, inter omnes, quos noui ex his, qui cathedras aſcenderunt, ſedebis me iudice ſolitarius: quia veraciter, ſingulariterque leuaſti te ſupra te, iuxta Prophetam. Facilitas credulitatis hæc eſt: cuius callidiſſimæ vulpeculæ, magnorũ neminem comperi ſatis cauiſſe

De acceptione perſonarum.

Thren. 3.

De facilitate credulitatis.

versutias. Inde eis ipsis pro nihilo iræ multæ; inde innocentium frequens addictio, inde præiudicia in absentes. Gratulor autẽ tibi (nec enim assentationis apud te notam incurrere vereor) gratulor, inquam, præsidere te vsque adhuc absque horum omnium querela multa: an, & sine culpa, tu videris. Nunc ad ea quæ sub te sunt, consideratio intendenda. At alterius principij hoc: siquidem tuis occupationibus sermo breuior competentior est.

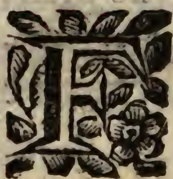
S.BER-

S. BERNARDI ABBATIS CLARAEVALLIS

LIBER III.

De Conſideratione, ad Eugenium Papam III.

CAPVT I.

Inis ſuperioris libri, huic principium ponit. Itaque iuxta promiſſum illius; conſideranda quæ ſub te ſunt. Quænam ſint iſta; non eſt quod à me quærendum putes, ſacerdotum optime Eugeni: rectius fortaſſe quæ non ſint, quæras. Orbe exeundum ei, qui fortè volet explorare, quæ non ad tuam pertinent curam. Parentes

De poteſtate Papæ.

tes tui destinati sunt, non aliquas regiones, sed totum debellaturi orbem. Ite in orbẽ vniuersum, dictum est illis. Marc. 16.
Ipsi verò vendentes tunicas, emere gladios, ignitum eloquium, & spiritum vehementem, arma potentia Deo. Quo Psal. 119.
non peruenerunt victores inclyti, filij excussorum? Quo non sagittæ potentium acutæ, cum carbonibus desolatorijs? Et quidem in omnem terram Ps. 18.
exiuit sonus eorum; & in fines Rom. 10.
orbis terræ verba eorum. Penetrabant, & incendebant verba illa incensa igni, quem Dominus Luc. 12
misit in terram. Occumbebant strenuissimi bellatores, sed non succumbebant; triumphabant & mortui. Nimis Psal. 138.
confortatus est principatus eorum: constituti sunt Ps. 44.
principes super omnem terrã. Eis tu successisti in hæreditatem

tem. Ita tu hæres, & orbis hæreditas. At quatenus hæc te portio contingit, aut contigerit illos, id sobria consideratione pensandum. Non enim per omnem reor modum, sed sanè quodantenus (vt mihi videtur) dispensatio tibi super illum credita est; non data possessio. Si pergis vsurpare etiam hanc, contradicit tibi qui dicit:
Ps. 49. Meus est enim orbis terræ, & plenitudo eius. Non tu ille, de quo Propheta ait: Et erit omnis terra possessio eius.
Psal. 103. Christus hic est, qui possessionem sibi vindicat, & iure creationis, & merito redemptionis, & dono patris. Cui enim
Ps. 2. alteri dictum est: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ? Possessionem, & dominium cede huic: tu curam illius habe.

Pars tua hæc: vltra ne extendas manum. Quid inquis? Non negas præesse, & dominari vetas? Planè sic. Quasi non benè præsit, qui præest in sollicitudine. Nunquid non & villa villico; & paruus dominus subiectus est pædagogo? Nec tamen ille villæ, nec is sui domini dominus est. Ita & tu præsis vt prouideas, vt consulas, vt procures, vt serues. Præsis, vt prosis. præsis vt fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam. Ad quid? Vt des escam illis in tempore: hoc est, vt dispenses, non vt imperes. Hoc fac, & dominari ne affectes hominum homo: vt non dominetur tui omnis iniustitia. At satis, superque id intimatum supra; cum quis sis, disputaretur. Addo tamen & hoc: nam nul-

Præesse quomodo oporteat.

Matt. 24.

Psal. 118.

Libido dominandi magis timenda quam quiuis gladius. lum tibi venenum; nullum gladium plus tibi formido, quàm libidinem dominandi. Certè vt multum tibi tribuas, si multum deceptus non es; nil te existimes plus accepisse à magnis apostolis.

CAPVT II.

Rom. 1. RECordare nũc vocis illius: Sapientibus, & insipientibus debitor sum. Et si non indebitam tibi ipsam censes: hoc quoque simul memento, debitoris molestum nomen, seruienti potius, quàm dominanti congruere. Seruus in Luc. 16. euangelio audit: Quantum debes domino meo? Ergo si te agnoscis sapientibus, & insipientibus non dominatorem, sed debitorem: curandum summoperè tibi, & tota vigilantia considerandum, quo-

quomodo & qui non sapiunt, sapiant: & qui sapiunt non desipiant: & qui desipuere resipiscant. At nullum genus insipientiæ in fidelitate (vt sic loquar) insipientius est. Ergo & infidelibus debitor es, Iudæis, Græcis, & Gentibus. Interest proinde tua, dare operam, quam possis, vt increduli conuertantur ad fidem, & conuersi non auertantur, auersi reuertantur. Porrò peruersi ordinentur ad rectitudinem, subuersi ad veritatem reuocentur: subuersores inuictis rationibus conuincantur: vt vel emendentur ipsi, si fieri potest: vel si non, perdant auctoritatẽ, facultatemque alios subuertendi. Non omninò & ab hoc insipientium genere pessimo tibi dissimulandum. Dico autem hæreticos, schismaticosque: nam hi sunt sub- *Rom. 1.*

uersi, & subuersores; canes ad scissionem, vulpes ad fraudem. Erunt, inquam, huiusmodi maximè tuo studio aut corrigendi; ne pereant: aut ne perimant coercendi. Esto; de Iudæis excusat te tempus: habent terminum suum, qui præueniri non poterit. Plenitudinem gentium præire oportet. Sed de ipsis gentibus, quid respondes? Imo quid tua consideratio respondet tibi percunctanti sic: Quid visum est patribus ponere metam Euangelio; verbum suspendere fidei, donec infidelitas durat? Qua ratione putamus, subsistit velociter currens sermo? Quis primus inhibuit hunc salutarem cursum? Et illis causa forte, quam nescimus, aut necessitas potuit obstitisse. Nobis quæ dissimulandi est ratio? Qua fidu-

Hæretici aut corrigendi ne, pereāt aut coercendi ne perimant.

Rom. 11.

Psal. 147.

cia, qua conscientia Christum, non vel offerimus eis, qui non habent? An veritatem Dei in iniustitia detinemus? Et quidem quandoque perueniat gentium plenitudo necesse est. Expectamus, vt in eas incidat fides? Cui credere casu contigit? Quomodo credent sine prædicante? Petrus ad Cornelium; Philippus ad Eunuchum missi sunt. Et si exemplum recentius quærimus: Augustinus à beato Gregorio destinatus est formam fidei tradere Anglis. Et de his tu ita tecum. Ego addo, & de pertinacia Græcorum, qui nobiscum sunt, & nobiscum non sunt, iuncti fide, pace diuisi. quanquam & in fide ipsa claudicauerint a semitis rectis. Et item de hæresi, quæ clam penè vbique serpit: apud aliquos sæuit palam.

Rom. 1. *Rom. 11.* *Rom. 10.* *Act. 8. 10.* Græcorum pertinacia.

Nā paruulos Ecclesiæ passim, & publice deglutire festinat. Quæris vbi sit hoc? Vestri, qui terram Austri tam sæpe visitant, ecce hi sciunt, & possunt dicere tibi. Eunt, & redunt per medium illorum, aut transeunt secus: sed quid boni adhuc cum illis egerint, necdum audiuimus. Et forsitan audiuissemus, nisi præ auro Hispaniæ, salus populi viluisset. Tuum est & plagæ huic remedium prouidere.

CAPVT III.

SEd est insipientia, quæ ipsam quoq; iam propemodum stultam fecit sapientiam fidei. Quomodo & ecclesiam catholicam pene totam hoc virus infecit? Namdum & in ipsa quiq; quę nostra sūt quęrimus; fit, vt in uicem inuidentes, in-

uicem

uicem prouocantes promoueamur, & exerceamur ad odia, animemur ad iniurias, armemur ad lites, cauillemus ad dolos, feramur ad detractiones, prorumpamus ad maledicta, opprimamur à fortioribus, opprimamus infirmiores. Quàm dignè & laudabiliter occupatur meditatio cordis tui, aduersus tam pestilens insipientiæ genus, quod corpus ipsum Christi (quæ est multitudo credentium) occupasse consideras. O ambitio ambientium crux: quomodo omnes torquens, omnibus places! Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat: nil tamen apud miseros mortales celebrius negotijs eius. An non limina apostolorum plus iam ambitio, quàm deuotio terit? An non vocibus eius, vestrum tota die resultat palatium?

Ambitio, quã magnũ sit malum.

tium? An non quæstibus eius, tota legum, canonumque disciplina insudat? An non spolijs eius, omnis Italica inhiat inexplebili auiditate rapacitas? Quid ita tua ipsius spiritualia studia non saltem intercidit, sed abscidit? Quotiens sancta, ac fœcunda tua abortiri fecit otia, inquietum, & inquietans malum?

CAPVT IV.

ALiud est, quòd ab oppressis appellatur ad te: aliud autem quòd ambitio in Ecclesia per te regnare molitur. Nec deesse illis, nec huic aliquatenus adsentire oportet. Quàm verò inique fouetur illa, spernuntur illi! Vtriusque tamen debitor es; illis, vt erigas; istis, vt reprimas. Et quoniam incidit de appella-

De appellationibus.

lationibus, prosequi aliquatenus non erit abs re. Magno in his & pro opus est intuitu: ne quod magna fuit necessitate prouisum, malè vtendo reddatur inutile. Mihi videtur, & in multam eas posse deuenire perniciem; si non summo moderamine actitentur. Appellatur de toto mundo ad te, id quidem in testimonium singularis primatus tui, At tamen si sapis, non primatu gaudebis, sed fructu. Apostolis dictum est: In hoc nolite gaudere, quòd spiritus subijciuntur vobis. Appellatur ad te, vt dixi: & vtinam tam fructuosè, quàm necessariè. Vtinam cum oppressus clamat, sentiat oppressor: & non superbiat impius, vnde incenditur pauper. Quid tam decorum, vt ad inuocationem tui nominis oppressi effugiant,

Appellatur de toto mũdo ad Rom. Pont.

Luc. 10.

giant, verſuti non refugiant? Quid e regione tam peruerſum, tam recti alienum; vt lætetur qui malum fecit; & qui tulit inaniter fatigetur? Inhumaniſſimè non moueris erga hominem, cui illatæ iniuriæ cumulauere dolorem, & labor itineris, & damna expenſarum: ſed nihilo minus ignauiſſimè in illum non moueris, qui huic tot calamitatum partim auctor, partim extitit cauſa. Euigila homo Dei, cum hæc contingunt; moueatur miſeratio, moueatur & indignatio tua. Alteram læſo, alteram lædenti debes. Conſoletur ille damnorum reſarcitu ſuorum: ſatisfactione iniuriarum, ſiue calumniarum. Cum iſto ita agatur, vt pœniteat feciſſe, quod non timuit facere; & non de pœnis innocentis rideat. Arbitror idem de-

debere pati illum, qui sine causa forte appellauit. Formulam hanc iustitiæ præfigit tibi & diuinæ incommutabilis ratio æquitatis: &, nisi fallor, ipsa appellationum lex, vt illicitè vsurpata appellatio nec prosit appellanti, nec appellato obsit. Vt quid enim frustra fatigatus sit homo? Quàm plenum iustitiæ, vt sese potius læserit, qui lædere voluit proximum. Appellasse iniquè, iniquum est: iniquè appellantem impunè transire, iniquarum appellationum fomes. Iniqua autem omnis appellatio, ad quam iustitiæ inopia non coegit. Appellare, non vt graues; sed si graueris, licet. Appellandum à sententia. Ante sententiam, improbè omninò, nisi ob manifestum grauamen, præsumitur appellatio. Qui igitur non grauatus

Appellãdum a sẽtentia, non ante sententiam.

tus appellat: liquet, quia aut grauare intendit, aut tempus redimere. Non est autem suffugium appellatio, sed refugium. Quantos nouimus appellasse pulsatos, quo interim liceret, quod nunquam licet? Nonnullis etiam quoad vixerunt, licuisse appellationis suffragio nefaria scimus: verbi gratia, incestum, adulterium. Quale est hoc, turpitudini patrocinari; quod vel maximè formidari à turpibus oportebat? Quousque murmur vniuersæ terræ aut dissimulas, aut non aduertis? Quousque, dormitas? quousque non euigilat consideratio tua, ad tantam appellationum confusionem, atque abusionem? Præter ius, & fas, præter morem, & ordinem fiunt. Non locus, non modus, non tempus, non causa discernitur, aut persona.

Præsumuntur leuiter, passim, plerunque, & nequiter. Volentes malignari, nonne his potissimum terreri solebant? Nunc terrori, ipsi ex his magis fiunt, atque in bonis. Antidotum versum in venenum: non mutatio dexteræ Excelsi hæc. Appellantur boni a malis, vt non faciant bona: & supersedent à voce tonitrui tui formidantes. Denique appellantur Episcopi, ne illicita audeant matrimonia soluere, vel prohibere. Appellantur, ne rapinas, ne furta, ne sacrilegia, & quæ eiusmodi sunt, punire vllatenus, vel cohibere præsumant. Appellantur, ne indignas, & infames personas à sacris officijs, beneficijsve repellere, seu amouere queant. Quod tu inuenis remedium morbo huic: ne quod repertum ad remedium fuit, repe-

Appellationum abusiones.

riatur ad mortem ? Zelatus
Matt. 21. est Dominus, domum orationis factam speluncam latronum: Tu eius minister, dissimulas miserorum refugium, datum arma iniquitati. Videas præripi passim partes oppressorum, & prorumpere ad appellandum non tam grauatos, quàm grauare volentes. Quid hoc mysterij? Tuum est considerare; non meum commentari istud.

CAPVT V.

ET cur, inquis, malè appellati non veniunt ostensuri suam innocentiam, malitiam coniuncturi? Dico, quod dicere ad hoc solent: Nolumus vexari frustra. In curia esse scimus, qui procliuius faueant appellantibus, foueant appellationes. Cessuris Ro-

mæ, domi cedere satius. Fateor me non omnino decredere his. Quem das mihi in tam crebris appellationibus, quæ hodie fiunt, qui pro expensis itineris, vel nummum restituerit illi, quem forte appellarit? Mirum verò, si ita omnes & appellantes iusti, & appellati rei, vestro examine inuenti sunt. Diligite, inquit, iustitiam, qui iudicatis terram. *Sap. 1.* Parum est iustitiam tenere, nisi & diligas. Qui timent, tenent: & qui diligunt, zelantur. Amator iustitiæ inquirit iustitiam, & prosequitur eam: porrò omnem iniustitiam persequitur. Nihil tibi, & illis, qui appellationes venationes putant. Pudet elogij, quod apud ethnicos iam vertitur in parabolam: Duos nouimus ceruos pingues, vt mitius loquar, plus facetiæ

quam

quam iuſtitiæ hic. Tu ſi amas iuſtitiam, appellationes non affectas; ſed ſuſtines. Veruntamen, quid emolumenti adfert eccleſijs Dei, tua vnius hominis iuſtitia? vbi ſententia præualet aliter affectorum? At iſtud, loci illius erit; cum cœperint verſari, quæ circa te ſunt. Nunc verò non te exiſtimes otioſè vacare conſiderationi huic; qua appellationes ad legitimum, ſi fieri poteſt, reuoces vſum. Et ſi hinc mea quæratur, vel potius curetur ſententia: dico appellationes, vt non contemnendas; ſic nec vſurpandas omninò. Porrò horum quid inſolentius cenſeam, haud facile dixerim: niſi quod vſurpatio quandam videtur inducere cōtemptus neceſſitatem; ac per hoc, forte acrius inſectanda, quæ amplius nocet. Aut non verè nocentior

De appellationum ab vſu.

eſt

est, mala in se, in partu peior? Nonne ipsa est, quæ ipsum ius quoque naturæ aut extenuat, aut exterminat? Nam sæpè rebus etiam preciosissimis, precij gratiā non modo demit, sed adimit. Quid sacramentis acceptius? Vsurpata tamen ab indignis, indigneve tractata, minimè acceptantur. Magis habent damnationem, quia debitam venerationem non habent. Fateor grande, & generale mundo bonum esse, appellationes: idque tam necessarium, quam solem ipsum mortalibus. Renera quidam sol iustitiæ est, prodens ac redarguens opera tenebrarum. Prorsus fouendæ, & manutenendæ sunt: sed quas extorsit necessitas, non calliditas adinuenit. Vsurpatoriæ eiusmodi sunt omnes, non subuenientes in necessitate, sed opitulantes

iniquitati. Quid ni veniant in contemptum? Quanti, vt talibus quoque deferrent, etiam de proprio cessere iure: ne longo, & casso itinere fatigarentur? Plures tamen sua amittere non ferentes, appellationes minus opportunas, & celsa nomina importunius contempserunt.

CAPVT VI.

DIco aliquid, quod ad rem pertinet, exempli causa: Quidam sibi publicè desponsauerat vxorem: adest dies celebris nuptiarum. parata omnia, inuitati multi. Et eccè homo concupiscens vxorem proximi sui, in vocem appellationis inopinatæ prorumpit: affirmans sibi traditam prius, suam potius esse debere. Quid plura? Stupet sponsus, hærent omnes

omnes, sacerdos non audet progredi, frustratur omnis ille apparatus; descendit quisque in suam domum, suam cœnam manducaturus: Sponsa à mensa, & thalamo sponsi suspenditur, quousq; Roma reditum est. Parisijs contigit hoc, nobili Galliarum ciuitate, sede Regia. Rursum in ciuitate eadem, quidam sibi desponsata vxore, diem constituit nuptiarum. Interim emergit calumnia, dicentibus quibusdam nõ debere coniungi. Ad iudicium ecclesiæ causa delata est: sed non expectata sententia. appellatum est sine causa, sine grauamine, solo frustratoriæ dilationis intuitu. At ille siue perdere quæ pararat: siue dilectæ tam diu frustrari consortio nolens, nihilo minus quod proposuerat, contempta siue dissimulata appellatione, pe-

regit.

regit. Quid istud, quod in Altissiodorensi Ecclesia nuper à quodam adolescescente præsumptum est? Nempe nuper defuncto sancto Episcopo, volentibus clericis alium (vt moris est) eligere sibi: interuenit ille appellans, & vetans ne fieret, quousque isset, & redisset ab Vrbe. Cui tamen appellationi nec ipse detulit. Nam cum videret se contemni, tanquam qui irrationabiliter appellasset, accitis quos potuit sibi, tertia die post factam ab alijs electionem, fecit suam. Cum itaque ex his & innumeris talibus liqueat, non ex contemptu gigni vsurpationem, sed ex vsurpatione contemptum: videris tu quid sibi velit quòd zelus vester assiduè pene vindicat illum, istam dissimulat. Vis perfectius coercere contemptum? Cura in ipso

Non ex contemptu gignitur vsurpatio: sed ex vsurpatione contemptus.

vte-

vtero pessimæ matris præfocari germen nequam: quod ita fiet, si vsurpatio digna animaduersione mulctetur. Tolle vsurpationem; & contemptus excusationem non habet: porro excusabilitas ausum explodet. Non sit proindè vsurpator: & contemptor nullus erit, aut admodum rarus. Bene facis tu quod appellationum negato suffragio, imò suffugio, multa remittis negotia ad cognoscentes, vel qui noscere citius possint. Vbi enim certior, aut facilior notio, ibi decisio tutior, expeditiorque esse potest. Quàm plenum gratiæ, quòd multorum quoque per hoc, & laboribus parcis, & sumptibus. At quibus sic credas, id tibi omnimodis attendendum.

CAPVT VII.

POteram multa de eodem vtiliter addere his, sed memor propositi mei, contentus interim occasionem dedisse, ad alia transeo. Et primum quod occurrit, minimè transeundum reor. Praees, & singulariter. Ad quid? Eget, tibi dico, consideratione. Nunquid vt de subditis crescas? Nequaquam: sed vt ipsi de te. Principem te constituerunt; sed sibi, non tibi. Alioquin quo pacto te reputas superiorem his, à quibus beneficium mendicas? Audi Dominum: Qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. At istud, de his qui foris sunt. Quid ad nos? Tu id mendaciter diceris; si non tam beneficus esse, quam beneficis praeesse intendis. Parui,

Luc. 22. Benefici.

de-

deiectique animi est, de subditis non profectum quærere subditorum, sed quæstum proprium. In summo præsertim omnium pontifice, nihil turpius. Quàm pulchrè Magister gentium, parentes filijs; non filios debere censuit thesaurizare parentibus. Non mediocris gloriæ vox illa, identidem ipsius: Non requiro datum, sed fructum. At iam transeamus & hinc: ne quis moram in his meam, auaritiæ in te notam interpretetur: quæ quàm longe à te sit, in libro secundo testatus sum; sciens quanta, & in quanta tua necessitate respueris. Ad te proinde scripserim ista, non propter te. Nempe quod tibi scribitur, soli tibi prodesse non decet. Hic locus auaritiam carpit, à quo vitio immunis satis tua opinio est: an & opus, tu videris. Vidimus

2. Cor. 12.

Philip. 4.

dimus tamen (vt oblata à pauperioribus taceam, quæ tangere non acquiescis) Germanicos detumuisse saccos; sed precio, non massa. Argentum reputatum est fœnum: summarij non leuati sarcinis, onusti nihilo minus repatriant vel inuiti. Noua res. Quando hactenus aurum Roma refudit? Et nunc Romanorum consilio id vsurpatum non credimus. Duo venerunt, ambo locupletes, & ambo rei. Siquidem vnus Maguntinus, Coloniensis alter: alteri gratia gratis reddita est. alter indignus credo cui gratia redderetur, audiuit; Cum quali veste intrasti, cum tali egredieris. O vocem magnificam: vocem prorsus apostolicæ libertatis. Quid minus
Act. 8. ab illa hæc habuit: Pecunia tua tecum sit in perditionem? nisi quòd in illa plus zeli, in
ista

ista plus modestiæ sonuit? Quid ille de transmarinis partibus, pene à finibus terræ, terra, & mari currens pro Episcopatu; suis, & alienis facultatibus rursus emendo? Iam enim emerat prius. Tulit multa; sed retulit, non omnia tamen. Incidit miser in manus alias, accipere quàm dare potentiores: Benè fecisti, tuas in vtroque seruans innoxias; nec imponere scilicet ambitioso, nec supponere iniquo mammonæ acquiescens. Non sic a paupere Episcopo continuisti; dans quod daret, ne immunificus notaretur. Accepit clam, quod palam dedit. Sic de tuo sacculo, consultum est verecundiæ viri. Sic nunc quoque curiæ morem gerens, tuo beneficio inuidiam declinauit eorum, qui diligunt munera. Non potes abscon-

dere; & factum nouimus, & personam. Audire grauat? Et ego eo libentius prædico, quo tu id molestius audis. Si tibi sic expedit: & mihi sic. Tam non opportet Christi gloriam me silere; quàm nunc te quærere tuam. Et si pergis murmurare, adhuc respondebitur tibi ex Euangelio: Quanto eis plus præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, dicentes: Benè omnia fecit.
Marc. 7.

CAPVT VIII.

AVdi aliud, si tamen aliud. Ad idem enim fortassis pertinere, quis dicat. Tua consideratio viderit hoc. Mihi videtur non longè à verò dissentire, qui id forte inter auaritiæ species locandum putauerit: Ego verò illius aut

aut speciem esse, aut speciem habere non negauerim. Sanè interest tuæ perfectionis, & malas res, & malas pariter species deuitare. In altero conscientiæ, in altero famæ consulis. Puta tibi non licere, & si alias fortasse liceat, quicquid malè fuerit coloratum. Denique interroga maiores tuos; & dicent tibi. Ab omni specie mala abstinete vos. Sane minister domini, dominum imitetur; quia ipse ait: Qui mihi ministrat, me sequatur. Et habes de illo: Dominus regnauit, decorem induit: induit Dominus fortitudinem. Tu quoque esto fortis in fide, decorus in gloria: & probasti te imitatorem Dei. Fortitudo tua, fiducia fidelis conscientiæ: decor tuus, splendor bonæ opinionis. Ita, quæso, induere for-

Consciẽtiæ, & famæ, vt consulitur.

Deut. 32.

1.*Thes.* 5.

Io. 12.

Ps. 92.

titudinem: etenim gaudium domini tui, fortitudo tua. Porrò ſpecie tua, & pulchritudine tua, nihilo minus tanquam propria ſimilitudine delectatur. Induere veſtimentis gloriæ tuæ; veſtire duplicibus, quibus domeſticos ſuos, fortis illa mulier induere conſueuit. Non ſit in conſcientia
Prou. 31. nutans infirmitas modicæ fidei: non ſit in fama næuus malæ ſpeciei; & veſtieris duplicibus: & gaudebit ſponſus ſuper ſponſam animam tuam; & gaudebit ſuper te Deus tuus. Miraris quorſum hæc: ignarus vſque adhuc, quid dicere velim. Non te tollo diutius. Murmur loquor, & querimoniam Eccleſiarum. Truncari ſe clamitant, ac demembrari. Vel nullæ, vel paucæ admodum ſunt; quæ plagam iſtam aut non doleant, aut non

timeant. Quæris, quam? Subtrahuntur Abbates Episcopis, Episcopi Archiepiscopis, Archiepiscopi Patriarchis, siue Primatibus. Bonanè species hæc? Mirum si excusari queat vel opus. Sic factitando, probatis vos habere plenitudinem potestatis; sed iustitiæ forte non ita. Facitis hoc, quia potestis: sed vtrum & debeatis, quæstio est. Honorum, ac dignitatum gradus, & ordines, quibusque suos seruare positi estis non inuidere: vt quidam vestrorum ait: Cui honorem, honorem. *Rom. 13.* Spiritalis homo ille, qui omnia dijudicat, vt ipse à nemine dijudicetur, *1. Cor. 2.* omne opus suum trina quadam consideratione præueniet. Primùm quidem an liceat, deinde an deceat, postremò an expediat. Nam etsi constet in Christiana vti- *Trina consideratio.*

que philosophia, non decere nisi quod licet; non expedire, nisi quod decet, & licet: non continuò tamen omne quod licet, decere, aut expedire consequens erit. Age, aptemus, si possumus, tria hæc operi huic. At quomodo non indecens tibi, voluntate pro lege vti: & quia non est ad quem appelleris, potestatem exercere, negligere rationem? Tunè maior domino tuo, qui ait:
Io. Non veni facere voluntatem
Matt. meam: & non veni legem sol-
5. uere, sed implere? Quanquam non minus deiecti, quàm elati animi est, veluti rationis expertem non pro ratione, sed pro libitu agere; nec iudicio agi, sed appetitu. Quid tam bestiale? Et si indignũ cuius vtẽti ratione, viuere vt pecus: quis in te rectore omnium, tantam contumeliam naturæ, iniuriam

riam honoris ferat? Sic degenerando (quod absit) generale opprobrium fecisti proprium tibi: Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quid item tam indignum tibi, quàm vt totum tenens, non sis contentus toto: nisi minutias quasdam, atque exiguas portiones ipsius tibi creditæ vniuersitatis, tanquam non sint tuæ, satagas nescio quomodo adhuc facere tuas? Vbi etiam meminisse te volo parabolæ Nathan, de homine qui multas oues habens; vnam, quæ erat pauperis, concupiuit. Huc quoq; veniat factum, imò facinus regis Achab: qui rerum summam tenebat, & vnam vineam affectauit. Auertat Deus à te, quod ille audiuit: Occidisti, & possedisti.

Ps. 48.

2. *Reg.* 12.

3. *Reg.* 21.

Ibid.

CAPVT IX.

NOli autem prætendas mihi fructum emancipationis illius: nullus eſt enim; niſi quòd inde Epiſcopi inſolentiores, monachi etiam diſſolutiores fiunt. Quid quòd & pauperiores? Inſpice diligentius, talium vbique libertorum & facultates & vitas; ſi non pudenda admodum & tenuitas in his, & in illis ſecularitas inuenitur. Matris noxiæ libertatis, gemina ſoboles hæc. Quidni peccet licentius, vagum, & male liberum vulgus; cum non ſit qui arguat? Quidni licentius quoque ſpolietur, ac deprædetur inermis religio; cum non ſit qui defendat? Quò enim refugium illis? Nunquid ad Epiſcopos iniuriam dolentes? Ridentibus

bus profectò aspiciunt oculis, siue quæ faciunt mala, siue quæ patiuntur. Quæ demum vtilitas in sanguine isto? Vereor ne illa, quam in Propheta comminatus est Deus: Ille, inquiens, in iniquitate sua morietur; sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si enim & extollitur qui subtrahitur; & cui subtrahitur, vritur: qui subtrahit quomodo innocens? Parum est, inuoluimus ignem. Audi apertius. Si is, qui murmurat, secundum animam mortuus est: qui instigat, quomodo viuit? Quomodo verò non reus mortis amborum, & suæ pariter; qui gladium dedit, vnde ambo morerentur? Hoc est, quod dixeram: Occidisti, & possedisti. Adde quòd qui audiunt, scandalizantur, indignantur, detrahunt, & blasphemant: hoc

Eze. 7.

3 Reg. 21.

hoc eſt, vulnerantur ad mortem. Non eſt bona arbor faciens fructus tales, inſolentias, diſſolutiones, dilapidationes, ſimultates, ſcandala, odia: quodque magis dolendum, inter Eccleſias etiam inimicitias graues, perpeteſque diſcordias. Vides quàm verus ſit ſermo iſte: Omnia mi-
2. Cor. 10. hi licent, ſed non omnia expediunt? Quid ſi forte nec licet? Ignoſce mihi: non facilè adducor licitum conſentire, quod tot illicita parturit.

CAPVT X.

TVnè denique tibi licitum cenſeas, ſuis Eccleſias mutilare membris; confundere ordinem; perturbare terminos, quos poſuerunt patres tui? Si iuſtitiæ eſt ius cuique ſeruare ſuum: auferre cui-

quam propria iusto quomodo poterit conuenire? Erras, si vt summam, ita & solam institutam à Deo vestram Apostolicam potestatem existimas. Si hoc sentis; dissentis ab eo *Ro. 13.* qui ait: Non est potestas, nisi à Deo. Proinde quod sequitur: Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit; etsi *Ibid.* principaliter pro te facit, non tamen singulariter. Denique idem ait: Omnis anima po- *Ibid.* testatibus sublimioribus subdita sit. Non ait, sublimiori, tanquam in vno: sed sublimioribus, tanquam in multis. Non ergo tua sola potestas à Domino: sunt & mediocres, sunt & inferiores. Et quo *Matt. 19.* modo quos Deus coniunxit, non sunt separandi: sic nec quos subiunxit, comparandi. Monstrum facis, si manui submouens digitum, facis pende-

re de capite, superiorem manu brachio collateralem. Tale est si in Christi corpore membra aliter locas, quàm disposuit ipse. Nisi tu putas alium
1. Cor. 12. esse, qui posuit in Ecclesia quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas: alios verò euangelistas, alios
Ephes. 4. doctores, & pastores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Atque hoc corpus, quod tibi Paulus, suo verè apostolico figurans eloquio, & capiti conuenientissimè aptans; totum ex eo
Ibid. compactum perhibet, & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis faciens in ædificationem suis, in charitate. Nec vilem reputes formam

mam hanc, quia in terra est;
exemplar habet è cælo. Ne- *Io*
que enim filius potest facere
quicquam, nisi quod vide.
rit patrem facientem; præ-
sertim cum ei sub Moysi no-
mine dictum sit: Vide omnia
facias secundum exemplar, *Exod. 25.*
quod tibi in monte monstra-
tum est. Viderat hoc, qui di- *Apoc. 21.*
cebat: Vidi ciuitatem san-
ctam Hierusalem, nouam de-
scendentem de cælo, à Deo pa-
ratam. Ego enim propter si-
militudinem dictum reor;
quòd sicut illic seraphim &
cherubim, ac cæteri quinque
vsque ad angelos, & archan-
gelos, ordinantur sub vno ca-
pite Deo: Ita hic quoque sub
vno summo pontifice, prima-
tes, vel patriarchæ, archiepis-
copi, episcopi, presbyteri, vel
abbates, & reliqui in hunc mo-
dum. Non est paruipenden-

dum,

dum, quod & Deum habet au-
ctorem, & de cælo ducit ori-
ginem. Quòd si dicat Episco-
pus: Nolo esse sub archiepis-
copo; aut abbas, Nolo obedi-
re episcopo: hoc de cælo non
est. Nisi tu forte angelorum
quempiam dicentem audisti:
Nolo sub archangelis esse; aut
ex alio quolibet inferiorum
ordinum aliquem non feren-
tem cuiquam subesse, nisi Deo.
Quid, inquis? Prohibes dis-
pensare? Non: sed dissipare.
Non sum tam rudis, vt igno-
rem positos vos dispensato-
res: sed in ædificationem, non
in destructionem. Denique
quæritur inter dispensatores,
vt fidelis quis inueniatur. Vbi
necessitas vrget, excusabilis
dispensatio est. Vbi vtilitas
prouocat, dispensatio lauda-
bilis est: vtilitas dico commu-
nis, non propria. Nam cum
nihil

Contra illos qui nolunt sub esse.

Nō prohibetur dispensare, sed dissipare.

2. Cor. 10.

1. Cor. 4.

nihil horum est; non plane fidelis dispensatio; sed crudelis dissipatio est. Nonnulla tamen monasteria sita in diuersis episcopatibus, quòd specialius pertinuerint ab ipsa sui fundatione ad Sedem Apostolicam pro voluntate fundatorum, quis nesciat? Sed aliud est quod largitur deuotio: aliud quod molitur ambitio impatiens subiectionis. Et hæc dicta de his.

Monasteria specialiter pertinentia ad sedē Apostolicam.

CAPVT XI.

SVperest, vt generaliter super vniuersum Ecclesiæ statum intendat consideratio tua: si plebes clericis, si clerici sacerdotibus: si sacerdotes Deo, in ea qua oportet humilitate, subiecti sint. Si in monasterijs, & religiosis locis seruetur ordo, vigilet disciplina.

Si

Si super praua opera, & dogmata, censura Ecclesiastica vigeat. Si floreant vineæ honestate, & sanctimonia sacerdotum. Si flores fructus parturiant, obedientia fidelium populorum. Si demum vestra ipsorum Apostolica mandata, & instituta, ea qua dignum est solicitudine, obseruentur: ne quid in agro domini tui, aut neglectu incultum, aut fraude subreptum inueniatur. Posse inueniri, ne dubites. Mihi in promptu est, (vt multa, & innumera prætermittam, quæ passim neglecta iacent), nonnulla etiam ex his, quæ plantauit dextera tua, conuulsa monstrare. Nonne os tuum, in Remensi Concilio, subiecta capitula promulgauit? Quis ea tenet? Quis tenuit? Falleris, si teneri putas. Si non putas, ipse peccasti; aut statuens quæ

Capitula Remensis Concilij.

non

non tenerentur; aut quòd non tenentur, dissimulans. Præcipimus, aisti, vt tam Episcopi, quàm clerici, neque in superfluitate, seu inhonesta varietate colorum, aut fissura vestium: neque in tonsura, intuentium (quorum forma, & exemplum esse debent) offendant aspectum: sed potius ita in suis actibus errata condemnent, & amorem innocentiæ conuersatione demonstrent; sicut dignitas exigit ordinis clericorum. Quòd si moniti ab episcopis suis, intra quadraginta dies non obtemperauerint: ecclesiasticis beneficijs, eorundem pontificum auctoritate priuentur. Episcopi verò si præfixam pœnam irrogare neglexerint: quia inferiorum culpæ ad nullos magis referendæ sunt, quam ad desides, negligentesque rectores;

res; tamdiu ab officio pontificali abstineant, donec pœnam à nobis constitutam, clericis sibi subiectis imponant. Illud etiam duximus adnectendum: vt nullus in archidiaconum, vel decanum; nisi diaconus, vel presbyter ordinetur. Archidiaconi verò, decani, & præpositi, qui infra ordines prænominatos sunt; si inobedientes ordinari contempserint, honore suscepto priuentur. Prohibemus autem ne adolescentibus, vel infra sacros ordines constitutis: sed qui prudentia, & vitæ merito clarescunt, prædicti concedantur honores. Verba tua hæc, tu sanxisti: quid effectui mancipatum? Adhuc adolescentes, adhuc qui infra sacros ordines sunt, in Ecclesia promouentur. Quod ad primum capitulum pertinet, luxus vestium

Luxus vestium interdictus.

ſtium interdictus, ſed non reſtrictus: pœna dictata, ſed minimè ſecuta eſt. Iam quartus annus eſt, ex quo datum mandatum audiuimus; & neminem adhuc clericorum priuatum beneficio, neminem Epiſcoporum ſuſpenſum ab officio luximus. At luctu amariſſimo dignum, quod ſecutum eſt. Quid hoc? Impunitas, incuriæ ſoboles; inſolentiæ mater: radix impudentiæ, tranſgreſſionum nutrix. Et beatus, ſi omni ſatagas cura, malorum omnium primam parentem cauere incuriam. Sed ad hoc, tu operam dabis. Et nunc leua oculos tuos, & vide, ſi non æque vt prius, pellicula diſcolor ſacrum ordinem decolorat: ſi non æque vt prius, fiſſura enormis penè inguina nudat. Solent dicere: Num de veſtibus cura eſt

Deo; & non magis de moribus? At forma hæc veſtium, deformitatis mentium, & morum indicium eſt. Quid ſibi vult quòd Clerici aliud eſſe, aliud videri volunt? Id quidem minus caſtum, minuſque ſincerum. Nempe habitu milites, quæſtu clericos, actu neutrum exhibent. Nam neque pugnant, vt milites: neque vt clerici euangelizant. Cuius ordinis ſunt? Cum vtriuſque eſſe cupiunt: vtrumque deſerunt, vtrumque confundunt. Vnuſquiſque, inquit, in ſuo ordine reſurget. Iſti in quo? An qui ſine ordine peccauerunt, ſine ordine peribunt? Aut ſi ſummè ſapiens Deus, veraciter creditur a ſummo vſque deorſum nihil inordinatum relinquere: vereor iſtos non alibi ordinandos, quam vbi nullus ordo; ſed ſempiter-

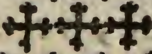
Contra clericos male ſe gerentes.

1. Cor. 15.

nus

n̄us horror inhabitat. O miserandam sponsam, talibus creditam paranymphis: qui adsignata cultui eius proprio retinere quæstui non verentur. Non amici profectò sponsi, sed æmuli sunt. Et de his satis quæ sub te sunt; etsi non ad materiæ copiam, quæ est multa nimis: certè ad id quod proposui ego. Visenda iam quæ circa te sunt: sed ad ea ostium nobis Liber quartus aperiet.

S.BER-

S. BERNARDI ABBATIS CLARAEVALLIS

LIBER IV.

De Conſideratione, ad Eugenium Papam III.

CAPVT I.

I mihi plenius innotuiſſet, amantiſſime Eugêni, priora qualiter acceptaris: ſecundum hoc, vel fidentius in reliquum proceſſiſſem, vel cautius: aut certè ſubſtitiſſem omninò. Nunc verò quia ob locorum diſtantiam, id minime datur; non mireris ſi prodit exilior ſermo anceps, ve-

recundè, fateor, ad medium veniens. Primis itaque considerationis partibus, libris prioribus pertractatis; in manibus eſt de his addere, quæ circa te ſunt. Et ipſa quidem ſub te: ſed quo propiora, eo importuniora tibi. Nempe coram poſita incuriam non admittunt; non diſſimulationem, non obliuionem. Vehementius vrgent, turbulentius irruunt, verendum ne obruant. Circa eiuſmodi, quàm ſobria, & intenta conſideratione opus ſit: proprio te experimento edoctum ſatis non ambigo. Alioquin ſi non cauta, opportunaque interueniat conſideratio: occupatio continuabitur, & vexationis non erit modus, & ſolicitudinis non erit finis. Non tempus vacuum, non liberum cor: plus laboris, & minus vtilitatis. Dico autem

tem inſtantia illa tua quotidiana, ab vrbe, a curia, a domeſtica Eccleſia tua. Hæc, inquam, circa te ſunt: Clerus, & populus tuus, cui ſpecialiter epiſcoparis; ac per hoc ſpecialis curæ teneris debitor. Hi quoque tibi quotidiè aſſiſtunt, ſeniores populi, orbis iudices: & qui item de domo, & menſa tua ſunt capellani, cubicularij, miniſtri quoque diuerſis deputati officijs, in obſequium tui. Hi te familiarius vſitant, frequentius pulſant, moleſtiuſque ſollicitant. Hi ſunt, qui non verentur ſuſcitare dilectam, & antequam ipſa velit. Et primò quidem, Clerum illum ordinatiſſimum eſſe decet: ex quo præcipuè in omnem Eccleſiam cleri forma proceſſit. Deinc omne quod perperam agitur te præſente, id tibi turpius. Intereſt glo-

De Cleri, & Populi Romani moribus.

riæ sanctitatis tuæ: vt quos præ oculis habes, ita ordinati, ita sint informati: quatenus totius honestatis, & ordinis, ipsi speculum, ipsi sint forma. Inueniantur præ cæteris oportet expediti ad officia; idonei ad sacramenta; ad plebes erudiendas solliciti; circunspecti ad sese custodiendos in omni castitate. Quid de populo loquar? Populus Romanus est. Nec breuius potui, nec expressius tamen aperire de tuis parochianis quod sentio. Quid tam notum seculis, quam proteruia, & fastus Romanorum? Gens insueta paci, tumultui assueta. Gens immitis, & intractabilis, & vsque adhuc subdi nescia, nisi cum non valet resistere. En plaga; tibi incumbit cura hæc: dissimulare nō licet. Rides me forsitan, fore rem incurabilem persua-

Quales esse deceat Romani Pontif. familiares.

De PopuloRomano.

ſus. Noli diffidere: curam exi-
Eccli. 32. geris, non curationem. Deniq;
audiſti: Curam illius habe, &
non, Cura, vel ſana illum.
Ouid. 1 de Ponto, in Eleg. 10. Verum quidam dixit: Non eſt
in medico, ſemper releuetur
vt æger. At melius de tuis pro-
pono tibi. Paulus loquitur:
1. Cor. 15. Plus omnibus laboraui. Non
ait: plus omnibus profui, aut
plus omnibus fructificaui: ver-
bum inſolens religioſiſſimè
vitans. Alias autem nouerat
homo, quem docuit Deus:
quia vnuſquiſque ſecundum
ſuum laborem accipiet, non
ſecundum prouentum. Et ob
hoc in laboribus potius, quam
in profectibus gloriandum pu-
tauit; ſicut alibi quoque habes
2. Cor. 11. ipſum dicentem: In laboribus
plurimis. Ita quæſo, fac tu
quod tuũ eſt: nam Deus quod
ſuum eſt, ſatis abſque tua ſolli-
citudine, & anxietate, curabit.
Plan-

Planta, riga, ser curam, & tuas explicuisti partes. Sane incrementum, vbi voluerit, dabit Deus, non tu. Vbi forte noluerit, tibi deperit nihil, dicente scriptura: Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum. Securus labor, quem nullus valet euacuare defectus. Et hoc dixerim, absq; præiudicio diuinæ potentiæ, & bonitatis. Scio induratum esse cor populi huius: sed potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Quis scit si reuertatur, & cognoscat: conuertat, & sanet eos? Sed non est propositi mei dictare Deo quid facere debeat: tibi vtinam possim, quæ oportet; & prout oportet, suadere.

1. Cor. 3.

Sapien. 10.

Ioel. 2.

CAPVT II.

AT locus dubius, & scrupolosa incidit disputatio. Nam vbi adoriar dicere quod sentio? Video satis quid imminet. Clamabitur insuetũ: nam iustum negari non poterit. Ego verò, ne insuetum quidem assenserim. Nempe assuetum fuisse scio: ac per hoc in dissuetum potuisse venire; sed non redire in insuetum. An verò assuetũ quis neget: quod constat, non modo aliquando factum, sed aliquandiu factitatum? Quid illud sit dicam, & non proderit. Cur? Quia non placebit satrapis, plus maiestati, quam veritati fauentibus. Fuerunt ante te, qui se totos ouibus pascendis exponerent, pastoris opere, & nomine gloriantes; nil sibi reputantes in-

dignum, nisi quod saluti ouiũ obuiare putarent: non quærentes quę sua sunt, sed impendentes. Impēdere curam, impendere substantiam, impendere & seipsos. Vnde vnus illorum: Et ego, ait, superimpendar pro animabus vestris. Et tanquam dicerent: Non venimus ministrari, sed ministrare: ponebant quotiens oportuisset sine sumptu Euangelium. Vnus erat de subditis quæstus, vna pompa, vnaque voluptas, si quomodo eos possent parare Domino plebem perfectam. Id omnimodis satagebant, etiam in multa contritione cordis, & corporis: in labore, & ærumna, in fame, & siti, in frigore, & nuditate. Vbi nunc, quæso, consuetudo hæc? Subijt dissimilis valdè: longè in aliud mutata sunt studia; & vtinam non in peius.

2 Cor. 12.

Matt. 20.

1. Cor. 9.

Luc. 1.

2. Cor. 11.

Auaritię & cupiditatis nullus est modus.

Cura tamen, & anxietas, & æmulatio, & ſolicitudo, fateor, perſeuerant. Translata hæc, non imminuta. Teſtimonium vobis perhibeo, quod nec ſubſtantiæ parcitis, non magis quam ante. Diuerſa autem locatio diſſimilitudinem facit. Magna abuſio: pauci ad os legislatoris, ad manus omnes reſpiciunt: Non immeritò tamen omne papale negotium illæ agunt. Quem dabis mihi, vel de tota maxima Vrbe, qui te in Papam receperit, precio, ſeu ſpe precij non interuenien-
NOT. te? Et tunc potiſſimũ volunt dominari: cum profeſſi fuerint ſeruitutem. Fideles ſe ſpondent: vt opportunius fidẽtibus noceant. Ex hoc non erit conſilium tibi, à quo ſe arcendos putent: non ſecretum, quò ſe non ingerant. Si ſtante præ foribus quoquã illorũ, moram
vel

vel modicam fecerit ostiarius: ego tunc pro illo esse noluerim. Et nunc experire vel paucis; nouerimne & ego vel aliquatenus mores gentis. Ante omnia sapientes sunt, vt faciant mala: bona autẽ facere nesciunt. Hi inuisi terræ, & cœlo, vtrique iniecere manus: impij in Deum, temerarij in sancta, seditiosi in inuicem, æmuli in vicinos, inhumani in extraneos: quos neminem amantes amat nemo: & cum timeri affectant ab omnibus, omnes timeant necesse est. Hi sunt, qui subesse non sustinent, præesse non norunt; superioribus infideles, inferioribus importabiles. Hi inuerecundi ad petendum, ad negandum frontosi. Hi importuni vt accipiant, inquieti donec accipiant, ingrati vbi acceperint. Docuerunt linguã suam gran- *Hier. 4.*

dia loqui, cum operentur exigua. Largiſſimi promiſſores, & parciſſimi exhibitores. Blandiſſimi adulatores, & mordaciſſimi detractores. Simpliciſſimi diſſimulatores, & maligniſſimi proditores. Excurrimus vſque huc: plenius te, atque expreſſius admonendum putantes horũ, quæ circa te ſunt, in hac parte. Iam ad ordinem recurramus.

CAPVT III.

QVale eſt, quod de ſpolijs Eccleſiarum emuntur, qui dicunt tibi, Euge euge? Pauperum vita in plateis diuitũ ſeminatur. Argentum micat in luto, accurritur vndique: tollit illud non pauperior, ſed fortior; aut qui forte citius præcucurrit. A te tamen mos iſte, vel potius mors

mors ista non cœpit: in te vtinam desinat. Sed reliqua prosequamur. Inter hæc, tu pastor procedis deauratus; tā multa circundatus varietate. Oues quid capiunt? Si auderem dicere: dæmonum magis, quam ouium pascua hæc. Scilicet sic factitabat Petrus, sic Paulus ludebat? Vides omnem ecclesiasticum zelum feruere, sola pro dignitate tuenda. Honori totum datur: sanctitati nihil, aut parum. Si causa requirente, paullo submissius agere, aut socialius te habere tentaueris: Absit, inquiunt, non decet: tempori non congruit, maiestati non conuenit. quam geras personam attendito. De placito Dei vltima mentio est: pro iactura salutis nulla cunctatio, nisi quod sublime est, hoc salutare dicamus: & quod gloriam redolet,

id iustum. Ita omne humile probro ducitur inter palatinos: vt facilius, qui esse, quam qui apparere humilis velit, inuenias. Timor Domini simplicitas reputatur: ne dicam fatuitas. Virum circumspectum, & amicum propriæ conscientiæ, calumniantur hypocritã. Porrò amatorem quietis, & sibi interdum vacantem, inutilem dicunt. Quid ergo tu? Euigilasne adhuc ad istos, qui circumdederunt te laquei mortis? Quæso, sustine paulisper; & supporta me. Imò da veniã, non tam temerè, quam timidè hæc loquenti. Aemulor enim te æmulatione bona: & vtinã quam vehementi, tam vtili. Scio vbi habitas: Increduli, & subuersores sunt tecum. Lupi, non oues sunt: talium tamen tu pastor. Vtilis consideratio: qua forte inueneris quomodo

si

si fieri possit, conuertas eos; ne ipsi subuertant te. Quid diffidimus posse reuerti in oues, è quibus verti in lupos potuerunt? Hic hic non parco tibi, vt parcat Deus. Pastorem te populo huic, certe aut nega, aut exhibe. Non negabis: ne cuius sedem tenes, te neget hæredem. Petrus hic est, qui nescitur processisse aliquando, vel gemmis ornatus, vel sericis; non tectus auro, non vectus equo albo; nec stipatus milite, nec circumstrepentibus septus ministris. Absque his tamen credidit satis impleri posse salutare mandatum: Si amas me, pasce oues meas. In his successisti non Petro, sed Constantino. Consulo tolleranda pro tempore, non affectanda pro debito. Ad ea te potius incito, quorum te scio debitorem. Etsi purpuratus, *Ioan. 21.* Constantino vt successit Rom. Pont.

etsi deauratus incedens: non est tamen quod horreas operā, curamue pastoralem pastoris hæres: non est quod erubescas Euangelium. Quamquam si volens euangelizes; inter Apostolos quidem etiam gloria est tibi. Euangelizare pascere est. Fac opus euangelistæ, & pastoris opus implesti.

CAPVT IV.

DRacones, inquis, me mones pascere, & scorpiones, non oues. Propter hoc, inquam, magis aggredere eos: sed verbo, non ferro. Quid tu denuò vsurpare gladium tentes, quem semel iussus es ponere in vaginam? Quē tamen qui tuum negat, non satis mihi videtur attendere verbū Domini, dicentis sic: Conuerte gladium tuum in vaginam

Ioan. 18.

nam. Tuus ergo & ipse: tuo forsitan nutu, etsi non tua manu euaginandus. Alioquin si nullo modo ad te pertineret & is, dicentibus Apostolis: Ecce gladij duo hic, non respondisset Dominus: Satis est; sed, nimis est. Vterque ergo Ecclesiæ, & spiritalis scilicet gladius, & materialis. sed is quidem pro ecclesia: ille verò & ab ecclesia exerendus est. Ille sacerdotis: is militis manu, sed sane ad nutum sacerdotis, & iussum imperatoris. Et de hoc alias. Nunc verò arripe illum, qui tibi ad feriendum creditus est: & vulnera ad salutem, si non omnes, si non vel multos; certe quos possis. Non sum, inquis, melior, quam patres mei. Sed quem illorum domus exasperans, non dico audiuit, sed non irrisit? Ideo tu insiste magis, si

De duplici gladio Ecclesiæ.

Luc. 22.

Duplex gladius Pont. Rom.

forte audiant, & quiescant: insiste & resistentibus. Dicendo hæc, forte nimius dicar. Num nostra illa vox: Insta opportunè, importunè? Hunc, si audes, nimium appellato. Prophetę præcipitur: Clama, necesses. Ad quos: nisi ad sceleratos, & peccatores? Annuncia, inquit, populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Prudenter aduerte, & sceleratos perhiberi, & populũ Domini. Puta idem de his. Et si scelerati, & si iniqui; vide ne audias: Quod vni ex his meis non fecisti, nec mihi fecisti. Fateor populum istum extitisse vsq; adhuc dura fronte, & indomito corde: sed vtrum ne etiam indomabili, nescio vnde liquidò scire possis. Potest fore, quod necdum fuit. Si diffidis tu: sed apud Deum non erit impossibile omne

2. Tim. 4.
Isaiæ 58.
Ibid.
Matt. 25.
Luc. 1.

omne verbum. Si dura fronte sunt: durato & tu è contra, tuam. Nil iam durum, quod duriori non cedat. Dominus ad Prophetam: Dedi frontem tuã duriorem frontibus eorũ. Vnum est, quod te absoluit: si egisti cum populo illo, vt possis dicere: Popule meus, quid tibi debui facere, & non feci? Si sic fecisti, nec profecisti: est demum, quod facias, & quod dicas: Exi de Hur Chaldæorum: & dicito, quia oportet me & alijs ciuitatibus euangelizare. Puto quod nec pœnitebit exilij, orbe pro vrbe commutato. *Ezec. 3.* *Luc. 4.*

CAPVT V.

VEniamus ad collaterales, & coadiutores tuos: Hi seduli tibi, hi intimi sunt. Quamobrem si boni sunt, tibi po-

potissimum sunt: si mali, æque plus tibi. Ne te dixeris sanum, dolentem latera: hoc est, ne te dixeris bonum, malis innitentem. Aut si bonus sis: bonitas tua solius quem fructum afferre potest? Sicut in superiore libro dixisse me memini: Quid, inquam, emolumenti affert ecclesijs Dei, tua vnius hominis iustitia; vbi sententia præualet aliter affectorum? Sed nec tuta tibi tua bonitas obsessa malis; non magis quam sanitas vicino serpente. Non est quod te subducas malo intestino. Et è regione bonum domesticum eo amplius, quo sæpius iuuat. Sed siue leuent, siue grauent: cui rectius imputandum, quam tibi; qui tales aut elegisti, aut admisisti? Non de omnibus dico: nam sunt quos non elegisti, sed ipsi te. At potestatem non habent,

nisi

nisi quam tu eis aut tribueris, aut permiseris. Ad idem ergo reuertimur. Tibi imputa quicquid pateris ab eo, qui sine te potest facere nihil. His exceptis, de cætero non inconsideratè, vt vides, eligendi quique, seu colligendi sunt in opus ministerij huius. Tuum est vndecunque euocare, & asciscere tibi, exemplo Moysi, senes, non iuuenes: sed senes nõ tam ætate, quam moribus; quos tu nosti, quia senes populi sunt. An non eligendi de toto orbe, orbem iudicaturi? Sane huic negotio nõ se ingerat rogans. Consilio, non prece agendum est. Sunt quę necessariò à nobis rogantium aut extorquet importunitas, aut necessitas meretur. At istud in his, quæ nostra sunt. Vbi autem non licet quod volo facere, quis locus roganti? Nisi forte qui me

Cardinales vt ex omni natione assumendi.

ro-

rogat; hoc rogat, vt quod vult, hoc liceat mihi, & non magis vt velim. Alius pro alio; alius forte & pro se rogat. Pro quo rogaris, sit suspectus. Qui ipse rogat pro se, iam iudicatus est. Nec interest, per se, an per alium quis roget. Clericum curiam frequentantem, qui non sit de curia; ad idem noris pertinere ambientium genus. Adulantem, & ad placitum cuiusque loquentem; vnum de rogantibus puta, etiam si nihil rogauerit. Scorpioni non est in facie, quod formides: sed pungit cauda. Si ad talium blanditias, cor tuum (vt assolet) molliri senseris, memineris scriptum:

Contra a Tentatores & adulatores.

Io. 2. Omnis homo, primum, bonũ vinum ponit: cum autem inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Pari pondere æstimaueris humilitatem eius, qui ti-

timet; & eius, qui sperat. Viri callidi, & dolosi propriũ esse solet, tunc prætendere humilitatem, cum aliquid obtinere voluerit. de qualibus dicit scriptura: Est qui nequiter se humiliat, & interiora eius plena sunt dolo. De vobis ipsis sume sententiæ huius euidens, ac familiare exemplum. Quantos quos supplices admisistis; postmodum sustinuistis graues, insolentes, contumaces, rebelles? Quod quidem interius malum tegunt principia, posteriora produnt. Verbosulum adolescentem, & studentem eloquentiæ, cum sapientiæ sit inanis, non aliud quam iustitiæ hostem repütes. Pro huiusmodi falsis fratribus dicit tibi Magister: Manus citò nemini imposueris. Excluso itaque vniuerso hoc pestilenti genere hominum: curæ tibi ma-

Eccl. 19.

1. Tim. 5.

maximè ſit introducere tales, quos poſtmodum introduxiſſe non pœniteat. Turpe tibi eſt ſæpius retractare, quod feceris, & iudicium tuum frequenter periclitari non decet. Diligenter proinde omne quod faciendum erit, tracta apud te, & cum his, qui te diligunt. Tracta ante factum: quia poſt factum, ſera retractatio eſt. Sapientis
Eccli. 32. conſilium eſt: Omnia fac cum conſilio, & poſt factum non pœnitebit. Et hoc tibi perſuade, qui admittendi ſunt, difficile eſt in curia poſſe probari: & ideo ſi fieri poteſt, viros probatos oportere deligi, non probandos. Nos in monaſterijs omnes recipimus ſpe meliorandi: at curia bonos facilius recipere, quam facere conſueuit. Quod ſi plures in ea defeciſſe bonos, quam malos profeciſſe probauimus: quæ-

rendi sane, quibus nec defectus timeatur, nec profectus optetur; vt pote iam perfectis. Itaque non volentes, neque currentes assumito: sed cunctantes, sed renuentes. Etiam coge illos, & compelle intrare.

Quales collaterales Summo Pontifici adhibendi sint.

Luc. 14.

CAPVT VI.

IN talibus, vt opinor, requiescet spiritus tuus: qui non sint attritæ frontis, sed verecundi, sed timorati: qui præter Dominum timeant nihil, nihil sperent, nisi à Deo. Qui aduentantium non manus attendant, sed necessitates. Qui stent viriliter pro afflictis, & iudicent in æquitate pro mansuetis terræ. Qui sint compositi ad mores, probati ad sanctimoniam: parati ad obedientiam, mansueti ad patientiam:

Huc faciunt quæ sūt in epist. eiusd. 188. ad Episcopos, & Cardine

su-

les curiæ: vbi quodnã ipsorum officium sit, habetur.

subiecti ad disciplinam, rigidi ad censuram: catholici ad fidẽ, fideles ad dispensationem: cõcordes ad pacem, conformes ad vnitatem. Qui sint in iudicio recti, in consilio prouidi, in iubendo discreti, in disponendo industrij, in agendo strenui, in loquendo modesti, in aduersitate securi, in prosperitate deuoti, in zelo sobrij, in misericordia non remissi, in otio non otiosi, in hospitio non dissoluti, in conuiuio non effusi, in cura rei familiaris non anxij, alienæ non cupidi, suæ non prodigi, vbique, & in omnibus circumspecti. Qui legatione pro Christo fungi, quotiens opus erit, nec iussi renuant, nec non iussi affectent. Qui quod verecundè excusant, obstinatius non recusent, Qui missi, post aurum non eant: sed Christum

se-

ſequantur. Qui quæſtum, legationem non æſtiment: nec requirant datum, ſed fructum. Qui regibus Ioannem exhibeant, Ægyptijs Moyſen, fornicantibus Phinees, Heliam idololatris, Heliſæum auaris: Petrum mentientibus, Paulum blaſphemantibus, negotiantibus Chriſtum. Qui vulgus non ſpernant, ſed doceant: diuites non palpent, ſed terreant: pauperes non grauent, ſed foueant: minas principum non paueant, ſed contemnant. Qui nō cum turba intrent, nec cum ira exeant. Qui eccleſias non ſpolient, ſed emendent. Qui marſupia non exhauriant, ſed corda reficiant, & crimina corrigant: famæ prouideant ſuæ, nec inuideant alienæ. Qui orandi ſtudium gerant, & vſum habeant: ac de omni re, orationi plus fidant, quam ſuæ in-

Philip. 4.

industriæ, vel labori. Quorum ingressus pacificus, non molestus exitus sit. Quorũ sermo ædificatio; quorum vita iustitia; quorum præsentia grata; quorum memoria in benedictione. Qui se amabiles præbeant, non verbo, sed opere: reuerẽdos exhibeant, sed actu, non fastu. Qui humiles cum humilibus, & cum innocentibus innocentes: duros durè redarguant; malignantes coerceant, reddant retributionem superbis. Qui non de dote viduę, & patrimonio crucifixi, se, vel suos ditare festinent gratis dantes, quod gratis acceperunt; gratis facientes iudicium iniuriam patientibus, vindictã in nationibus, increpationes in populis. Qui de tuo denique spiritu, instar illorum septuaginta Moysi, accepisse cernantur; per quem siue præ-

Conformia his sunt in Concil. Trid. sess. 25. c. 1. de Refor.

Psal. 145. 149.

Num. 11.

præsentes, siue absentes contendant placere tibi, placere Deo. Qui ad te redeant fatigati quidem, sed non suffarcinati: simul, & gloriantes, non quod curiosa, seu preciosa quęque terrarum attulerint: sed quod reliquerint pacē regnis, legem barbaris, quietem monasterijs, ecclesijs ordinem, clericis disciplinam, Deo populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

Legati Apostolici quales esse debeāt.

Tit. 2.

CAPVT VII.

DIgnum nunc ad medium venire factum dulcis memoriæ Martini nostri. Nosti hoc: sed an memineris, ignoro. Is Cardinalis presbyter, functus aliquando legatione in Dacia, tam pauper remeauit, vt pene expensis, & equis deficientibus, vix perueniret

Memorabile Legati Martini, Cardinalis presbyteri factum.

Florentiam. Ibi Episcopus loci donauit ei equum, quo Pisas vsque, vbi eramus tunc, peruectus est. Postridie credo secutus Episcopus (erat enim illi causa cum aduersario, & agendi aderat dies) cœpit requirere suffragia amicorum. Cumque per singulos solicitaretur, ventũ est ad Martinum, Fiducia erat maior in illo, qui non posset immemor esse recentis beneficij. Tum Martinus: Decepisti me, inquit; nesciebam tibi imminere negotium. Tolle equum tuum: ecce in stabulo est. Et hora eadem, resignauit illi. Quid dicis mi Eugeni? Nonne alterius seculi res est, redisse Legatum de terra auri sine auro? transisse per terram argenti, & nescisse argentum? donum insuper quod poterat esse suspectum, illico reiecisse? Sed, ò mihi lo-

locum suauem, vbi incidit occasio memorandi, & nominandi, suauissimi odoris virũ, Episcopum loquar Gaufridum Carnotensem: qui legationem in partibus Aquitaniæ proprijs sumptibus strenuè administrauit; idque annos plures. Rem loquor, quam vidi ipse. Eram cum eo in terra illa, cum à quodam presbytero præsentatus est illi piscis, quẽ vulgo vocant Sturgionem. Percunctatus Legatus, quanti venierit: non accipio, inquit, nisi receperis precium: & resignauit solidos quinque inuito, & verecundo. Item cum essemus in quodam oppido, domina illius oppidi obtulit ei pro deuotione cum manutergio duas vel tres paropsides pulchras, ligneas tamen: Quas aliquandiu intuens homo scrupulosæ conscientiæ, laudauit eas, sed

non acquieuit accipere. Quando argenteas recepiſſet, qui ligneas refutauit? Nō fuerunt, qui poſſent Legato dicere: Ditauimus Abraham. Ipſe verò cum Samuele liberè concionabatur ad omnes: Loquimini de me coram Domino, & coram Chriſto eius: vtrum bouem cuiuſquā tulerim, aut aſinum, ſi quempiam calumniatus ſum; ſi oppreſſi aliquē, ſi de manu cuiuſquam munus accepi: & contemnam illud hodiè, vobiſque reſtituam. O ſi talium daretur virorum copia, quales perſtrinximus nunc, Quid te felicius, quid illo iucundius ſeculo? Nonne ſecunda ab æternitate illorum tibi temporum beatitudo videretur: cū te quaquauerſum procedens ſtipatum videres tam inclyto agmine beatorū? Si te noui, hæres & altum

Geneſ. 13.

1. Reg. 12.

trahens suspirium tecum loqueris: Putas fore posse, quod dicitur? Putas hic sumus, quosque hæc fiant? Quis det viuere, vt videre contingat? O si viderē oculis meis in vita mea, ecclesiam Dei talibus innixam columnis. O si Domini mei sponsam cernerem, tantæ commissam fidei, tantæ creditam puritati. Quid me beatius, quidue securius; cum eiusmodi circa me, vitæ meæ, & custodes simul spectarem, & testes? Quibus omnia mea securè secreta committerem, & communicarem consilia: quibus me totum refunderem, tanquam alteri mihi. Qui si vellem aliquatenus deuiare, non sinerent: frenarent præcipitem, dormitantem excitarent. Quorum me reuerentia, & libertas extollentem reprimeret, excedentem corrigeret.

Quorum me constantia, & fortitudo nutantem firmaret, erigeret diffidentem. Quorum me fides, & sanctitas, ad quæque sancta, ad queque honesta, ad quæque pudica, ad quæque amabilia, & bonæ famæ prouocaret. Et nunc reducito oculos, mi Eugeni, ad eum, qui nunc curiæ est siue Ecclesię statum; & studia prælatorum, eorum præsertim, qui sunt in circuitu tuo. Sed de his hactenus ego. Palpaui, non fodi parietem. Tibi licet fodere, & videre: vtpote prophetæ filio. Mihi progredi non est fas. Vnum dico, quod in facie est. Ridicule ministri vestri, vestris se compresbyteris anteferre conantur. Nō hoc ratio habet, non antiquitas habuit, non consentit auctoritas. Et si de sua consuetudine calumnia struitur: melius profecto illa,

quam summus ordo contemnitur. Friuolum tamen satis, vnde maxime obtinere id volunt. Nos sumus, inquiunt, qui in omni celebritate Domino Papæ, coniunctiores assistimus: sedenti propiores assidemus: procedentem posteriores præcedimus. Hoc totum non dignitatis priuilegium, sed sedulitatis debitum est, diaconi nomen solemni ipsa administratione interpretans. Denique presbyteris ordinata cõfessione ambientibus maiestatem, vos ad pedes sedetis. propiores assistitis, vt habeant paratiores. In Euangelijs legimus, quia facta est contentio inter discipulos, quis eorum videretur esse maior. Beatus esses, si sic cætera circa te tenerentur.

CAPVT VIII.

TAedet iam curiæ: exeundum palatio, domi expectant nos. Hi non modo circa: sed quodammodo intra te sunt. Non est superuacua consideratio, qua intendis disponere domui tuę: prouidere his, qui in sinu tuo, & in gremio
1.Tim. 3. tuo sunt. Ego dico, & necessaria. Paulum audi: Si quis domui suæ præesse nescit: quomodo ecclesię Dei diligentiam
1.Tim. 5. habebit? Item: Si quis suorum, & maximè domesticorum curã non habet: fidem negauit, & est infideli deterior. Et hæc dicens: non te moneo summis occupatum intendere infimis; & quasi minutum fieri, in minimis impendere quod maximis debes. Quid te intrices, vnde te eripuit Deus? Hæc

(in-

(inquit) omnia adijcientur vobis. Veruntamen & hæc oportet facere, & illa non omittere. At illa per te agens, per te etiam oportet prouideas, qui pro de his prouideant. Nam si vnus è seruis per se non sufficit simul & custodiæ iumentorum, & curæ mensarum: tu per te quomodo intendere valeas & tuæ domui, & Domini pariter. de qua scriptum est: O Israel, quam magna est domus Domini? Vacuum prorsus à solicitudine rerum minorum, & vilium, oportet esse animum, tam magnis, & tam multis intentum rebus. Oportet liberum esse: quem nulla sibi vendicet violenta occupatio. Oportet ingenuum: quem nulla deorsum trahat indigna affectio. Oportet rectum: quem nulla seorsum auertat sinistra intentio.

Matt. 6.

Baruc. 3.

Animũ quomodo, & liberum, & bene compositum habere oporteat.

Oportet cautum: quem nulla subeat furtiua suspicio. Oportet vigilem: quem nulla à sese abducat peregrina, & curiosa cogitatio. Oportet firmum: quem nulla concutiat repentina turbatio. Oporret inuictum: quem nulla fatiget vel continua tribulatio. Oportet amplum: quem nulla coarctet rei temporalis amissio. His te non dubites, & bonis priuandum, & feriendum malis: si animum diuidens & Dei rebus, & tuis pariter reculis volueris impartiri.

CAPVT IX.

PRocurandus quem implices, qui pro te molat: pro te dico, non tecum. Quædam per temet facies: quædam per te, & alios simul: quædam per alios, & absque te. Quis sa-

piens, & intelliget hæc? Non est quod inter ista dormitet consideratio tua. Ego verò agenda domus tuæ, sub eo genere, quod nouissimum posui, locanda censuerim. Per alium, vt dixi, illa facies. At is si fidelis non fuerit, fraudabit: si non fuerit prudens, fraudabitur. Quærendus proinde fidelis, & prudens, quem constituas supra familiam tuam. Adhuc inutilis est, si tertium desit. Quæris quid est hoc? Auctoritas. Quid enim prodest ei velle, & scire quæque disponere, prout necesse est; si quod scit, & vult, non potest? Danda ergo facultas agendi pro libitu. Si in præiudicium rationis putas hoc fieri: memento fidelem, qui agere nihilo minus pro ratione volet: attende prudentem, qui agere nihilo minus pro ratione sciet.

De Oeconomo.

Matt. 24

Sed fidelis, ſolerſque voluntas tunc proderit, cum ei affatim ſuppetet, vnde tota facilitate mancipetur effectui, cunctis ſine cunctatione parentibus. Subdendi igitur omnes. Nullum patiatur contradictorem. Nemo qui dicat; cur feciſti ſic? Poteſtatem habeat excludere, & admittere quos voluerit, mutare miniſtros, transferre miniſteria, ad quos, & quando voluerit. Ita timori ſit omnibus, vt ſit & vtilitati. Præſit omnibus, vt omnibus proſit, & de omnibus. Clandeſtinas, & ſuſurratas delationes non recipias aduerſus eum: magis detractiones cenſueris. Et hanc velim generalem tibi cōſtituas regulam: vt omnem, qui palā veretur dicere, quod in aure locutus fuerit, ſuſpectum habeas. Quod ſi te iudicante dicendum coram, ille

Auctoritas fidelis Oeconomi.

Delatoribus non temere credendum.

re-

renuerit: delatorem iudices, non accusatorem. Itaque vnus omnibus facienda iniungat, & vni omnes respondeant. Tu illi habeas fidem; vacans tibi, & ecclesiæ Dei. Si quo minus aut fidelis inueniatur, aut prudens; fideli potius committendum. sane e duobus tutius hoc. Quanquam si idoneus non reperitur; etsi minus fidelem, sustinere potius consulo, quam te huic immergere labyrintho. Memento Saluatorem, Iudam œconomum habuisse. Io. 12. Quid Episcopo turpius, quam incumbere supellectili, & substantiolæ suæ: scrutari omnia: sciscitari de singulis: morderi suspicionibus, moueri ad quæque perdita, vel neglecta? Ad verecundiam dico quorundam eiusmodi, scrutantium quotidie omnem substantiam suam; nu-

numerantium ſingula, de minutis, & quadrantibus exigentium rationem. Non ita
Gen. 39. ille Aegyptius, qui Ioſeph omnibus traditis, ignorabat quid haberet in domo ſua. Erubeſcat Chriſtianus, Chriſtiano ſua non credens. Homo
Gen. 39. 41. ſine fide, fidem tamen habuit ſeruo; ſuper omnia bona ſua conſtituens eum: & hic erat alienigena. Mira res. Satis, ſuperque Epiſcopi ad manum habent, quibus animas credant: & cui ſuas committant facultatulas non inueniunt. Optimi videlicet æſtimatores rerum, qui magnam de minimis; paruã autem, aut nullam de maximis curam gerant. Sed, vt liquido datur intelligi, patientius ferimus Chriſti iacturam, quam noſtram. Quotidianas expenſas quotidiano reciprocamus ſcrutinio: &

con-

continua dominici gregis detrimenta nescimus. De precio escarũ, & numero panum, cum ministris quotidiana discussio est; rara admodum cum presbyteris celebratur collatio de peccatis populorum. Cadit asina, & est qui subleuet eam: Perit anima, & nemo est qui reputet. Nec mirum: cum nec nostros quidem assiduos sentiamus defectus. Nonne ad singulas supputationes istas irascimur, vrimur, anxiamur? Quam tolerabilius rerũ, quam mentiũ sustinemus iacturam? Quare, inquit, non magis fraudem patimini? Quæso, tu qui alios doces; teipsum doce: si tamen iam non docuisti, pluris te habere, quam tua. Transitoria illa, quæ stare tibi nullo pacto queunt; fac vt à te transeant, non per te. Riuus qua fluit, cauat terram: sic

1. Cor. 6.
Rom. 2.

discursus temporalium, conscientiam rodit. Si potest torrens in agros excurrere sine læsione satorum: & tu te ista sine vulnere mentis posse tractare confidito. Omnimodis consulo, studeas à te auertere concursum horum. Multa nescias; plurima dissimules, nonnulla obliuiscaris.

CAPVT X.

Vitia domus inquirenda, & corrigenda.

SVnt tamen quæ ignorare te nolim; mores quorumque, & studia. Non oportet vt vitia domus tuæ vltimus scias: quod quamplurimis nouimus contigisse. Quapropter, vt dixi, alius alia dispenset; de disciplina tu prouide: illud nemini credas. Si insolentior coram te vel sermo sonuerit, vel habitus apparuerit: manus tua super eiusmodi: tu vlciscere iniuriam

tuam. Impunitas ausum parit, ausus excessum. Domum Episcopi decet sanctitudo, decet modestia, decet honestas: horum disciplina custos. Sacerdotes domestici, aut cæteris honestiores, aut fabula omnibus sunt. In vultu, in habitu, in incessu illorum, qui circa te sunt, nihil residere impudicũ, nil indecens patiaris. Discant à te coepiscopi tui, comatulos pueros, & comptos adolescentes secum non habere. Certè inter mitratos, discurrere calamistratos non decet. Et memento quod Sapiens admonet: Filiæ tibi sunt? serua corpus illarum, & noli faciem tuam hilarem ad eas ostendere, Nec austeritatem tamen suadeo tibi, sed grauitatem. Illa infirmiores fugat: hæc reprimit leuiores. Illa si adsit, odibilem: hæc si desit,

Domum Episcopi quæ deceant.

Eccli. 7.

con-

contemptibilem reddit. In omnibus tamen, modus melior. Ego nec seuerius velim, nec dissolutius. Quid hac mediocritate gratius; vt nec de seueritate sis oneri, nec de familiaritate contemptui? In palatio Papam: domi, te patrē familias exhibe. Ament te domestici tui: si non; facito vt timeant. Vtilis semper custodia oris, quæ tamen affabilitatis gratiam non excludat. Ergo vbique frenanda lingua præceps: maxime autem in conuiuio. Ille conuenientior habitus; si tu actu quidem seuerus sis, vultu serenus, verbo serius. Capella, & qui tecum iugiter diuinis intersunt officijs, non sint sine honore. Tuum est tales tibi prouidere, qui digni sint. Seruiatur eis ab omnibus, tanquam sibi. Necessaria de manu tua accipiant

De Capellanis alijsque officialibus Papæ.

piant. His contenti sint; quæ tu prouideris illis: tu vide ne egeant. Super hoc, quem forte ab aduentantibus petere deprehendes, iudica Giezitam. Id de ostiarijs, id de cæteris officialibus decernendum. Verum, hoc ex abundanti; nam formam istam iam olim à te positam recordamur. Quid tuo dignius Apostolatu? Quid salubrius ad conscientiam, honestius ad famam, vtilius ad exemplũ? Optimus canon, qui proijcit auaritiã ex calumnia, & non à conscientia tantum. 4. Reg. 5. Isa. 33.

CAPVT XI.

LIbet iam & hunc claudere librum: sed in calce aliqua velim vel antedicta quasi epilogando repetere, vel addere prætermissa Consideres ante omnia sanctam Romanam Ecclesiã, cui Deo auctore pręes, ec-

Romana Ecclesia omnium ecclesiarum mater.

ecclesiarum matrem esse, non dominam: Te verò non dominum Episcoporum, sed vnum ex ipsis: porrò fratrem diligentium Deum, & participem timentium eum. De cætero oportere te esse considera formam iustitię, sanctimoniæ speculum, pietatis exemplar, assertorem veritatis, fidei defensorem, doctorem gentium, Christianorũ ducem, amicum sponsi, sponsæ paranymphum, cleri ordinatorem, pastorem plebium, magistrum insipientium, refugium oppressorum, pauperum aduocatum, miserorum spem, tutorem pupillorum, iudicem viduarum, oculum cæcorum, linguam mutorum, baculum senum, vltorem scelerum, malorum metum, bonorum gloriam, virgam potentium, malleum tyrannorum, regum patrem, legum

Norma virtutũ Summi Pont.

Similia sunt in eius ep. 361. ad PP. Innocentium.

legum moderatorem, canonũ dispensatorem: sal terræ, orbis lumen, sacerdotem Altissimi, vicarium Christi, Christum Domini: postremo Deũ Pharaonis. Intellige quæ dico: dabit tibi Dominus intellectũ. Vbi malitiæ iuncta potentia est: aliquid tibi supra hominem præsumendum. Vultus tuus super facientes mala. *Ps. 33.* Timeat spiritum iræ tuæ, qui hominem nõ veretur, gladium non formidat. Timeat orationem, qui admonitionem contempsit. Cui irasceris tu: Deũ sibi iratũ, non hominẽ putet. Qui te non audierit: auditurũ Deum, & contra se paueat. Quod reliquum est: de his, quæ supra te sunt, incumbit iã disputatio. Quam vno libro, Deo adiuuante, soluere spero: & me pariter absoluere promissione mea.

S. BERNARDI ABBATIS CLARAEVALLIS

LIBER V.

De Consideratione, ad Eugenium Papam III.

CAPVT I.

LIbri superiores, etsi de Consideratione inscribantur, plurimũ tamen habent actionis admixtum; dum res aliquas non considerandas tãtum, sed agendas docent, vel monent. At qui in manibus modò est, sola in consideratione versabitur. Quæ enim supra sunt (id quidem instat) actu non

non indigent, sed inspectu. Nō est quod in eis actites, quæ vno modo semper sunt, & in æternum: porro aliqua, & ab æterno. Et velim hoc solerter aduertas, vir sagacissime Eugeni: quia totiens peregrinatur cōsideratio tua, quotiens ab illis rebus ad ista deflectitur inferiora, & visibilia: siue intuenda ad notitiam, siue appetenda ad vsum, siue pro officio disponēda, vel actitanda. Si tamen ita versatur in his, vt per hæc illa requirat, haud procul exulat. Sic considerare, vel appropriare, repatriare est. Sublimior iste præsentium, ac dignior vsus rerum; cum iuxta sapientiam Pauli, inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Rom. 1. Sane hac scala ciues non egent, sed exules. Quod vidit ipse huius sententiæ Auctor, qui cum diceret, inui- Rom. 1.

ſibilia Dei per viſibilia conſpici; ſignanter poſuit, a creatura
Ibid. mundi. Et verè quid opus ſcalis, tenenti iam ſolium? Creatura cæli eſt illa, præſtò habens, per quod potius iſta intueatur. Videt verbum, & in verbo facta per verbum: nec opus habet ex his, quæ facta ſunt, factoris notitiam mendicare. Neq; enim vt vel ipſa nouerit, ad ipſa deſcendit, quę ibi illa videt, vbi longe melius ſunt, quã in ſeipſis. Vnde nec mediũ requirit ad ea corporis ſenſum: ſenſus ipſa ſibi, ſe ipſa ſentiens. Optimũ videndi genus, ſi nullius egueris, ad omne quod libuerit, te cõtẽtus. Alioquin iuuari aliunde, obnoxiũ fieri eſt; minuſque à perfecto iſtud, & minus liberum. Quid, quòd & inferioribus eges? Nonne præpoſterum hoc, & indignum? Plane ſuperiorum

quæ-

quædam iniuria eſt, inferiorum operam deſiderare: à qua iniuria nemo hominum perfecte vindicabitur, niſi cum quiſque euaſerit in libertatem gloriæ filiorum Dei. Nempe erunt hi omnes docibiles Dei: Io. 6.
& nulla interueniente creatura ſolo beati Deo, Repatriaſſe erit hoc, exiſſe de patria corporum, in regionem ſpirituum. Ipſa eſt Deus noſter, maximus ſpiritus; maxima manſio beatorum ſpirituum. Et ne quid hic ſibi vſurpet carnis ſenſus, ſeu imaginatio; veritas eſt, ſapientia eſt virtus, æternitas, ſummum bonum. A quo interim abſumus, & vbi ſumus, vallis eſt, & vallis lacrymarum; in qua ſenſualitas regnat, & conſideratio exulat. In qua liberè quidem, & poteſtatiuè ſe exerit ſenſus corporeus: ſed intricatus caligat

oculus spiritalis. Quid igitur mirum, si ope indigenæ aduena indiget? Et felix secundum tempus viator, qui ciuium beneficium, sine quo transire non potest, in obsequium conuertere potuit; vtens, non fruens; vrgens, non petens; exactor, non supplex. Magnus ille qui vsum sensuum, quasdam veluti ciuium opes expendere satagit, dispensando in suam, & multorum salutem. Nec ille minor, qui hunc sibi gradum ad illa inuisibilia philosophando constituit: nisi quod hoc dulcius, illud vtilius; hoc felicius, illud fortius esse cõstat. At omnium maximus, qui spreto ipso vsu rerum, & sensuum, quantum quidem humanæ fragilitati fas est, non ascensorijs gradibus, sed inopinatis excessibus auolare interdum contemplando ad

illa sublimia consueuit. Ad hoc vltimum genus, illos pertinere reor excessus Pauli: Excessus, non ascensus. nam raptum potius fuisse, quam ascendisse, ipse se perhibet. Inde est quod dicebat: Siue mente excedimus, Deo. Porrò hæc tria, ita contingunt; cum consideratio, etsi in loco peregrinationis suæ, virtutis studio, & adiutorio gratiæ, facta superior, sensualitatem aut premit ne insolescat, aut cogit ne euagetur, aut fugit ne inquinet. In primo potentior, in secundo liberior, in tertio purior. Puritatis siquidem, & alacritatis pariter alis fit ille volatus. Vis tibi has considerationis species proprijs distingui nominibus? Dicamus si placet, primam dispensatiuam, secundam æstimatiuam, tertiam speculatiuam. Horum

2. Cor. 12.

2. Cor. 5.

Considerationis tres species.

nominum rationes, definitiones declarabunt. Dispensatiua est consideratio sensibus, sensibilibusque rebus ordinate, & socialiter vtens, ad promerendum Deum. Æstimatiua est consideratio prudenter ac diligenter quæque scrutans, & ponderans, ad vestigandum Deum. Speculatiua est consideratio se in se colligens, & quantum diuinitus adiuuatur, rebus humanis eximens ad contemplandum Deum. Puto vigilanter aduertis aliarum hanc esse fructum: cæteras, si non referantur ad istam, quod dicuntur videri posse, sed non esse. Et prior quidem absque intuitu huius multa serit, & nihil metit, Sequens verò, nisi ad istam se dirigat: vadit, sed non euadit. Ergo quod prima optat, secunda odorat, tertia gustat; Ad quem tamen gustũ

Dispensatiua.

Aestimatiua.

Speculatiua.

perducunt & cæteræ, etsi tardius: nisi quod prima laboriosius, secunda quietius peruenitur.

CAPVT II.

DIxisti, inquis, satis quã ascendatur: etiam quo ascendendum, dicere habes. Falleris, si id speras: Ineffabile est. Tu me existimas loqui, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis nõ ascendit? Nobis, inquit, reuelauit Deus per spiritum suum. Ergo quæ supra sunt, non verbo docentur, sed spiritu reuelantur. Verum quod sermo non explicat, consideratio quærat, oratio expetat, mereatur vita, puritas assequatur. Sane eorum admonitus, quæ supra sunt; non te existimes mitti à me suspicere so-

Esa 64. 1. Cor. 2.

ſolem, lunam, ſtellas, no
ipſum firmamentum, no
aquas, quæ ſupra cælos ſunt
Iſta ſiquidem omnia, etſi ſupra
loco; pretio infra ſunt, & di-
gnite naturæ: ſunt enim cor-
pora. Tui portio ſpiritus eſt,
quo ſuperius quippiam fruſtra
quæris, quod non ſit ſpiritus.
Porrò ſpiritus eſt Deus, ſunt
& angeli ſancti, & hi ſupra te:
Sed Deus natura, angeli gratia
ſuperiores ſunt. Vnū ſiquidem
tui, & angeli optimum, ratio
eſt. Deus verò non ſui aliquid
optimum habet, vnum opti-
mum totus. Is, & qui cum eo
ſunt ſpiritus beati, tribus mo-
dis, veluti vijs totidem, noſtra
ſunt conſideratione veſtigan-
di: opinione, fide, & intel-
lectu. Quorum intellectus ra-
tioni innititur, fides auctori-
tati, opinio ſola veriſimili-
tudine ſe tuetur. Habent illa
duo

duo certam veritatem: sed fides clausam, & inuolutam, intelligentia nudam, & manifestam. Cæterum opinio certi nihil habens, verum per verisimilia quærit potius, quam apprehendit. Omnino in his cauenda confusio; ne aut incertũ opinionis fides figat; aut quod firmum, fixumque est fidei, opinio reuocet in quęstionem. Et hoc sciendum, quia opinio si habet assertionem, temeraria est: fides si habet hæsitationem, infirma est. Item intellectus, si signata fidei tentet irrumpere; reputatur effractor, scrutator maiestatis. Multi suam opinionem intellectum putauerunt; & errauerunt. Et quidem opinio potest putari intellectus: intellectus autem opinio non potest. Vnde hoc accidit? Profecto quia hæc falli, & fal-

Opinio
Fides.

Intellectus.

lere poteſt: ille non poteſt. Aut ſi falli potuit: intellectus non fuit, ſed opinio. Verus nempe intellectus certã habet non modò veritatem, ſed notitiam veritatis. Poſſumus ſingula hæc ita definire. Fides eſt voluntaria quædam, & certa prælibatio necdum propalatæ veritatis. Intellectus eſt rei cuiuſcunque inuiſibilis certa, & manifeſta notitia. Opinio eſt quaſi pro vero habere aliquid, quod falſum eſſe neſcias. Ergo, vt dixi, fides ambiguum non habet: aut ſi habet, fides non eſt, ſed opinio. Quid igitur diſtat ab intellectu? Nempe quod etſi nõ habet incertum, non magis quam intellectus; habet tamen inuolutum, quod non intellectus. Denique quod intellexiſti, non eſt de eo quod vltra quæras: aut ſi eſt, non intelle-

Fides.

Intellectus.

Opinio.

le-

lexisti. Nil autem malumus scire, quam quæ fide iam scimus. Nil supererit ad beatitudinem, cum quæ iam certa sunt nobis fide, erunt æque & nuda.

CAPVT III.

HIs ita expeditis: age iam dirigatur consideratio in eam, quæ sursum est Hierusalem, mater nostra: ac totis tribus memoratis vijs, caute, & vigilanter vestigemus inuestigabilia: quatenus tamen licet, vel magis quatenus nobis donabitur. Et primò quidem ciues spiritus esse illic, potentes, gloriosos, beatos, distinctos in personas, dispositos in dignitates: ab initio stantes in ordine suo, perfectos in genere suo, corpore æthereos, immortalitate perpetuos, im-

passibiles: non creatos, sed factos, id est gratia, non natura: mente puros, affectu benignos, religione pios, castimonia integros, vnanimitate indiuiduos, pace securos: à Deo conditos, diuinis laudibus, & obsequijs deditos. Hæc omnia legendo comperimus, fide tenemus. Quanquam de corporibus horum, non modò vnde sint: sed an aliquatenus sint, hæret sententia aliquorũ. Vnde si quis inter opinabilia, id magis ponendum censuerit; nõ contendo. Porrò intellectu præditos, non fide, non opinione, sed intellectu capimus: quia non possunt huius expertes, & Dei simul participes esse. Sunt & nomina quædam nota nobis similiter ex auditu: per quæ harum beatitudinum (etiam quæ non liquidò mortalium percepit au-

auditus) officia, merita, gradus, ordines, vtcunque à nobis conijci, & diſcerni queunt. Sed enim quod ex auditu non eſt, iam non ex fide. nam fides ex auditu. Itaque opinando *Rom. 10.* iſta dixerimus. Ad quid enim cæleſtium nomina innotuerunt? ſi ne opinari quidem ſalua fide aliquid licet de rebus, quarum nomina ſunt? Angeli, archangeli, virtutes, poteſtates, principatus, dominationes, throni, cherubim, & ſeraphim: hæc nomina. Quæ ſignificata eorum? Nullane inter illos ſpiritus, qui ſimpliciter angeli, & eos qui archangeli nuncupantur, diſtantia eſt? Quid ſibi ergo vult gradualis diſtinctio hæc? Putemus angelos dici, (niſi tu conuenientius aliquid conſideraſti) qui ſinguli ſingulis hominibus dati creduntur: miſſi in miniſte- *Heb. 1.*

ſterium; ſecundum Pauli doctrinam: propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis. De
Matt. 18. quibus Saluator: Angeli eorũ ſemper vident faciem patris. Putemus his præeſſe archangelos, qui conſcij myſteriorum diuinorum, non niſi ob præcipuas, & maximas cauſas mittuntur: E quibus magnus
Luc. 1. ille archangelus Gabriel miſſus legitur ad Mariam: ob cauſam vtique, qua maior eſſe non potuit. Putemus ſuper iſtos virtutes eſſe: quarum nutu, vel opere, ſigna, & prodigia in elementis, ſiue ex elementis facta apparent, ad commonitionem mortalium. Inde eſt fortaſſis, quod cum in
Luc. 21 euangelijs legas: Erunt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis: paulo poſt habes: Nam virtutes cælorum mouebuntur. Hi nimirum ſpiritus, per quos

ſigna

ſigna, & virtutes fiunt. Putemus poteſtates ſuperiores iſtis quarum virtute poteſtas tenebrarum comprimitur, & coercetur malignitas aeris huius: ne quantum vult, noceat: ne malignari, niſi vt proſit, poſſit. Putemus principatus his quoque prælatos: quorum moderamine, & ſapientia, omnis in terris principatus conſtituitur, regitur, limitatur, tranſfertur, mutilatur, mutatur. Putemus dominationes adeo cunctis ſupereminere præfatis ordinibus, vt reſpectu horum cæteri videantur omnes adminiſtratorij ſpiritus; & ad iſtos tanquam ad dominos regimina referri principatuum, tutamina poteſtatum, operationes virtutum, reuelationes archãgelorum, curam, & prouidentiam angelorum. Putemus thronos alto etiã ab his euolaſſe

Poteſtas.

Principatus.

Dominationes.

Throni.

lasse recessu: qui ex eo quòd sedent, throni dicuntur: & ex eo sedent, quòd sedet in eis Deus. Neque enim sedere in eis, qui non sederent, posset. Quæris, quid illam sentiam sessionem? Summam tranquillitatem, placidissimam serenitatem, pacem, quæ exuperat omnem intellectum. Talis est, qui sedet in thronis Dominus sabaoth, iudicans omnia cum tranquillitate: placidissimus, serenissimus, pacatissimus; & tales sibi constituit thronos simillimos sibi. Putemus Cherubim ex ipso sapientiæ fonte, ore Altissimi haurientes, & refundentes fluenta scientiæ vniuersis ciuibus suis. Et vide ne is sit, quem Propheta loquebatur: fluminis impetus lætificans ciuitatem Dei. Putemus Seraphim spiritus totos diuinò igne succensos succen-

Thronorum sessio cuiusmodi.

Cherubim.

Ps. 45.

Seraphim.

cendere vniuersa: vt singuli ciues, singulæ sint lucernæ ardentes, & lucentes: ardentes charitate, lucentes cognitione.

CAPVT IV.

O Eugeni, quã bonum est nos hic esse: quam foret melius, si quando tamen toti sequamur, quo iam ex parte precessimus? Præcedimus animo, & ne ipso quidem toto: sed ex parte, & parte quidem modica nimis. Affectu iacent mole corporea prægrauati, & luto hærentibus desiderijs: sola interim arida, & tenuis consideratio præuolat. Et tamen ex tantillo, quod iam datur, libet exclamare: Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Quid si totam se Ps. 25.

colligat anima, & reductis affectibus e cunctis locis, quibus captiui tenentur, timendo quę non oportet, amando quæ non decet: dolendo vane, gaudendo vanius; cum his ineat tota libertate volatum, pulset cum impetu spiritus, & in pinguedine gratiæ illabatur? Nonne cum cœperit circuire lucidas mansiones, & sinum illum lucidum Abrahæ etiam curiosius perscrutari; & sub altari, quodcunque illud est, martyrum reuisere animas in prima stola, secundam patientissimè expectantes; multo magis tunc instabit loquens
Ps. 26. cum Propheta: Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitatem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ: vt videam voluptatem Domini, ac visitem templum eius? Quidni ibi videatur cor Dei?

quid-

quidni ibi probetur quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta? Bona in se, placens in effectibus: beneplacens fruentibus: perfecta perfectis, & nihil vltra quærentibus. Patent viscera misericordiæ; patent cogitationes pacis, diuitiæ salutis, mysteria bonæ voluntatis, benignitatis arcana: quæ clausa mortalibus, etiam ipsis electis suspecta sunt. Id quidem salubriter: ne desinant timere, dum necdum dignè amare idonei inueniuntur. Cernere est in his, qui Seraphim appellantur; quomodo amet, qui vnde amet, non habet: sed est & qui nihil horũ quæ fecerit, odit: quos saluandos fecit, quomodo foueat, quomodo prouehat, quomodo amplexetur: quomodo delicta electæ iuuentutis, & pa- 1.10.1.
leas ignorantiarum eius, ignis

ille consumens, ipsam sibi purgatissimam, & suo amore dignissimam reddat. Cernere est
Cherubim. in Cherubim (qui plenitudo scientiæ dicuntur) Deū scien-
Io. 1. 8. tiarum Dominum esse, qui solus solam nesciat ignoran-
1. Io 1. tiam: qui totus sit lux, & tenebræ in eo non sint vllę; totus sit oculus, & qui minimè aliquando fallitur: quia minimè clauditur; qui extra se non quærat lumen, cui admoueatur vt videat, ipse qui videt, ipse vnde videt. Cernere est in trhonis quam non suspectus omni innocentiæ iudex sedeat in his, qui circumuenire nolit, circumueniri non possit: quippe qui sit amans, & videns. Nec vacat sessio: tranquillitatis insigne est. De vultu tali
Ps. 16. iudicium meum prodeat opto: cui insit amor, error absit: absit & perturbatio. Cernere
est

eſt in Dominationibus quantæ ſit Dominus maieſtatis, cuius nutu imperium conſtat; & imperio vniuerſitas, atq; eternitas termini ſunt. Cernere eſt in Principatibus principium ex quo omnia: & quomodo à cardine oſtium, ſic & ab ipſo regi vniuerſitatem. Cernere eſt in Poteſtatibus quam poteſtatiue idem princeps, quos regit, protegit: contrarias poteſtates arcens, & propulſans. Cernere eſt in virtutibus vnam vbiquè æqualiter præſto eſſe virtutem, per quã omnia, viuificam, efficacem, inuiſibilem, immobilemque; omnia, tamen mouentem vtiliter, tenentem fortiter: quæ cum in minus vſitata effecta apud mortales eruperit, miracula, ſiue prodigia vocant. Cernere poſtremo, & mirari eſt in Angelis, & Archangelis veritatẽ,

atque

atq; experientiam vocis illius:
1. Pet. 5. Quoniam ipsi cura est de nobis: qui talium nos, & tantorum non desinit iocundare visitationibus, instruere reuelationibus, suggestionibus cõmonere, sedulitate solatiari.

CAPVT V.

HAec omnia contulit illis spiritibus ipse, qui condidit illos, vnus atque idem summus spiritus, diuidens singulis prout vult: hæc operatur in illis, hæc dedit operari & illis: sed aliter. Ardent Seraphim: sed igne Dei, vel potius igne, Deo. Quod præcipuum est in eis, amant: sed nõ quantum Deus, nec quomodo. Lucent Cherubim, & in scientia eminent: sed participio veritatis; ac per hoc non vt veritas, nec quantum. Sedent

Throni, sed insidentis beneficio. Iudicant & ipsi cum tranquillitate: sed non ad mensuram, modumve pacis pacantis, pacis, quæ exuperat omnem sensum. Dominantur Dominationes: sed sub Domino dominantur, & seruiunt pariter. Quid hoc ad summum, sempiternum, singulareque dominium? Præsunt Principatus, & regunt: sed reguntur & ipsi: ita vt regere iam non norint, si regi desierint. Percellit in Potestatibus fortitudo: sed cui debent quod fortes sunt; & aliter est fortis, & plus. nec tam fortis, quam fortitudo est. Virtutes pro suo ministerio, & potentatu satagunt excitare corda torpentia hominum innouatione signorum: virtus verò in eis manens ipsa facit opera. Faciunt & illæ, sed in comparatione eius nō faciunt.

Philip. 4.

De-

Deniqve tantum intereſt, vt quaſi ſingulariter Propheta dicat ad eum: Tu es Deus, qui facis mirabilia. Et item de eo: Qui facit mirabilia magna ſolus. Adſunt Angeli, & Archangeli: ſed ille germanior nobis, qui non modo adeſt, ſed ineſt. Quod ſi dicas poſſe ineſſe & angelum; non inficior. Memini ſcriptum: Et angelus qui loquebatur in me. Atqui differentia & in hoc. Ineſt angelus ſuggerens bona, non ingerens: ineſt hortans ad bonũ, non bonum creans. Deus ſic ineſt, vt efficiat, vt infundat, vel potius vt infundatur, vt participetur; ita vt vnum perinde cum noſtro ſpiritum eſſe, dicere quis non timuerit: etſi nõ vnã perſonam, vnamve ſubſtantiam. Habes enim: Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt. Angelus ergo cũ anima: Deus

Pſ. 76.

Pſal. 135.

Zac. 1.

1. Cor. 6.

in anima. Ille, vt contubernalis animæ inest; Deus, vt vita. Itaque sicut anima videt in oculis, audit in auribus, odorat in naribus, in faucibus gustat, tangit in toto reliquo corpore; sic Deus diuersa in diuersis spiritibus operatur. Verbi gratia in alijs amantem se exhibens, in alijs agnoscentem; in alijs alia facientem: sicut vnicuique datur manifestatio spiritus, ad vtilitatem. Quis est iste tam communis in vocibus, tã longe in rebus? Quomodo quem nostris loquimur verbis; in sua reconditus maiestate, nostros penitus & aspectus effugit, & affectus? Audi ipsum, quid loquatur hominibus: Sicut exaltantur cæli à terra; sic exaltatæ sunt viæ meæ à vijs vestris; & cogitationes meæ à cogitationibus vestris. Dicimur amare, &

1. Cor. 12.

Esai. 55.

Deus

Esa. 55. Deus: dicimur nosse, & Deus, & multa in hunc modum. Sed Deus amat vt charitas, nouit vt veritas, sedet vt æquitas, dominatur vt maiestas, regit vt principium, tuetur vt salus, operatur vt virtus, reuelat vt lux, assistit vt pietas. Quæ omnia & angeli faciunt, facimus & nos: sed longè inferiori modo; non vtique bono quod sumus, sed quod participamus.

CAPVT VI.

Conside-ratio de Deo. NVnc iam transi spiritus istos; si forte cũ sponsa dicere possis & tu; Paululum Can. 3. cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Quis est? Non sanè occurrit melius, quàm qui est. Hoc ipse de se Exo. 4. voluit responderi. Hoc docuit, dicente Moyse ad populum, ipso

ipso tamen iniungente: Qui est, misit me ad vos. Merito quidem. Nil competentius æternitati, quæ Deus est. Si bonum, si magnum, si beatum, si sapientem; vel quicquid tale de Deo dixeris: in hoc verbo instauratur, quod est, Est. Nēpe hoc est, ei esse, quod hæc omnia esse. Si & centum talia addas, non recessisti ab esse. Si ea dixeris, nihil addidisti: si nō dixeris, nihil minuisti. Si vidisti hoc tam singulare, tam summum esse: nonne in comparatione huius, quicquid hoc non est, iudicas potius non esse, quàm esse? Quid item Deus? Sine quo nihil est. Tam nihil esse sine ipso, quàm nec ipse sine se potest. Ipse sibi, ipse omnibus est. Ac per hoc quodammodò ipse solus est, qui suum ipsius est, & omnium esse. Quid est Deus? Princi-

DEVS QVID SIT.

pium. Et hoc ipse de se respon-
Io. 8. sum dedit. Multa in rebus di-
cuntur principia, sed respectu
posteriorum. Alioquin si ad
aliquid præcedens respicias,
ipsum potius principiū dabis.
Quamobrem si quæras verum,
simplexque principium: inue-
nias oportet quod principium
non habuerit. Ex quo vniuer-
sum cœpit, ipsum profectò
minimè cœpit. aliundè cœpe-
rit necesse est. A se enim cœpit
nihil. Nisi forte quis putauerit,
quod non erat, dare sibi po-
tuisse, vt esse inciperet: aut
fuisse aliquid, antequam esset.
Quod vtrumque, quia ratio nō
consentit, constat nihil sibimet
extitisse principium. Quod
verò aliud principium habuit,
primum non fuit. Verum ergo
principium nequaquam cępit:
sed totum ab ipso cœpit. Quid
est Deus? Cui secula nec ac-
ces-

cesserunt; nec decesserunt, nec coæterna tamen. Quid est Deus? Ex quo omnia, per quẽ omnia, & in quo omnia. Ex quo omnia: credibiliter, non seminabiliter. Per quẽ omnia: ne alium auctorem, atq; alium opificem arbitreris. In quo omnia: non quasi in loco, sed quasi in virtute. Ex quo omnia, tanquã vno principio auctore omnium. Per quem omnia, ne alterũ inducatur principium artifex. In quo omnia: ne tertium inducatur, locus. Ex quo omnia, non de quo: quia non est materia Deus. Efficiens causa est, non materialis. Frustra philosophi materiam quęrunt: non eguit materia Deus, non enim officinam quæsiuit, non artificem. Ipse per se, in se omnia fecit. Vnde? De nihilo. Nam si ex aliquo fecit: illud nõ fecit, ac per hoc nec omnia.

Rom. 11.

Absit, vt de sua incorrupta, incorruptibilique substantia, tam multa fecerit; etsi bona, corruptibilia tamen. Quæris, si in ipso omnia, ipse vbi? Nihil non minus inuenio. Quis capiat locus? Quæris vbi non sit? Ne hoc quidem dixerim. Quis sine Deo, locus? Incomprehensibilis est Deus: sed non parum apprehendisti; si hoc tibi de eo compertũ est, quod nusquam sit, qui non clauditur loco; & nusquam non sit, qui non excluditur loco. Suo autẽ illo sublimi, atque incomprehensibili modo, sicut omnia in ipso, sic ipse in omnibus est.
Io. 1. Denique, sicut ait Euangelista, in mundo erat. Alias verò, vbi erat antequam mundus fieret, ibi est. Non est quod quæras vltra, vbi erat: præter ipsum, nihil erat. Ergo in seipso erat.

CAPVT VII.

QVid est Deus? Quo nihil melius cogitari potest. Si approbas: nō oportet assentiaris esse aliquid, quod Deus sit, & quod Deus non sit. Hoc enim sine dubio melius. Quomodo non melius Deo, si Deus non est, quod dat Deo vt sit? At melius illam diuinitatem, qua dicunt Deum esse, non aliud quam Deum esse fatemur. Non est ergo in Deo, nisi Deus. Quid? inquiunt: Negas Deum habere diuinitatem? Non: sed quod habet, hoc est. Negas diuinitatem Deum esse? Non: sed non alia, quam quæ ipse est. Aut si tu aliam inuenisti; adiuuet me Trinitas Deus. aduersus illam vel quaternitatem tota me contumacia

erigo. Quaternitas orbem di-
ſterminat, nō ſignat deitatem.
Deus Trinitas eſt: Deus trium
ſingula perſonarum. Si quar-
tam diuinitatem adijcere pla-
cet: interim ego hanc, quæ
Deus non eſt, perſuaſi mihi
minimè adorandā. Puto quod
Matt. & tu. Nempe, Dominū Deum
4. tuum adorabis, & illi ſoli ſer-
Luc. 4. uies. Glorioſa verò diuinitas,
Deut. quæ ſibi honorem non audeat
6. arrogare diuinum. At melius
quartum hoc omninò reſpui-
mus, quam ſine honore reci-
pimus. Multa dicuntur eſſe in
Deo, & quidem ſanè, catholi-
cèque: ſed multa vnum. Alio-
quin ſi diuerſa putemus: non
quaternitatem habueris, ſed
centenitatem. Verbi gratia:
Dicimus magnum, bonum, &
iuſtum, & innumera talia; ſed
niſi omnia vnum in Deo, &
cum Deo conſideres, habebis
mul-

multiplicem Deum. Mihi verò non deest, quod cogitem melius eiusmodi Deo tuo. Quæris, quid? Mera simplicitas. Vero iudicio, natura simplex multiplici antefertur. Scio quod ad hæc respondere solent. Non multa, inquiunt: sed vnam tantum diuinitatem, quæ omnia illa sunt, Deo vt sit conferre, asserimus. Asseritis ergo, etsi non multiplicem, duplicem Deum: & non ad merum simplex peruenistis: neque ad id, quo melius cogitari non potest. Tam non est simplex, quod vel vni fuerit obnoxium formæ, quam nec virgo vel vni cognita viro. Securus loquor: ne is quidem, qui vel duplex est, erit meus. habeo enim meliorem. Esto quod hunc numeroso, & multiplici anteponam: sed planè præ simplici sperno. Meus

Deus ipſe catholicè eſt. Tam non habet hoc, & illud, quam non hæc, & illa. Eſt qui eſt, & non quæ eſt: purus, ſimplex, integer, perfectus; conſtans ſibi; nihil de temporibus, nihil de locis, nihil de rebus trahens in ſe; nihil ex ſe deponens in eis; non habens quod ad numerum diuidat, non quæ colligat ad vnum. Vnum quippe eſt, ſed non vnitum. Non partibus conſtat, vt corpus: non affectibus diſtat, vt anima: non formis ſubſtat, vt omne, quod factum eſt: ſed neque formę, vt iſtis viſum eſt. Magna laus videlicet Deo, vt ſe ab informitate vendicet, forma vna eſſe contentum. Hoc eſt dicere, cætera pluribus, Deum non niſi vni debere quod eſt. Quid? Cuius beneficio ſunt quę ſunt: ipſe ſe pro ſuo eſſe, alterius beneficio inclinabit? Laus iſta

(vt

(vt vulgo dicitur) blasphemiam valet. An non pluris est, nullo indigere, quam vno? Habe reuerentiam Deo, vt quod pluris est, illi tribuas. Si cor tuum vsque huc ascendere potuit: Deum tuum infra quomodo collocabit? Ipse sibi forma, ipse sibi essentia est. In hoc interim gradu suspicio illum: & si alter potior appareret, illum potius darem. Nunquid verendum, ne cogitatio transuolet illum? Quantumcunque in altum proficiat; vltra est. Infra quod homo cogitare possit, altissimum quærere, ridiculum est: statuere, impium. Vltra, non citra quærendus est. Ascende si potes adhuc ad cor altius; & exaltabitur Deus. Non est formatus Deus, forma est. Non affectus est Deus, affectio est. Non est compositus Deus; merum *Psal. 63.*

ſimplex eſt. Et vt liquido noueris, quid ſimplex dicam: idem quod vnum. Tam ſimplex Deus, quam vnus eſt. Eſt autem vnus, & quomodo aliud nihil. Si dici poſſit, vniſſimus eſt. Vnus eſt Sol, quod non ſit alter: vna Luna, quod æque altera nō ſit. Atque id quidem Deus: ſed plus. Quid plus? Vnus eſt etiam ſibi. Et hoc vis tibi declarari? Idem ſemper eſt, & vno modo. Non ſic vnus Sol, non ſic vna Luna. Clamat vterque non eſſe ſe vnum ſibi: Ille motibus, illa & defectibus ſuis. Deus autem non modò vnus ſibi: ſed & in ſe vnus eſt. Nihil in ſe, niſi ſe habet. Non ex tempore alterationem habet: non in ſubſtantia alteritatem. Hinc de eo Boetius: Hoc verè vnum, in quo nullus eſt numerus: nullum in eo aliud, præter id

quod

quod est. Neque enim subiectum fieri potest: forma enim est. Compara vni huic omne quod vnum dici potest: & vnum non erit.

CAPVT VIII.

TRinitas est, tamen Deus. Quid ergo? Destruimus quod dictum est de vnitate, quia inducimus Trinitatem? Non: sed statuimus vnitatem. Dicimus Patrem, dicimus Filium, dicimus Spiritum Sanctum: non tamen tres Deos, sed vnum. Quid sibi vult iste, (vt sic loquar) absque numero numerus? Si tria, quomodo non numerus? Si vnum, vbi numerus? Sed habeo, inquis, quid numerem; & quid non numerem. Substantia vna est: personæ tres sunt. Quid mirũ; quid vel obscurum in hoc? Quid sit Trinitas.

Nihil, si personæ seorsum à substantia cogitentur. Nunc verò cum tres illæ personę illa substantia sint: & illa vna substantia, tres illæ personæ; quis numerum neget? Nam verè tres sunt. Quis numeret tamẽ? Nam verè verum sunt. Aut si tu facile explicatu id putas, dicendo tres; dicito quid numerasti? Naturas? vna est. Essentias? vna est. Substantias? vna est. Deitates? vna est. Non hæc: sed personas numero, inquis. Quæ non sint illa vna natura, illa vna essentia, illa vna substantia, illa vna diuinitas? Catholicus es: minimè hoc dabis. Personarum proprietates, non aliud quam personas; ipsasque non aliud quam vnum Deum, vnam diuinam substantiam, vnam diuinam naturam, vnam diuinam, & summam maiestatem fides

Catholica confitetur. Numera ergo, si potes; aut sine substantia personas, quæ ipsa sunt: aut sine personis proprietates, quæ ipsæ sunt. Aut si diuidere quis conetur vel personas à substantia, vel proprietates à personis: nescio quomodo Trinitatis se profiteri possit cultorem, qui in tantam rerum excesserit numerositatem. Dicamus itaque tres: sed non ad præiudicium vnitatis. Dicamus vnum: sed non ad confusionem Trinitatis. Neque enim nomina vacua sunt, nec absq; significantia cassæ voces. Quærit quis: quomodo illud, quod catholicum esse dicimus, possit esse? Sufficiat ei tenere sic esse. Atque hoc rationi perspicuum; nec tamen opinioni ambiguū: sed fidei persuasum. Sacramentum hoc magnum est; & quidem venerandum,

non ſcrutandum. Quomodo pluralitas in vnitate ſit, & hac vnitate; aut ipſa in pluralitate? Scrutari hoc temeritas eſt: credere pietas eſt: noſſe vita, & vita æterna eſt.

CAPVT IX.

Modi vnius nouem.

VNde ſi operæ precium cenſes, ò Eugeni, percurrat nunc cõſideratio multa vna, quo eminentia huius ſingularis vnius fiat euidentior. Eſt vnitas, quæ collectiua potest dici: cum verbi cauſa, multi lapides faciunt vnum aceruum. Eſt & vnitas conſtitutiua: cum multa membra vnũ corpus: vel multæ partes, vnum quodcunq; totum conſtituunt. Eſt & coniugatiua: qua fit vt duo iam nõ duo ſint, ſed vna caro. Et eſt natiua, qua anima, & caro vnus naſcitur

homo

homo. Est vnitas potestatiua: qua homo virtutis non instabilis, non dissimilis, sed vnus sibimet semper nititur inueniri. Est consentanea: cum per charitatem multorum hominum est cor vnum, & anima vna. Est & votiua: cum anima votis omnibus adhærens Deo vnus spiritus est. Est etiam dignatiua vnitas: qua limus noster à Dei verbo in vnam assumptus est personam. Verũ hæc omnia, quid ad illud summum; atque (vt ita dicam) vnicè vnum, vbi vnitatem consubstantialitas facit? Huic vni quoduis illorum si assimiles, erit quoquo modo vnum: si compares nullo. Igitur inter omnia, quæ vnum rectè dicuntur, arcem tenet vnitas Trinitatis, qua tres personæ vna substantia sunt. Secundo loco illa præcellit, qua è conuerso

tres

tres substantiæ vna in Christo persona sunt. Porrò hæc, & quæcunque alia dici vna possunt, summæ illius vnitatis imitatione: nō comparatione, vna appellari, vera sobriaque probat cōsideratio. Nec abducimur ab hac vnitatis professione, assertione trium: cum in hac Trinitate non recipiamus multiplicitatem; sicut nec solitudinem in vnitate. Quamobrem cum dico vnum; non me Trinitatis turbat numerus, qui essentiam non multiplicat, non variat, nec partitur. Rursus cum dico tria: non me arguit intuitus vnitatis, quæ illa quæcunque tria, seu illos tres, nec in confusionem cogit naturæ, nec in singularitatem redigit.

CAPVT X.

IDem me sentire fateor & de illa vnitate, cui secundum ab ista inter cætera vna honorem dedi. Dico in Christo verbum, animam, & carnem, sine confusione essentiarum, vnam esse personam: & item absque præiudicio personalis vnitatis in sua numerositate, manere. Nec negauerim hanc ad illud quoque genus vnitatis pertinere, qua anima, & caro vnus est homo. Decuit quippe familiarius, similiusque cum hominis conuenire constitutione, quod pro homine constitutum est sacramentum. Decuit, & cum summa, quæ in Deo est, & Deus est, vnitate congruere: vt quomodo ibi tres personæ, vna essentia: ita hic conuenientissima quadam con-

contrarietate tres eſſentiæ vna ſint perſona. Videſne pulchrè inter vtramque vnitatem hanc collocari: in eo vtique, qui
1. Cor. 6. conſtitutus eſt mediator Dei, hominiſque, homo Chriſtus Ieſus? Pulcherrima, inquam, conuenientia; vt ſalutare ſacramentum congrua quadam ſimilitudine ambobus reſpondeat, & ſaluanti videlicet, & ſaluato. Ita hæc vnitas duarum conſiſtens media vnitatum, alteri ſuccumbere, alteri præeminere cognoſcitur; quantum ſuperiore inferior, tantum inferiore ſuperior. Tantam denique, tamque expreſſam vnionis vim in ſe præfert ea perſona; in qua Deus, & homo vnus eſt Chriſtus: vt ſi duo illa de ſe inuicem prædices; non erraueris; Deum videlicet hominem, & hominem Deum, verè catholicèq; pronuncians.

Non

Non autẽ similiter, vel carnem de anima, vel animam de carne nisi absurdissimè prædicas; et si similiter anima, & caro vnus sit homo. Nec mirum si non æquè potis anima sit sua illa vitali, etsi nõ parum valida intentione connectere, atque suis affectibus astringere sibi carnem; vt sibi diuinitas hominem illum, qui prædestinatus est filius Dei in virtute. *Rom. 1.* Longa catena, & fortis ad stringendum, diuina prædestinatio: ab æterno est enim. Quid longius æternitate? Quid diuinitate potentius? Inde est, quod nec morte incidente vllatenus intercidi hæc vnitas potuit; etsi carne, & anima ab inuicem separatis. Et fortassis hoc sensit ille, qui se indignum professus est soluere corrigiam calceamenti huius. *Mar. 1. Matt. 13. Luc. 13.* Sed & tria illa sata de Euangelio, mixta, &

ser-

fermentata in panem vnum, si quis ad hæc tria dixerit pertinere; non incongruè id mihi facere videbitur. Quam benè ea mulier fermentauit; vt nec diuisione quidem facta carnis, & animæ, à carne, vel anima verbum diuideretur. Mansit & in separatione inseparabilis vnitas. Nec enim quæ ex parte contigit separatio, potuit vnitati præscribere, permanenti in totis tribus. Siue coniunctis, siue disiunctis duobus, nihilominus perseuerauit in tribus vnitas personalis. Æque vnus Christus, vnaque persona, verbum, anima, & caro; etiam mortuo homine perdurauit. In vtero virginis (vt sentio ego) commixtio hæc, & fermentatio facta est: & ipsa mulier, quæ miscuit, & fermen-
Luc. 1. tauit. Nam fermentum non immeritò fortasse dixerim, fidem

fidem Mariæ. Planè beata quæ credidit: quoniam perfecta sunt in ea, quæ dicta sunt ei à Domino. Perfecta autem non essent, si quo minus iuxta verbum Domini esset fermentatum totum, & perpetuo fermentatum; seruans nobis tam in morte, quam in vita pariter vnum, atque integrum mediatorem Dei, & hominum, cum sua Deitate hominem Christū Iesum. Aduertere est in hoc admirabili sacramento, iuxta numerum satorum, miræ, & decentissimæ distinctionis gradus: nouum, antiquum, & æternum. Nouum, animam, quæ de nihilo tunc creata creditur, cum infusa: Antiquum, carnem, quæ à primo vsque homine (id est ex Adam) traducta cognoscitur. Æternum, verbum, quod ab æterno patre coæternum illi gentium indu-

bi-

bitata veritate asseritur. Et in his triplex (si diligenter aduertas) diuinæ potentiæ genus, quod factũ sit de nihilo aliquid, de vetusto nouum; æternum, beatumque de damnato, & mortuo. Quid hoc ad nostram salutem? Multum per omnem modum. Primum quidem, quod peccato redacti in nihilum, per hoc iteratò quodammodo creati sumus, vt simus initiũ aliquod creaturæ
Iac. 1. eius. Deinde quod ex vetusta
Rom. 8. seruitute in libertatem filiorũ Dei translati in nouitate spiritus ambulantes. Postremò, quod de potestate tenebrarum vocati ad regnum claritatis æternæ, in quo iam & considere nos fecit in Christo. Alieni sint à nobis Nouatiani, qui Christi à nobis carnem alienare conantur, nouã creatam in virgine, & non de vir-

gine sumptam, impiè asserentes. Pulchre propheticus spiritus longè ante occurrit huic sententiæ, imò blasphemiæ impiorum: Egredietur, inquiens, virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. *Esa. 11.* Dixisse poterat, & flos de virga; sed maluit, de radice; vt vnde virgam, inde florem duxisse originem demonstraret. Inde igitur sumpta caro, vnde orta virgo: nec noua in virgine, quæ prodijt ex radice.

CAPVT XI.

FOrte substomacharis, si adhuc pergimus quærere quid est Deus? tũ quia totiens iam quæsitum est, tum quia diffidis inuentum iri. Dico tibi pater Eugeni: solus est Deus, qui frustra nunquam quæri potest, nec cum inueniri non po-

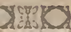
potest. Doceat te de hoc experimentum tuum: aut si non, experto credito, non mihi, sed
Thren. 3. Sancto, qui ait: Bonus es Domine sperantibus in te, animæ quærenti te. Quid ergo est Deus? Quod ad vniuersum spectat, finis: quod ad electionem, salus: quod ad se, ipse nouit.
DEVS QVID. Quid est Deus? Voluntas omnipotens, beneuolentissima virtus, lumen æternum, incommutabilis ratio, summa beatitudo, creans mentes ad se participandum, viuificans ad sentiendum, afficiens ad appetendum, dilatans ad capiendum, iustificans ad promerendũ, accendens ad zelum, fœcundans ad fructum, dirigens ad æquitatem, formans ad beneuolentiam, moderans ad sapientiam, roborans ad virtutem, visitans ad consolationem, illuminans ad cognitio-

tionem, perpetuans ad immortalitatem, implens ad felicitatem, circundans ad securitatem.

CAPVT XII.

QVid est Deus? Nō minus pœna peruersorum, quam humiliū gloria. Est enim rationabilis quædam æquitatis directio, inconuertibilis, atque indeclinabilis, quippe attingens vbique: cui illisa omnis prauitas conturbetur necesse est. Quidni in hanc omne tumidum, vel distortum impingat, & conquassetur? Væ vniuerso, quod obuium forte offenderit, cedere nescia rectitudo. Nam & fortitudo est. Quid, iniquis voluntatibus tam contrarium, & aduersum, quam semper conari, impingere semper, &

frustra? Væ oppositis voluntatibus, solam suæ profectò auersionis referentibus pœnã. Quid tã pœnale, quam semper velle quod nunquam erit: & semper nolle, quod nunquam non erit? Quid tam damnatum, quam voluntas addicta huic necessitati, volendi, nolendique; vt ad vtrumlibet iam sicut non nisi peruersè, ita non nisi miserè moueatur? In ęternum non obtinebit quod vult: & quod non vult, in æternum nihilo minus sustinebit. Dignè omninò, vt qui ad nihil afficitur vnquam, quod deceat, ad nil vnquam quod libeat, euadat. Quid hoc facit? Rectus Dominus Deus noster, qui & cum peruerso peruertitur. Nunquam recto, prauoq; conueniet. Hæc enim inuicem sibi aduersantur, etsi non inuicem
Act. 9. lædant. Læsio alterius est,
absit

absit vt Dei. Durum tibi est, *Act. 9.*
inquit, contra stimulum calcitrare; hoc est, non stimulo durum, calcitranti. Est & turpium pęna Deus: lux est enim. Et quid tam inuisum obscęnis, *Io. 1.*
flagitiosisque mentibus? Pro- *Io. 3.*
fectò omnis qui malè agit, odit lucem. Sed dico: Nunquid nō poterunt declinare? Minimè omnino. Lucet vbique, etsi non omnibus. Denique in te- *Io. 1.*
nebris lucet, & tenebræ eam non comprehendunt. Videt tenebras lux: cui hoc est videre, quod lucere: sed non vicissim à tenebris ipsa videtur: quia tenebræ eam non comprehen- *Io. 1.*
dunt. Et videntur ergo, vt confundantur: & non vident, ne consolentur. Nec modo à luce, sed & in luce videntur. A quo, vel à quibus? Ab omni vidente: vt pro multitudine intuentium, sit confusio

multa. At nullus de tanta numerositate spectantium molestior oculus, suo cuiusque. Non est aspectus siue in cœlo, siue in terra, quem tenebrosa conscientia suffugere magis velit, minus possit. Non latent tenebræ vel seipsas. Se vident, quæ aliud non vident. Opera tenebrarum sequuntur illas: non est quo se abscondant ab illis, ne in tenebris quidem.
Esa. 66. Hic est vermis, qui non moritur, memoria præteritorum. Semel iniectus, vel potius innatus per peccatum, hæsit firmiter, nequaquam deinceps auellendus. Nec cessat rodere conscientiam: eaque pastus, esca vtique inconsumptibili, perpetuat vitam. Horreo vermem mordacem, & mortem viuacem. Horreo incidere in manus mortis viuentis, & vitę morientis. Hæc est secunda

mors

mors, quæ nunquam perocci-
dit, sed semper occidit. Quis
det illis semel mori, vt non
moriantur in æternum? Qui *Luc.*
dicunt montibus, cadite super *23.*
nos: & collibus, operite nos:
quid nisi mortem, mortis be-
neficio aut finire, aut euadere
volunt? Denique inuocabunt *Apoc.*
mortem, ait, & non veniet. *9.*
Intuere id clarius. Constat im-
mortalem animam esse, nec
aliquando absq; sua memoria
viuere; ne non animam ali-
quando esse contingat. Itaque
durante anima, durat & me-
moria. Sed qualis? Fœda fla-
gitijs, horrida facinoribus,
vanitate tumida, contemptu
hispida, & neglecta. Quæ prio-
ra transierunt, & non tran-
sierunt. Transierunt à manu,
sed non à mente. Quod factum
est, factum non esse non po-
test. Proinde & si facere in

tempore fuit; sed fecisse in sempiternum manet. Non transibit cum tempore, quod tempora transit. In æternum ergo necesse est cruciet, quod perperam te egisse in æternum memineris. Experiri erit hoc veritatem vocis illius: Arguã
Ps. 49. te, & statuam illam contra faciem tuam. Dominus locutus est, cui omne aduersum & sibi aduersari necesse est, vt sit
Iob. 7. sera querela: O custos hominum, quare posuisti me contrarium tibi; & factus sum mihimetipsi grauis? Ita est, ò Eugeni: Non potest esse Deo contrarium quid, & sibimet cohærere: sed omnis, qui arguetur à Deo, arguetur & à seipso. Non est sane iam tunc quod aut veritatem dissimulet ratio, aut rationis intuitum declinet anima mẽbris auulsa corporeis, & in sese collecta.

Quo

Quo enim id valeat sopitis, conclusisq; in morte sensibus, per quos vtiq; curiosius exire, & à se ire solebat, in eam quæ præterit mundi istius figuram? Vides turpibus nihil deesse ad confusionem; cum producentur, spectaculum fieri Deo, angelis, hominibus, & sibi ipsis. O quam male mali omnes locati sunt; vtique oppositi torrenti huic directæ æquitatis, & huic lumini propalatę veritatis expositi. Nonne hoc est perpetuo tundi, perpetuoque confundi? Duplici contritione, ait ille, contere eos Domine Deus noster. *Hier. 17.*

CAPVT XIII.

QVid est Deus? Longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Quid inquis? Tenemus te quater- DEVS QVID.

ternitatis (quam abominatus es) professorem? Minime. Abominatus sum, & abominor. Visus sum protulisse plura: sed vnum est. Vnus Deus signatus est pro captu nostro, non pro suo statu. Diuisus hic est, non ille. Voces diuersæ, semitæ multæ: sed vnũ per eas significatur, vnus quęritur. Non diuisiones substantiæ, in quaternario isto expressæ sunt; non dimensiones, quales in corporibus intuemur; non distinctio personalis, qualem in Trinitate adoramus; non numerus proprietatum, qualem personis ipsis inesse fatemur, etsi non aliud à personis. Alioquin hoc singulum horum in Deo, quod quattuor simul: hæc quattuor ipsa, quod singulum est. Nobis autem, quia nõ possumus cum Deo simplicitate contendere;
dum

dum contendimus apprehendere vnum, occurrit veluti quadruplicatum. Facit hoc speculum, & ænigma, per quod solum interim videre datur. Cum autem videbimus facie ad faciem, videbimus eum sicuti est. Nec enim iam tunc fragilis acies mentis nostræ, quantumlibet vehementer intendens, aliquatenus resiliet, dissilietve in suam pluralitatem. Colliget se magis, adunabit, conformabitque vnitati illius, vel potius vnitati illi: vt vna vni facies respondeat faciei. Nempè similes ei erimus: quia videbimus eum sicuti est. Beata visio; ad quam meritò suspirabat propheta, qui ait: Exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Et quia adhuc in quærendo res est, ascendamus interim quadrigam

1. Cor. 13.

1. Io. 3.

1. Io. 3.

Ps. 26.

istam; vtpote infirmi & imbecilles, indigentes tali vehiculo. Ascendamus, si forte vel sic apprehendamus, in quo apprehensi sumus: id est, huius ipsius vehiculi rationem. Nam hoc monitum habemus ab ipso auriga, & primo currus huius exhibitore: vt studeamus comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Comprehendere, dixit, non cognoscere: vt non curiositate contenti scientiæ, tota cura fructui inhiemus. Non in cognitione est fructus, sed in comprehensione. Alioquin scienti bonum, & non facienti (vt ait quidam) peccatum est ei. Et ipse Paulus in alio loco: Sic currite, inquit, vt comprehendatis. Quid sit comprehendere, inferius declarabo. Quid igitur est Deus?

Ephes. 3.

Iaco. 4.

1. Cor. 9.

Lon-

Longitudo inquam. Quid ipsa? Æternitas. Hæc tam longa, vt non habeat terminum, non magis loci, quam temporis. Est & latitudo. Et ipsa quid? Charitas. Quibus, & ista terminis angustetur in Deo, qui nihil odit horum, quæ fecerit? Deniq; solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Ergo & inimicos concludit sinus ille. Nec hoc quoque contentus, euadit in infinitum. Omnem non modò affectionem, sed & cognitionem excedit, adijciente Apostolo, & dicente: Scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi. Quid plus dicam? Æterna est: Nisi quod hoc plus forsitan est, quia æternitas est. Vides tantam esse latitudinem, quantam & longitudinem? Vtinam sic videas

Sap. 11. *Matt. 5.* *Eph. 3.*

non tantam esse, sed ipsam id esse vnam quod alteram; non minus vnam, quam duas; nec plus duas, quam vnam. Deus æternitas, Deus charitas est: longitudo sine protensione; latitudo sine distensione. In vtroq; pariter locales quidem excedit, temporalesque angustias: sed libertate naturæ, non enormitate substantiæ. Tali modo immensus est, qui omnia fecit in mensura: & quamuis immensus, hic tamen modus & ipsius immensitatis. Quid item Deus? Sublimitas, & profundum. In altero, supra omnia: in altero, intra omnia. Liquet in Deitate nusquam claudicare æqualitatem, stare eam vndique firmiter, constare immobiliter sibi. Sublime, potentiam: profundum, sapientiam eius considera. Ex æquo & ista respondent sibi: dum &

Sublimitas Dei potentia est Profundũ, sapientia,

su-

sublimitas inattingibilis, & profunditas ęquè inscrutabilis cognoscatur, Paulo admirante, & exclamante: O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ illius. Libet & nos exclamare cum Paulo, horum vtrumque intuentes in Deo; & cum Deo, simplicissimam vnitatem: O sapientia potens, attingens vbique fortiter. O potentia sapiens, disponens omnia suauiter. Res vna, effectus multiplex, operationesque diuersæ. Et illa vna res est longitudo, propter æternitatem; latitudo, propter charitatem: sublimitas, propter maiestatem: profunditas, propter sapientiam.

Rom. 11.

Sap. 8.

Ibid.

CAPVT XIV.

NOuimus hæc. Num ideo & arbitramur nos comprehendisse? Non ea disputatio comprehendit, sed sanctitas: si quo modo tamen comprehendi potest, quod incomprehensibile est. At nisi posset, non dixisset Apostolus: Vt
Ephes. 3. comprehendamus cum omnibus sanctis. Sancti igitur comprehendunt. Quæris quomodo? Si sanctus es: comprehendisti, & nosti. Si non: esto, & tuo experimento scies. Sanctum facit affectio sancta, & ipsa gemina; timor Domini sanctus, & sanctus amor. His perfectè affecta anima, veluti quibusdam duobus brachijs suis comprehendit, amplectitur, stringit, tenet, & ait:
Cant. 3. Tenui eum, nec dimittam. Et ti-

timor quidem sublimi, & profundo: amor lato, longoque respondet. Quid tam timendũ, quam potestas, cui non potes resistere: quam sapientia, cui abscondi non potes? Poterat minus timeri Deus, alterutro carens. Nunc autem perfectè oportet vt timeas illum, cui nec oculus deest omnia videns nec manus potens omnia. Quid item tam amabile, quam amor ipse, quo amas, & quo amaris? Amabiliorem tamen iuncta æternitas facit: quæ dum non excidit, foras mittit suspicionem. Ama igitur perseueranter, & longanimiter; & habes longitudinem. Dilata amorem tuum vsque ad inimicos; & latitudinem tenes. Esto etiam in omni sollicitudine timoratus; & sublime, profundumque apprehendisti. Aut si manis quattuor æquè tuis di-

diuinis quattuor respondere: facis hoc, si stupes, si paues, si serues, si sustines. Stupenda planè sublimitas maiestatis, pauenda abyssus iudiciorum: feruorem exigit charitas, ęternitas perseuerantiam sustinendi. Quis stupet; nisi qui contemplatur gloriam Dei? Quis pauet; nisi qui scrutatur profundum sapientiæ? Quis feruet; nisi qui meditatur charitatem Dei? Quis sustinet, & perseuerat in amore; nisi qui æmulatur æternitatem charitatis? Nempè æternitatis quandam imaginem perseuerantia præ se fert. Denique sola est: cui æternitas redditur, vel potius quæ æternitati hominē reddit, dicente Domino: Qui
Matt. 10. perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Et nunc aduerte in quattuor istis contemplationis species quattuor.

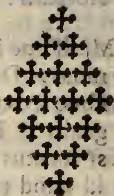
Pri-

Prima, & maxima contemplatio, est admiratio maiestatis. Hæc requirit cor purgatū, vt à vitijs liberum, atque exoneratum peccatis, facile ad superna leuet: interdum quoque vel per aliquas morulas stupore, & extasi suspensum teneat admirantem. Secunda autem necessaria est huic: Est enim intuens iudicia Dei. Quo sane pauido aspectu dum vehementius concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, initiat ad sapientiam, humilitatem seruat; Virtutum siquidem bonum, ac stabile fundamentum quoddam, humilitas. Nempe si nutet, illa virtutum aggregatio non nisi ruina est. Tertia contemplatio occupatur, vel potius ociatur circa memoriam beneficiorū, & ne dimittat ingratum, solicitat memorantē ad amorem be-

Cōtemplationis quatuor species.

Psal. 144. benefactoris. De talibus dicit Propheta, loquens ad Dominum: Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt. Eructatio autem gratiarum est actio. Quarta, quæ retro
Philip. 3. sunt obliuiscens; in sola requiescit expectatione promissorum: Quæ cum sit meditatio æternitatis, (siquidem quę promittuntur, æterna sunt) longanimitatem alit, & perseuerantiæ dat vigorem. Puto iam facile est quattuor nostra hæc quattuor illis Apostoli adsignare: dum longitudinem comprehendit meditatio promissorum; latitudinem recordatio beneficiorum; sublimitatem contemplatio maiestatis; profundum inspectio iudiciorum. Quærendus adhuc fuerat, qui nec satis adhuc inuentus est; nec quæri nimis potest. At orando forte quam di-

dispputando dignius quæritur, & inuenitur facilius. Proinde is sit finis Libri: sed non finis quærendi.

EPI-

EPISTOLA

S. BERNARDI

ABBATIS

Ad Eugenium Papam III. tunc recens in Summum Pont. electum.

Mãtissimo Patri Domino. Dei gratia summo Pontifici Eugenio, Bernardus Claræuallis vocatus Abbas, modicum id quod est. Auditum est in terra nostra, & celebri sermone vulgatum verbum hoc, quod factum est de vobis à Domino. Presseram stylum hactenus, rem tacitus considerabam. Expectabam enim

enim litteras vestras: & præueniri à vobis in benedictionibus dulcedinis. Expectabam virũ fidelem, qui veniret à latere tuo, qui diceret cuncta per ordinem: quid, quomodo, vel qualiter actum esset. Expectabam si quis forte de filijs: ne is reuerteretur, qui leniret dolorem patris, qui diceret: Ioseph filius tuus viuit: & ipse dominatur in tota terra Ægipti. Hinc est quòd litteræ istæ non sunt voluntatis, sed necessitatis, & amicorum extortæ precibus: quibus negare non possum modicum illud, quic quid residuum est vitæ meæ. Quia tamẽ semel cœpi, loquar ad Dominum meum. Iam enim filium dicere non audeo: quia filius in patrem, pater mutatus est in filium. Qui post me venit, ante me factus est: sed non inuideo: quia quod

Genes. 45.

mihi

mihi deerat, in eo me habere confido, qui non solum post me, sed etiam per me venit. Nam si dignaris, quodammodo per Euangelium ego te genui. Quæ est ergo spes nostra, & gaudium nostrum: & corona gloriæ? nonne vos ante
Pro 10. Deum? Denique filius sapiens
& 15. gloria est patris. Amodo ta-
Esai. men non vocaberis filius: sed
62. vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit.
Psal. Hæc est mutatio dexteræ ex-
76. celsi: & multi in mutatione ista
Genes. gaudebunt. Nam quemadmo-
17. dum olim Abram in Abraham, Iacob in Israel: & vt de tuis magis prædecessoribus tibi proponam: sicut Simon in Ce-
Io. 1. pham, Saulus in Paulum: sic
Act. 13. filius meus Bernardus in pa-
Eugenius antedictus Bernardus. trem meum Eugenium, læta prorsus, & vtili, vt speramus, translatione promotus est.

Di-

Digitus Dei est iste, suscitans *Psal.*
de puluere egenum, & de ster- *112.*
core erigens pauperem: vt se- *2. Reg.*
deat cum principibus, & soliũ *2.*
gloriæ teneat. Superest, vt fa-
cta hac mutatione tui, ipsa
quoque quæ tibi commissa est
Domini tui sponsa mutetur in
melius: & iam nequaquam
Sarai, sed Sara de cætero no- *Gen.*
minetur. Intellige quæ dico: *17.*
Dabit enim Dominus tibi in-
tellectum. Si amicus sponsi es:
ne dixeris dilectã eius princi-
pem meã, sed principẽ: nil tuũ
in ea vendicans, nisi quòd pro
ea si oportuerit etiam animam
dare, debes. Si Cristus te mi-
sit; æstimabis te non ministra-
re non solum substantiam: sed
ipsam quoque animam, sicut
præfatus sum. Verus successor
Pauli dicet cum Paulo: Non *2. Cor.*
quia dominamur fidei vestræ: *1.*
sed auditores sumus gaudij

ve-

image
not
available

cum gaudentibus? Nunquid non ero vnus de numero lętantium? Exultaui, fateor: sed cum tremore. Exultaui; sed in ipso exultationis meæ articulo timor, & tremor venerunt super me. Ego enim etsi nomen patris deposui: sed non timorem, sed non anxietatem; postremò nec affectum, nec viscera patris. Considero gradum, & casum vereor. Considero fastigium dignitatis, & intueor faciem abyssi iacentis deorsum. Attendo celsitudinem honoris, & è vicino periculum reformido; pro eo quod scriptum est: Homo cum in honore esset, non intellexit. Psal. 48. Quod quidem ad causam magis, quàm ad tempus arbitror esse referendum, vt sic intelligatur dictum. Cum in honore esset, non intellexit; ac si diceretur: honor absorbuit intellectum.

lectum. Et quidem elegeras abiectus esse in domo Dei tui, & recumbere in nouissimo loco, in conuiuio eius: sed placuit dicere ei, qui te inuitauit:
Luc. 14 Amice ascende superius. Itaq; ascendisti in altum: noli altum
Rom. 11. sapere, sed time: ne forte contingat serò miserabilem illam
Psal. 101. emittere vocem; A facie iræ, & indignationis tuę, eleuans allisisti me. Altiorem quippe locū sortitus es: sed non tutiorem. Sublimiorem: non securiorem. Terribilis prorsus, terribilis est locus iste. Locus, inquam, in quo stas, terra sancta est: locus Petri est, locus Principis Apostolorum, vbi steterunt pedes eius. Locus illius est,
Psal. 104. quem cōstituit Dominus Dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ. Si forte declinaueris à via Domini, sepultus est in eodem lo-

co,

co, vt sit tibi contra te in testimonium. Meritò tali pastori, tali nutricio commissa est Ecclesia: cum adhuc tenera adhuc in cunabulis esset: cuius edocta magisterio, & exemplo educata omnia terrena calcaret: vtpote qui excusserat manus suas ab omni munere, qui dicebat de corde puro, & conscientia bona: argentum & aurum non est mihi. Hæc hactenus. Cæterum causa, quare ante tempus scripserim vobis, hæc est. Vvintonensis Episcopus, & Eboracensis Archiepiscopus, non gradiuntur vno spiritu cũ Cantuariensi Archiepiscopo. sed incedunt sibi ex aduerso: & hæc est vetus de legatione querela. Veruntamen quis est ille, & qui sunt illi? Nonne Eboracensis ipse est, cui te præsente, cũ adhuc esses quasi vnus ex nobis, fratres tui re- Act. 3.

ſtiterunt in faciem, eo quòd
Pſ. 51. reprenſibilis erat? Sed ſperauit in multitudine diuitiarum
ſuarum: & præualuit in vanitate ſua. Certum eſt, tamen
Io. 10. quòd non intrauit per oſtium in ouile ouium: ſed aſcendit
aliundè. Si paſtor fuiſſet, diligendus erat: ſi mercenarius,
tolerandus. Nunc autem cauendus & repellendus: vtpote
fur, & latro. Quid dicam de domino Vvintonenſi? Opera
quæ ipſe facit, teſtimonium perhibent de eo. Porrò Archiepiſcopus Cantuarienſis,
cui aduerſantur, vir religioſus eſt, & ſuauéolentis opinionis.
Pro ipſo petimus, vt reſpondeat ei iuſtitia ſua. Verum illorum iniquitas ſuper eos: vt
Ezech. 18. ſit, ſicut ſcriptum eſt, Iuſtitia iuſti ſuper eum erit: & impietas impij erit ſuper eum. Cum
acceperis tempus, ſecundum

opera manuum illorum retribues illis: vt sciant prophetam esse in Israel. Quis mihi det antequam moriar videre Ecclesiam Dei, sicut in diebus erat antiquis: quando Apostoli laxabant retia in capturam: *Luc.* 5. non in capturam argenti, vel auri, sed in capturam animarum? Quàm cupio illius te hæreditare vocem, cuius adeptus es sedem? Pecunia, inquit, tua tecum sit in perditionem. O vox tonitrui, ò vos magnificentiæ & virtutis: ad cuius *Act.* 8. terrorem confundantur, & cõuertantur retrorsum omnes *Psal.* qui oderunt Sion. Hoc vehe- 128. menter expectat, & omnino expetit a te mater tua: hoc filij matris tuæ pusilli, cum maioribus desiderant: hoc suspirant: vt omnis plantatio *Matt.* quam non plantauit pater cœ- 15. lestis, tuis manibus eradice-

tur. Ad hoc enim constitutus es super gentes & regna, vt euellas, & destruas: & ædifices, & plantes. Multi audito hoc verbo dixerunt apud se: Iam securis ad radicem arborum posita est. Multi dicunt in corde suo: Flores apparuerunt in terra nostra: tempus putationis aduenit: in quo sarmenta sterilia recidentur, vt ea quæ præualent, vberius fructum afferant. Confortare igitur, & esto robustus: manus tuæ in ceruicibus inimicorum tuorum. Vindica tibi animi constantia, & vigore spiritus, partem, quam dedit extra fratres tuos tibi omnipotens pater: quam & tulit de manu Amorrhæi in gladio, & arcu suo. In omnibus tamen operibus tuis, memento te esse hominẽ: & timor eius, qui aufert spiritum principum, semper sit

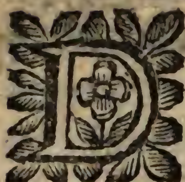
Matt. 3. Luc. 3. Cant. 2.

ſit ante oculos tuos. Quantorum in breui ROMANORVM PONTIFICVM mortes tuis oculis aſpexiſti? Ipſi te prædeceſſores tui tuæ certiſſimæ, & citiſſime deceſſionis admoneant: & modicum tempus dominationis eorum, paucitatem dierum tuorum nunciet tibi. Iugi proinde meditatione inter huius tranſeuntia gloriæ blandimenta memorare nouiſſima tua: quia quibus ſuceſſiſti in ſedem, ipſos ſine dubio ſequeris ad mortem.

EPISTOLA S. BERNARDI ABBATIS CLARÆVALLIS

Ad Cardinales, & Episcopos omnes Romanæ Curiæ, super electione Eugenij III. in Summum Pontificem.

Ominis, & patribus Reuerendis, Cardinalibus, & Episcopis omnibus, qui ſunt de Curia, puer ſanctitatis eorum.

Parcat vobis Deus, quid feciſtis? Sepultum hominem reuocaſtis ad homines: fugitantem curas, & turbas curis denuò implicuiſtis, & imiſcuiſtis

turbis.

turbis. Fecistis nouissimũ primum; & eccè nouissima illius periculosiora prioribus. Crucifixus mundo per vos reuixit mũdo: & qui elegerat abiectus esse in domo Dei sui, ipsum vos in omnium dominum elegistis. Cur consilium inopis confudistis? Cur pauperis hominis, & mendici, & compuncti corde iudicium perturbastis? Currebat benè. Quid vobis visum est est sepire vias eius, auertere semitas, gressus inuoluere? Quasi descenderet de Hierusalem, & non magis ascenderet de Hierico, sic incidit in latrones. Luc. 10.
Et qui se, tanquam violentis quibusdam diaboli manibus, carnis illecebris, & gloriæ seculi, potenter excusserat, non tamen valuit effugere manus vestras. Num idcircò Pisam deseruit, vt reciperet Romam? Num quia in vna ecclesia non

sustinuit vicedominatum: dominatum in omni Ecclesia requirebat? Quid igitur rationis, seu consilij habuit, defuncto Summo Pontifice, repente irruere in hominem rusticanum; latenti inijcere manus, & excussa è manibus securi, & ascia, vel ligone, in palatium trahere, leuare in cathedram, induere purpura, & bysso, accingere gladio ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes
Psal. 149. in populis: ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis? Sic non erat inter vos sapiens, & exercitatus, cui potius ista conuenirent? Ridiculum profectò videtur, pannosum homuncionem assumi ad præsidendum principibus, ad imperandum Epscopis, ad regna, & imperia disponenda. Ridiculum, an miraculum? Plane

vnum

vnum horum. Non nego, non diffido posse fuisse hoc etiam opus Dei, qui facit mirabilia magna solus: præsertim cum audiam vsquequaque ex ore multorum, quoniam à Domino factum est istud. Sed nec ego oblitus sum iudiciorum Dei antiquorum, & Scripturæ plurimos recensentis, ex priuata, seu etiam rusticana vita olim assumptos in voluntate Domini ad regendum populum eius. Deniq; nonne (vt vnum è pluribus memorem) tali quodam modo elegit Dauid seruum suum; & suscepit eum de gregibus ouium, & de post fœtantes accepit eum? Ita, inquam, ita & de nostro Eugenio in beneplacito Domini potuit contigisse Non sum securus tamen: quoniam filius delicatus est, & tenera verecundia eius, assueta potius ocio

Ps. 71.

Psal. 117.

Ps. 77

& quieti, quàm tractandis quæ foris sunt; timendumque ne non ea auctoritate, qua oportuerit, apostolatus sui officia exequatur. Quid putatis gerere animi nunc hominem illum, qui de secreto internæ contemplationis, & amica solitudine cordis, tanquam infans è gremio, & sinu matris subito perturbatus, tractum se ad mediũ videt, & quasi ouem ad victimam ductum, ad tam insueta, & insuauia? Nisi Dominus supponat manum suam, heu, necesse est obruatur, & oprimatur onere insueto, & nimio, quod & gigantinis (vt aiunt) vel ipsis quoque angelicis humeris formidabile videatur. Veruntamen quia sic factum est, & sicut multi dicunt, à Domino factum est, vestra interest charissimi, vestris feruentibus studijs, fidelibusque

que obſequijs ſolicite conſo-
ueri, quod veſtris manibus cō-
ſtat elaboratum. Si qua ergo
conſolatio in vobis, ſi qua vir-
tus charitatis in Domino, ſi
qua miſeratio pietatis, ſi qua
compaſſionis viſcera: aſſiſtite,
& collaborate illi in opere, ad
quod aſſumptus eſt per vos à
Domino. Quæcunque ſunt
vera, quæcunque pudica, quæ-
cunque iuſta, quæcunq; ſancta,
quæcunque amabilia, quæcun-
que bonæ famæ: hæc ei ſugge-
rite, hæc ſuadete, hæc agite; &
Deus pacis erit vobiſcum.

Cardin- lium e consili & oper adsiste SVMM PONTI- FICI.

LAVS DEO.

REIMPRIMATVR.

Fr. Iacobus Maria Aicardus à Finario Magister, ac S. Officij Mediol. Commissarius.

Alex. Perlasca pro Eminentiss. & Reuerendiss. D.D. Card. Litta Archiep.

F. Arbona pro Excellentiss. Senatu.

